

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Diplomová práce

K diplomatické činnosti V. Mastného ve 30. letech 20. století

Vypracoval: Pavel Horejš
Vedoucí práce: PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.

České Budějovice 2016

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Čímice, 19. 4. 2016

.....

Děkuji PhDr. et PaedDr. Marku Šmídovi, Ph.D. za odborné vedení, připomínky a cenné rady, kterými mi pomáhal při vypracování diplomové práce a za čas, jenž mi věnoval při konzultacích.

Obsah

ANOTACE

DIE ANNOTATION

1. ÚVOD.....	7
2. SITUACE V NĚMECKU PO 1. SVĚTOVÉ VÁLCE A JEJÍ DŮSLEDKY.....	9
2.1. Důsledky 1. světové války.....	9
2.2. Situace v Německu po skončení 1. světové války.....	11
3. ČESKOSLOVENSKO-NĚMECKÉ VZTAHY DO 30. LET 20. STOLETÍ.....	13
4. OSOBA V. MASTNÉHO.....	18
5. ANALÝZA ZPRÁV ČESKOSLOVENSKÉHO VELVYSLANCE V. MASTNÉHO.....	21
5.1. Souhrnný charakter zpráv V. Mastného v období let 1932-1939.....	21
5.2. Nástup V. Mastného do berlínského zastupitelského úřadu.....	21
5.3. Rok 1933.....	22
5.4. Rok 1934.....	25
5.5. Rok 1935.....	34
5.6. Rok 1936.....	47
5.7. Rok 1937.....	59
5.8. Rok 1938.....	69
5.9. Rok 1939.....	86
5.10. Shrnutí diplomatické činnosti V. Mastného	89
6. ZÁVĚR.....	94
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	96
PŘÍLOHY.....	102

ANOTACE

Pavel Horejš

K diplomatické činnosti V. Mastného ve 30. letech 20. století

Diplomová práce *K diplomatické činnosti V. Mastného ve 30. letech 20. století* si klade za úkol zmapovat především předválečnou korespondenci, kterou z Berlína zasílal československý vyslanec Vojtěch Mastný od jeho nástupu do berlínského zastupitelského úřadu až do vytvoření Protektorátu Čechy a Morava. Práce je rozdělena do šesti kapitol, přičemž je jejím cílem analýza názorů, charakteru jeho zpráv i politické reflexe z pera československého diplomata na předválečný politický vývoj v Německu. Subjektivní vnímání děje je konfrontováno s literaturou, a tak rekonstruuje poměrně dramatický vývoj událostí po roce 1933. Práce se zabývá též situací v Německu po první světové válce, československo-německými vztahy či samotným životem V. Mastného.

Vedoucí práce: PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.

Klíčová slova: Vojtěch Mastný, nacismus, Německo 1933-1939, československo-německé vztahy, Adolf Hitler

DIE ANNOTATION

Pavel Horejš

Zur diplomatischen Tätigkeit von V. Masný in den 30er Jahren des 20. Jahrhunderts

Das Ziel der Diplomarbeit "Zur diplomatischen Tätigkeit von V. Masný in den 30er Jahren des 20. Jahrhunderts" ist die besonders Vorkriegskorrespondenz auszuwerten, die der tschechoslowakische Botschafter V. Masný aus Berlin seit seinem Eintritt in die Vertretungsbehörde bis zur Errichtung von dem Protektorat Böhmen und Mähren versendet hat. Die Diplomarbeit ist in sechs Kapitel geteilt und der Autor will die Analyse der Meinungen, des Charakters von den Berichten a und auch von der politischen Reflexion der Situation vor dem zweiten Weltkrieg in Deutschland nach den schriftlichen Quellen und Einträgen des tschechoslowakischen Diplomaten schaffen. Die subjektive Wahrnehmung wird mit der Literatur gegenübergestellt und so kann der Autor ziemlich dramatische Entwicklung der Ereignisse nach dem Jahr 1933 rekonstruieren. Die Diplomarbeit beschäftigt sich auch mit der Situation in Deutschland nach dem ersten Weltkrieg, mit den tschechoslowakisch - deutschen Beziehungen oder mit dem alleinigen Leben von V. Masný.

Diplomarbeitsleiter: PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.

Schlüsselworte: Vojtěch Mastný, Nazismus, Deutschland 1933-1939, Tschechoslowakei-deutschen Verhältnis, Adolf Hitler

1. ÚVOD

Cílem této diplomové práce je představit čtenáři osobu československého diplomata Vojtěcha Mastného, a to nejen jeho názory týkající se předválečného politického vývoje mezi léty 1932-1939, ale i samotný život, jenž byl bezpochyby zajímavý. Práce by také měla informovat o situaci v Německu po první světové válce, odkrýt problematiku československo-německých vztahů či podat ucelený pohled na diplomatickou kariéru československého vyslance od konce první světové války až do jeho smrti v roce 1954, přičemž hlavní pozornost bude věnována jeho postu československého vyslance v Berlíně.

Diplomová práce je především analýzou politických zpráv, které z Berlína zasílal československý vyslanec. Jejím cílem je rovněž interpretace jeho pohledů na tehdejší události. Za klíčový zdroj práce jsou považovány politické zprávy, které jsou dostupné ve fondech Archivu Ministerstva zahraničních věcí ČR v Praze. Dalšími významnými prameny této práce jsou dobový československý i zahraniční tisk, zahraniční studie a v neposlední řadě také početná literatura.

Práce je rozdělena do šesti kapitol, které budou následně stručně charakterizovány. První kapitola je úvodní. V ní se seznámíme s hlavními cíli práce a také s její souhrnnou charakteristikou. Druhá kapitola slouží k uvedení čtenáře do kontextu poválečné doby. Zde bude nastíněna atmosféra v Německu a také společenský dopad první světové války. Další kapitola se zaměřuje na československo-německé vztahy do 30. let 20. století. Pozorný čtenář se zde dočte o neshodách a nedorozuměních, které panovaly již od samotného počátku vzniku Československa mezi Čechy, Slováky a Němci. Čtvrtá kapitola souhrnně zcharakterizuje život Vojtěch Mastného a podává ucelený pohled na jeho životní dráhu. Následující kapitola bude stěžejním oddílem celé diplomové práce. V jednotlivých podkapitolách budou rozebírány názory a pohledy československého diplomata na tehdejší aktuální poměry a události. Nejdůležitější částí bude analýza politických zpráv, které z Berlína vyslanec zasílal. Poslední kapitolou je závěr, v němž nalezneme odpovědi na otázky stanovené v úvodu a stručné shrnutí celé práce.

Hlavní motivací, která mě vedla ke zpracování tohoto tématu, byl můj osobní zájem o předválečnou československou diplomacii a také o československo-

německé vztahy. O osobě Vojtěch Mastného se v současné době příliš nemluví, a ani jeho názory nebyly dosud zpracovány v detailnější podobě. Zajímalo mě, jaký byl vlastně člověk? Jaké zastával názory na tehdejší události? Či jestli informoval československou vládu vždy objektivně a nestranně, anebo jestli se nechával ovlivňovat vnějšími podněty? Proto jsem se rozhodl sepsat tuto práci, která by měla dát veškeré odpovědi na tyto otázky. Je upřednostněn komplexní pohled, který představí československého diplomata v kontextu tehdejších událostí a ekonomické situace v Německu, jež umožnila rozmach nenávisti vůči Židům. Vojtěch Mastný přišel do zastupitelského úřadu v Berlíně ještě před jmenováním A. Hitlera říšským kancléřem. Domnívám se, že bude bez pochyby zajímavé zmapovat jeho smýšlení, postoje, hodnoty a pocity v době rozmáhajícího se nacionálního-socialismu.

Po komplexní analýze všech získaných informací povede tato práce k získání objektivnějšího pohledu na osobu Vojtěch Mastného. Čtenář získá přehled o jeho názorech na hlavní evropské události mezi léty 1932-1939, německou vládu i celé nacistické Německo. Práce také přiblíží soudobou atmosféru či československo-německé poměry.

2. SITUACE V NĚMECKU PO 1. SVĚTOVÉ VÁLCE A JEJÍ DŮSLEDKY

První světová válka byla jedním z největších konfliktů moderních dějin. Zapojil se do ní téměř celý svět, zasáhla Evropu, Ameriku, Asii, Afriku i světové oceány. Její záminkou byl atentát, který byl spáchán dne 28. června 1914 v Sarajevu, hlavním městě Bosny a Hercegoviny, na arcivévodu a následníka rakousko-uherského trůnu Františka Ferdinanda d'Este (1863-1914) a jeho ženu Žofii Chotkovou (1868-1914). Po jejich smrti vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Srbsku, čímž spustilo řetězovou reakci vedoucí k Velké válce, která trvala až do dne 11. listopadu 1918. Příčinou celého konfliktu bylo selhání demokracie a expanzivní záměry každé z velmocí.¹

2.1. Důsledky 1. světové války

Poté, co byla dne 28. června 1919 ve Versailles podepsána mírová smlouva mezi státy Dohody a Centrálních mocností, oficiálně skončila 1. světová válka a byl ustanoven nový světový řád a politická mapa světa. O budoucí změně světového řádu hovořil i Tomáš Garrigue Masaryk (1850-1937) na shromáždění utlačovaných slovanských a románských národů Rakousko-Uherska v roce 1917 v ukrajinském Kyjevě. Přednesl zde svůj referát, jehož hlavním myšlenkou byla poválečná proměna Evropy na základech demokracie. T. G. Masaryk tvrdil: *„Víme, že nynější válka je částí velkého dějinného procesu osvobození národů. Jsme přesvědčeni, že udeřila hodina proměny Evropy a celého lidstva na základech demokracie a národnosti.“*²

Jedním z hlavních důsledků, který způsobil nerovnováhu a nepoměr sil v poválečné Evropě, byl rozpad čtyř monarchií: Rakousko-Uherska, Německa, Osmanské říše a Ruska. Tyto evropské státy a především Německo zaměřily

¹ I. ŠEDIVÝ, *Češi, České země a velká válka*, s. 11-21, 29; M. GILBERT, *První světová válka: Úplná historie*, s. 35; Více o 1. světové válce v: J. KEEGAN, *První světová válka*. Praha, 2002; B. H. HART, *Historie první světové války*. Brno, 2001; R. CASTLEDEN, *Konflikty, které změnily svět*. Brno, 2009; R. CÍLEK, K. RICHTER, *Hrdinové Československa - Ve smrti dvou světových válek*. Praha, 2011; Z. JINDRA, *První světová válka*. Praha, 1994.

² T. G. MASARYK, *Válka a revoluce II*, s. 325; Shromáždění utlačovaných slovanských a románských národů Rakousko-Uherska se uskutečnilo dne 12. prosince 1917 v Kyjevě. T. G. Masaryk měl na shromáždění hlavní referát. Úvod pronesl česky, zbytek referátu rusky; M. GILBERT, *První světová válka: Úplná historie*, s. 3, 10-11.

v průběhu světové války svoje hospodářství na válečný průmysl, což se po jejím skončení negativně odrazilo. Desítky tisíc lidí živořily, často bez jídla a vody, na hranici chudoby. Docházelo k masovým propouštěním, stávkám a nepokojům. Krize, která přišla, nebyla jen ekonomická a populační, ale i morální. Lidé ztratili víru ve své dosavadní hodnoty, včetně víry v Boha. Společnost se snažila zbavit svých starých způsobů, přičemž hledala nové, ve kterých již nebude možné selhání demokratických a mírových myšlenek. Díky tomu se otevřel prostor pro nové politické směry, především ty radikální - komunismus a nacismus. Tyto politické proudy dokázaly využít špatnou situaci ve svůj prospěch, komunisté ke kritice kapitalismu a nacisté v čele s Adolfem Hitlerem (1889-1945) ke hlásání otevřeného antisemitismu. Začaly také vznikat směry, které odmítaly válku a násilí. Nejvýznamnější z nich byl pacifismus. Jedno ale bylo všem společné, nikdo nečekal, že válka bude trvat tak dlouho a že její následky budou tak drtivé.³

Po skončení války bylo nutné nově uspořádat svět. Tuto problematiku řešila konference ve Versailles, která probíhala mezi 18. lednem 1919-21. lednem 1920. Konference se celkem účastnilo 27 států Dohody, tedy všechny vítězné mocnosti kromě Ruska. Poraženým státům byla účast zamítnuta. Během vyjednávání byl uzavřen mír s Německem, Rakouskem, Maďarskem, Bulharskem a Tureckem. Názory vítězných mocností na chování k poraženým státům se velice lišily. USA se zasazovaly o postupnou politiku smíření, kdežto Francie zastávala tvrdší názor, chtěla Německo ekonomicky oslabit a navždy jej sesadit z pozice velmoci. Velká Británie zastávala střed mezi oběma extrémami, chtěla Německo oslabit, ale jen částečně. Celá konference nakonec skončila příkloněním se k názorům Francie.

Na konferenci bylo také schváleno založení nové mezinárodní organizace Společnosti národů, a to především díky počátečnímu impulsu amerického prezidenta Woodrowa Wilsona (1856-1924). Hlavními cíli této organizace měly být poválečná demilitarizace, diplomatické vyjednávání států, prevence před dalšími světovými konflikty či řešení případných sporů demokratickou cestou.⁴

³ P. WARNER, *První světová válka*, s. 271-272; J. FEST, *Hitler a konec třetí říše*, s. 47; A. KLIMEK, *30. 1. 1933: Nástup Hitlera k moci: Začátek konce Československa*, s. 44-46.

⁴ P. WARNER, *První světová válka*, s. 274-279.

2.2. Situace v Německu po skončení 1. světové války

Prohraná válka společně s podmínkami versailleského míru otrásla nejen psychikou, ale i morálními a společenskými hodnotami německých obyvatel. Pocity beznaděje a krajního zoufalství se v Německu zakořenily velmi rychle. Nejen že Němci museli platit reparace za způsobené škody, ale dokonce byli označeni za jediného viníka světového konfliktu.⁵ Německu také byly odebrány kolonie a do jisté míry přišlo i o armádu.⁶ Necelých 50 km od řeky Rýn směrem na východ bylo vytvořeno demilitarizované pásmo, v němž se nesměli nacházet němečtí vojáci či zbraně, navíc měly spojenecké jednotky okupovat břehy Rýna 15 let. Německo přišlo i o část svého území-13% rozlohy, kterou si mezi sebe rozdělily vítězné mocnosti. Např. Šlesvicko získalo Dánsko nebo Hlučínsko Československo. Celkově na Versailleské smlouvě nejvíce získala Francie, především díky reparacím. *„Z fronty si vojáci odnášeli smíšené pocity, a ještě je drásaly krajní rozpolčení a hluboké napětí, které postihly poválečnou německou společnost,“*⁷ tvrdí I. Kershaw.⁸

Důsledky krize bychom mohli najít ve všech odvětvích, tedy také v situaci obyvatel, která se po prohrané válce rapidně zhoršila. Lidé často neměli co jíst a mnoho z nich umíralo na choroby, především na epidemie chřipky. Jedním z ústředních problémů byla nezaměstnanost a inflace.⁹ Také růst cen byl znepokojující, protože v roce 1921 bylo zboží sedmkrát dražší než před válkou. Peníze ztrácely funkci uchovatele hodnot. Nejenže tedy lidé neměli peníze na běžné zboží, ale dokonce přišli o své zbývající úspory tím, že Národní banka anulovala stavy účtů, aby smazala svůj dluh. Tato situace byla pro evropskou velmoc velmi potupná a ponižující. Německo se proto snažilo o co nejrychlejší pozvednutí se z podřízeného postavení. Nejdříve za pomoci demokratických vlád, které označovaly vítězné státy Dohody za viníky krize, později autoritativním režimem, který vyústil až v diktaturu. Politický vývoj v Německu byl silně ovlivněn špatnou

⁵ Německo mělo celkem zaplatit 220 miliard říšských marek, což byla na tehdejší dobu astronomická částka. Německo takto velký obnos peněz nemělo.

⁶ Německo nesmělo vlastnit žádné těžké zbraně, ponorky, tanky, dělostřelectvo či plynové zbraně a celkově jeho armáda nesměla čítat více než 100 000 vojáků. Byla také zrušena všeobecná branná povinnost.

⁷ I. KERSHAW, *Hitler 1889-1936: Hybris*, s. 113.

⁸ TAMTÉŽ, s. 112.

⁹ Přibližně 6 milionů lidí nemělo v Německu práci.

ekonomickou situací, která se zde držela od konce 1. světové války. I přes tyto problémy byly již rok po konci války vypsány volby do parlamentu, na jejichž základě byla sestavena vláda.¹⁰ V témže roce tato vláda přijala ve Výmaru demokratickou spolkovou ústavu. Zmíněné sídlo vlády dalo název i celému politickému systému. Přestože název i nadále zněl Německá říše, jednalo se o jiný stát, v jehož čele stál až do své smrti v roce 1925 první prezident Friedrich Ebert (1871-1925). Ovšem parlamentními volbami se situace neuklidnila. Prozatímní vláda symbolizovala nestabilitu a chaos vzrůstal. Často tak docházelo ke stávkám a nepokojům, které většinou končily krvavým potlačením. Docházelo dokonce i k vytváření místních republikových rad, které ale většinou neměly dlouhé trvání.¹¹ Na tuto velmi nestálou a nebezpečnou situaci se místní občané snažili reagovat vytvářením domobran. Ozbrojování obyvatelstva ovšem k uklidňování situace nevedlo. Sítila levice, která díky vnitřní nejednotnosti a rozpolcenosti však nedosáhla takového rozšíření jako NSDAP, nacistická pravicová strana.¹² Svrhnout starý řád bylo „docela jednoduché“, ovšem vybudovat nový již nikoli.¹³

¹⁰ Na vládě se podílely tři strany: sociální demokraté, demokratická strana a strana středu.

¹¹ Např. republika rad v Bavorsku, která byla pod vedením komunistů.

¹² Nazionalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei - Národně socialistická německá dělnická strana, která vznikla dne 24. února 1920 přejmenováním Německé dělnické strany (DAP - Deutsche Arbeiterpartei). Název strany se dal příhodně zkrátit na *Nazi* (z NAational a soZialist). Od roku 1920 stál v čele strany A. Hitler.

¹³ M. HUGHES, CH. MANN, *Hitlerovo Německo: Život v období třetí říše*, s. 23-24; M. GILBERT, *První světová válka: Úplná historie*, s. 700; A. KLIMEK, *30. 1. 1933: Nástup Hitlera k moci. Začátek konce Československa*, s. 58-61.

3. ČESKOSLOVENSKO-NĚMECKÉ VZTAHY DO 30. LET 20. STOLETÍ

České země a Německo jsou geografickými sousedy již velice dlouhou dobu. Přestože za doby habsburské monarchie spolu Češi a Němci žili jednotně, vztahy mezi oběma národy nebyly vždy dokonalé. Státy nebyly jazykově příbuzné a rozdělovala je i politika, která na určité situace nahlížela odlišně. Se vznikem demokratické československé republiky v roce 1918 se začaly objevovat první větší problémy.¹⁴

Již od samého počátku v nově vzniklém státu vznikaly neshody a nedorozumění, které provázely soužití Čechů, Slováků a Němců. Slovinci prahnuli po samostatnosti, ovšem představitelé československé politiky jim to nemohli dovolit. Popírali by tím myšlenku, kterou sami hlásali - ideu jednotného národa a navíc by později museli autonomii povolit i silné německé menšině. Proto si českoslovenští státníci vzali za cíl postupně začlenit německou menšinu do státu. Uvědomovali si rizika národních třenic a snažili se práva menšin co možná nejlépe právně kodifikovat. Dle mého názoru vypovídal o situaci mezi Čechy a Němci výrok jednoho z nejvýznamnějších českých politiků té doby Josefa Kaizla: „*Nemusíme se milovat ... potřebujeme se jen ... snášet.*“¹⁵ Celkem třikrát Národní výbor nabídl sudetským Němcům možnost podílet se na vládě a rozdělení moci v nově vzniklém státu, ti ale nabídku třikrát odmítli. Sudetští Němci, kteří zpočátku tvrdě odmítali uznat nezávislost nově vzniklého Československa, trvali na oddělení oblastí, ve kterých převládala německá menšina, od československého území. Chtěli je připojit k provincii Deutschböhmen, která měla být součástí plánovaného německého Rakouska. Byly to názory založené na vzdoru a neschopnosti akceptovat válečnou porážku a ztrátu dominantního postavení.¹⁶ Fakt, že demokratické Československo vzniklo díky porážce Německa v první světové válce, přidával na jejich neústupnosti. Ale i přes jejich vzdor byla většina německých a smíšených oblastí bez větších problémů připojena k Československu do konce roku 1918. Dohodové mocnosti toto jednání podpořily s tím, že

¹⁴ J. KŘEN, *Obraz Němců, Rakouska a Německa v České společnosti 19. a 20. století*, s. 21-25; H. D. ZIMMERMANN, *Dějinné sousedství Čechů a Němců*, s. 10, 195.

¹⁵ J. KŘEN, *Obraz Němců, Rakouska a Německa v České společnosti 19. a 20. století*, s. 24.

¹⁶ ČT24, *Češi a Němci za první republiky* [online]. 2011 [cit. 2016-03-2]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1270851-cesi-a-nemci-za-prvni-republiky>.

Československo má právo si udržet své historické hranice bez ohledu na národnostní složení.¹⁷

Celková situace v Československu byla ovšem odlišná od schválených právních ustanovení. Československé i německé politické strany předstíraly zájem o spolupráci, ve skutečnosti usilovaly pouze o vlastní cíle a žádný kompromis nehledaly. Tato situace se logicky radikálně změnila s příchodem hospodářské krize a nástupem A. Hitlera k moci.¹⁸

Po skončení první světové války se na mapách objevily nové státy, mezi kterými bylo i Československo. Německo jej ale oficiálně uznalo až rok po jeho vzniku dne 28. června 1919, kdy došlo k nucenému podepsání versailleské smlouvy.¹⁹ Vrcholní představitelé československé politiky si přáli akceptování versailleské smlouvy Německem, protože považovali kladný vztah Francie a Německa za podmínku klidu zbraní v Evropě. Věřili také, že tento kladný vztah mezi Francií a Německem zlepší československo-německý vztah.²⁰ Zcela klíčovou osobou zde byl tehdejší diplomat a ministr zahraničí Edvard Beneš (1884-1948), jež se snažil předejít zbytečným politickým konfliktům a prosazoval loajální politiku vůči Němcům. Věřil myšlence, která v tehdejší době nebyla hojně zastoupená, tedy že ne vše, co pocházelo z Německa, bylo špatné. Poukazoval na významné německé osobnosti či skvostné památky, proto byl také často označován za germanofila.²¹ Ovšem akce na jedné straně vyvolávaly reakce na straně druhé. Sporných událostí, které komplikovaly jeho politiku vůči Německu, bylo mnoho. Ať už méně důležitých jako byly např. demonstrace, generální stávky, požadování dvojjazyčných pojmenování ulic či pouliční boje nebo více důležitých, které ovlivňovaly politické dění Evropy.²²

Dne 29. února 1920 byla v Československu přijata nová ústava, která nahradila ústavu prozatímní. Společně s ní byl přijat i jazykový zákon, známý jako

¹⁷ J. KŘEN, *Obráz Němců, Rakouska a Německa v České společnosti 19. a 20. století*, s. 21-25; J. W. BRÜGEL, *Češi a Němci 1918-1938*, s. 107-109.

¹⁸ H. D. ZIMMERMANN, *Dějinné sousedství Čechů a Němců*, s. 10, 195.

¹⁹ Československo oficiálně vzniklo dne 28. října 1918. Prohlášení československé nezávislosti vznikalo v dnech předchozích a je známo jako Washingtonská deklarace. Autorem byl T. G. Masaryk.

²⁰ E. BENEŠ, P. GERLINGHOFF, *Deutschland und die Tschechoslowakei: ein Beitrag zu einer historisch-politischen Diskussion*, s. 22.

²¹ J. W. BRÜGEL, *Češi a Němci 1918-1938*, s. 286.

²² Jednou z největších demonstrací byla ta proti Rašínově měnové reformě, která zahrnovala kolkování bankovek. Demonstrace probíhaly většinou pokojně, jen místy docházelo ke vztyčování německých vlajek a atakování úředních budov.

zákon č. 122/1920 Sb., který stanovil československý jazyk za oficiální.²³ Proto v letech 1923-1924 docházelo k desetitisícům jazykových zkoušek z češtiny, neboť úředníci německé národnosti museli být schopni komunikovat i v českém jazyce. Němečtí nacionalisté a nacionální socialisté byli vyhlášením ústavy pobouřeni, vnímali ji jako porušení národnostních práv. Prohlašovali, že tato ústava je oktrojovaná a nedemokratická. Kdyby se na jejím vytváření podíleli nejen čeští a slovenští političtí představitelé ale i němečtí, zcela jistě by to zlepšilo československo-německé vztahy pro další roky. Lze tedy souhlasit s názorem německého publicisty, který ve své knize píše: „*Jsem přesvědčen o tom, že Němci by bývali mohli docílit značných politických výhod, kdyby po převratových dnech na přelomu let 1918/19 byli správně rozpoznali momentální mezinárodněpolitickou bezmocnost německého národa a včas vstoupili v jednání s Čechy o své spolupráci ve státě.*“²⁴

Ve 20. letech minulého století docházelo k pozvolné přeměně německého negativistického postoje v postoj projevující zájem o spolupráci s představiteli Československa. Sčítání obyvatel z roku 1921 ukázalo podstatné změny v národnostní struktuře obyvatelstva. Bylo zjištěno, že od posledního censu, který proběhl v roce 1910, došlo téměř k 4 % úbytku německy mluvících obyvatel. Příčin mohlo být hned několik: vysoké válečné ztráty, nízká porodnost či nově použitá moderní sčítací metoda.²⁵ S postupem času naděje českých Němců, kteří stále doufali v odtržení, byly nevratně zmařeny. Tato tzv. Lánská smlouva byla podepsána za účelem udržení evropského míru a vzájemných politických a hospodářských styků. E. Beneš se jejím zrealizováním snažil dokázat, že československá politika dokáže spolupracovat i s mimoslovenskými národy, ovšem v Německu tento akt příliš porozumění nenašel.²⁶ Němečtí zástupci, kteří se ve volbách roku 1920 dostali do parlamentu, kritizovali jednání československých poslanců, zejména jejich snahy o centralistické tendence či zákony, jež byly vydány bez účasti menšin. Německé politické strany otevřeně hlásaly myšlenku německé autonomie, to bylo ovšem pro jejich škodu jediné, co je spojovalo.²⁷

²³ Čeština i slovenština byly rovnocenné.

²⁴ J. W. BRÜGEL, *Češi a Němci 1918-1938*, s. 119.

²⁵ V. KURAL, *Konflikt místo společenství?*, s. 213.

²⁶ O. HOUSKA, *Lánská smlouva. Moderní dějiny: Sborník k dějinám 19.-20. století*, s. 125-150; J. W. BRÜGEL, *Češi a Němci 1918-1938*, s. 212, 287-288.

²⁷ J. BERAN, *Odepřena integrace*, s. 95-96.

Situací, které komplikovaly Benešovu politiku vůči Německu, přibývalo. V roce 1922 vyvstala otázka okupace Porúří. E. Beneš, jenž se zasazoval o kladný vztah s Německem a trval také na dobrém francouzsko-německém vztahu, nechtěl být soudcem rúrského konfliktu. Jeho konečné rozhodnutí, které pronesl v parlamentu, že se Československo nebude mísit do tohoto konfliktu, sklidilo rozdílné názory. Někteří s ním souhlasili, jiní ho kritizovali.²⁸ Další politickou událostí, která znesnadňovala pozici E. Beneše, byla pozemková reforma. Její podstata spočívala v konfiskaci majetku větším než 150 ha zemědělské a 250 ha jakékoliv půdy a v jeho následném přerozdělení. Přestože se konfiskace majetku dotýkala všech movitých obyvatel, nejvíce na reformě trpěli Němci, protože právě oni patřili v této době k nejmajetnějším.²⁹

Další významnou událostí zasahující do československo-německých vztahů byla tzv. Locarnská konference, na které mělo dojít k Německem očekávané revizi versailleských smluv. Na konferenci Německo garantovalo nedotknutelnost hranic se západními sousedy, o východních hranicích se ovšem ve smlouvě nemluvilo.³⁰ Jelikož se toto negarantování východních hranic týkalo i Československa, tak se jeho vrcholní představitelé snažili dosáhnout alespoň nějakých jistot a garancí. Proto došlo k uzavření arbitrážní dohody s Německem, které sice nezaručilo své východní hranice, ale zavázalo se k řešení možných budoucích sporů mírovou cestou skrze Společnost národů. Československo se dále snažilo posílit své postavení smlouvou, která měla garantovat podporu a pomoc Francie v případě napadení. Ve smlouvě byl ovšem dodatek, který sehrál později u Mnichovské dohody zcela zásadní roli, že Francie bezodkladně pomůže Československu pouze v případě „nevyprovokování“ války s Německem.³¹

Vstupem do Společnosti národů se Německo opět stalo evropskou velmocí. Tento vstup byl umožněn i díky Československu, které přisuzovalo této události velký význam a bylo ochotno se vzdát i svého místa v Radě bezpečnosti na úkor Německa. Společnost národů měla jasný úkol, zajistit bezpečný, spravedlivý a mírový chod Evropy, což se jí také zpočátku dařilo. S nástupem 30. let se ale začalo měnit mezinárodní politické prostředí a Společnost národů již dále

²⁸ J. W. BRÜGEL, *Češi a Němci 1918-1938*, s. 287-288.

²⁹ J. BERAN, *Odepřena integrace*, s. 145, 148-149.

³⁰ Byla podepsána garanční smlouva s Belgií a Francií.

³¹ A. KLIMEK, *Československá zahraniční politika 1918-1938*, s. 61-80.

nedokázala udržet přátelské prostředí. Vztahy mezi Čechoslováky a Němci se začaly zhoršovat nejen díky nestabilitě politického prostředí, ale i díky hospodářské krizi a vzestupu nacionálního-socialismu. Právě A. Hitler dokázal nejvíce vytěžit z hospodářské krize, která postihla celý vyspělý kapitalistický svět. Díky ní také dokázal změnit chod dějin 20. století.³²

³² D. MORAVCOVÁ, *Výmarská republika: Problémy demokracie v Německu 1918-1932*, s. 188; V. KURAL, *Češi, Němci a mnichovská křižovatka*, s. 76.

4. OSOBA V. MASTNÉHO

Vojtěch Mastný (1874-1954) byl po Janu Masarykovi (1886-1948), Edvardu Benešovi a Kamilu Kroftovi (1876-1945) nejvýznamnější československý diplomat, jenž za svou éru působnosti zažil mnohé a měl často nelehkou až nemožnou úlohu. Zastupitelský úřad mu ukládal za povinnosti pečovat o dobré vzájemné sousedské vztahy, udržovat jejich přátelskou atmosféru, či se zasazovat o jejich zlepšení a sblížení. Zejména při jeho působení v Berlíně mezi lety 1932-1939 zažíval krajní nesnáze a pocity nesnášenlivosti. Měl za úkol zlepšovat vztahy s Německem, přičemž byl pokládán za představitele nenáviděného státu ve středu Evropy. A. Hitler nazýval Československo „vředem Evropy“, Heinrich Himmler (1900-1945) „státem nemožným, jenž musí být zničen“. Doma v Československu byl V. Mastný urážen a obviňován z germanofilství, paktování s henleinovci nebo ze zaprodání republiky. Dnes můžeme s nadhledem prohlásit, že pozice V. Mastného nebyla lehká a souhlasit s jeho názorem, že „*za doby své mise v Berlíně měl ze všech československých vyslanců postavení nejtěžší.*“³³

V. Mastný se narodil dne 18. března 1874 v Manětíně, malé vesnici severně od Plzně. Pocházel z poměrně zámožné podnikatelské rodiny Vojtěcha a Pavly Mastných. Maturoval s výbornými výsledky na českém gymnáziu v Praze. Především díky zámožným poměrům, ze kterých pocházel, studoval práva na Karlově univerzitě a dále si prohluboval znalosti na věhlasných francouzských školách Sorbonně a École des Chartes. Studium na právnické fakultě mu přineslo v roce 1898 titul doktora práv. Již jako malý projevoval zájem o učitelskou profesi, a to především díky svým předkům, kteří byli již od konce 17. století vesnickými kantory. Od svých studentských let se také zajímal o diplomacii, kterou později dva roky přednášel na Karlově Univerzitě. Po vzniku Československa byl ve styku s ministrem zahraničí a pomáhal řešit některé otázky mezinárodního práva a organizovat diplomatické kurzy pro kandidáty na posty zahraničních služeb. V. Mastný byl také jazykově nadaný, plynně hovořil čtyřmi jazyky: angličtinou, francouzštinou, italštinou a němčinou a ovládal také ruštinu. Právě díky těmto jeho dovednostem se mohl stát členem organizačního výboru, který měl za úkol překládat mírové smlouvy nově vznikajícího ministerstva zahraničních věcí. O rok

³³ V. MASTNÝ, *Paměti*, s. 1.

později, v květnu 1920, spolupráce s ministerstvem zahraničních věcí přerostla v jeho jmenování mimořádným vyslancem a zplnomocněným ministrem tehdejšího prezidentem T. G. Masarykem.³⁴

Svou diplomatickou kariéru zahájil ve Velké Británii dne 1. září 1920 jako první československý vyslanec v Londýně. Zde se snažil řešit vztahy mezi Paříží a Londýnem, zejména po francouzské okupaci Porúří ve 20. letech. Zjistil také, že Britové nepovažují střední Evropu za oblast prvořadého zájmu, nýbrž že se hodlají spíše věnovat vlastním záležitostem v koloniích. K 1. červnu 1925 byl po téměř pětileté službě v Londýně přesunut do hlavního italského města - Říma. Zde vystřídal na pozici vyslance Vlastimila Kybala (1880-1958), který odešel do brazilského města Rio de Janeiro. Jeho působení v Římě bylo obtížnější, často musel řešit protichůdné zájmy Československa a Itálie. Praha v této době úzce spolupracovala s Bukureští a Bělehradem v rámci Malé dohody, přičemž Itálie stála stranou a domnívala se, že je tento pakt zaměřen proti ní. V. Mastný se během svého působení v Římě seznámil s některými osobnostmi, jež později významně ovlivňovaly jeho život. Nejvýznamnější z nich byly italský premiér Benito Mussolini (1883-1945) a říšský protektor Čech a Moravy Konstantin von Neurath (1873-1956). Zejména s K. von Neurathem ho často pojila spolupráce i poměrně přátelské vztahy.³⁵

Dne 1. července 1932 byl V. Mastný převelen do berlínského úřadu, kde nahradil Františka Chvalkovského (1885-1945). Zde byl nucen řešit zhoršující se československo-německé vztahy, radikalismus německého tisku a tehdejší významné události. Jeho diplomatická kariéra v Berlíně skončila po vyhlášení protektorátu Čechy a Morava v roce 1939, kdy odešel do ústraní. V dubnu téhož roku se stal předsedou správní rady brněnské Zbrojovky a mezi léty 1942-1945 předsedal i Živnobance. Díky svým mírným postojům k okupantům byl obviňován z kolaborace a zaprodání republiky. V polovině roku 1945 byl zadržen na více než tři měsíce v pankrácké věznici, kde byl donucen zpytovat své svědomí a přemýšlet nad otázkou, zdali se během okupace zachoval správně. Až v lednu 1947 ho národní prokuratura očistila od všech obvinění. Když v roce 1944 zemřela jeho celoživotní

³⁴ V. MASTNÝ, *Vzpomínky diplomata*, s. 6-10, 56-57; J. DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl II. Bibliografický slovník československých diplomatů (1918-1992)*, s. 157-158.

³⁵ V. MASTNÝ, *Vzpomínky diplomata*, s. 13-14; J. DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl II. Bibliografický slovník československých diplomatů (1918-1992)*, s. 158.

partnerka a opora Zdena Kodlová, V. Mastný ztratil víru a naději, prožíval nejhorší dny svého života. Z její smrti se nikdy zcela nevzpamatoval. Poslední léta dožil na pražském Žižkově. Zemřel v Praze dne 21. ledna 1954.³⁶

³⁶ J. DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl II. Bibliografický slovník československých diplomatů (1918-1992)*, s. 158; V. MASTNÝ, *Vzpomínky diplomata*, s. 24-25.

5. ANALÝZA ZPRÁV ČESKOSLOVENSKEHO VELVYSLANCE V. MASTNÉHO

5.1. Souhrnný charakter zpráv V. Mastného mezi léty 1932-1939

V. Mastný během své diplomatické kariéry v Londýně, Římě a Berlíně poslal nepřehledné množství politických zpráv, dopisů, urgencí, šifrovaných depeší a tajných osobních zpráv, které byly určeny nejvýznamnějším československým hodnostářům. Jen za svou působnost v berlínském zastupitelském úřadě zaslal více než sedm set politických zpráv a čtyřicet pět písemných referátů. Předmětem zpráv byly často resumé tehdejších politických situací v Německu, významné události, rozhovory s ostatními vyslanci či doporučení o následujících krocích. Stejně tak jako německou zahraniční politiku sledoval i vývoj vnitřních poměrů. V obou dvou situacích podával rozsáhlé analýzy. Československý diplomat také poměrně často ve zprávách upozorňoval na rostoucí a rychle se blížící nebezpečí nacionálně-socialistického režimu. Ze všech zaslaných politických zpráv, celkem šedesát dvakrát výslovně varoval a upozorňoval na potřebu nejvyšší opatrnosti. V. Mastný se snažil informovat československou vládu vždy korektně a objektivně a ani v prognózách se většinou nemýlil. Na rozdíl od většiny ostatních diplomatů se po 30. lednu 1933 domníval, že Hitlerův režim bude i nadále upevňovat svou moc, a proto již tehdy před nacionálně-socialistickým režimem varoval.³⁷

5.2. Nástup do berlínského zastupitelského úřadu - 1932

Když V. Mastný dne 1. července 1932 nastupoval do zastupitelského berlínského úřadu, vztahy mezi Československem a Německem byly poměrně dobré a oficiálně korektní, především díky politice prezidenta T. G. Masaryka a ministra zahraničních věcí E. Beneše.³⁸ V Německu byla již u moci přes měsíc

³⁷ V. MASTNÝ, *Paměti*, s. 1-3.

³⁸ TAMTÉŽ, s. 6.

nová vláda Franze von Papena (1879-1969), v níž obsadil post ministra zahraničních věcí K. von Neurath, V. Mastného dobrý přítel.³⁹

Československý vyslanec ovšem přišel do rychle se politicky měnícího prostředí, ve kterém se musel nově zorientovat. Hospodářská krize dosáhla svého vrcholu a popularita A. Hitlera stále stoupala. Výsledky parlamentních voleb v roce 1932 jasně ukázaly sílu nacistů. A i když nejprve nechtěl prezident Paul von Hindenburg (1847-1934) jmenovat A. Hitlera říšským kancléřem, později musel ustoupit.⁴⁰

Na diplomatickém poli se V. Mastný angažoval v prosinci 1932 v otázce odzbrojovací konference.⁴¹ Na této konferenci požadovalo Německo společně s Itálií rovnost v námořním a pozemním zbrojení. Československo po vzoru Francie tento požadavek razantně odmítalo, ovšem v konečném výsledku to nebylo nic platné. Německu bylo vyhověno a dokonce mu také byly prominuty poválečné reparace. A. Hitler tak dosáhl rovnosti ve zbrojení a zároveň se zbavil nepříjemných sankcí. S rostoucí oblibou A. Hitlera se postupně začaly dobré vztahy mezi Československem a Německem zhoršovat.⁴²

5.3. Události roku 1933

Počátkem roku 1933 v Německu stále trvalo napětí a situace politického patu. Atmosféra již byla dále neudržitelná, a tak prezident P. von Hindenburg pod všeobecným nátlakem jmenoval dne 30. ledna A. Hitlera říšským kancléřem. Dalšího dne informoval veškerý nacistický tisk o celé události jako o velké politické senzaci. Deník *Völkischer Beobachter* psal o celé záležitosti jako o historickém okamžiku: „*Říšský prezident Hindenburg jmenoval Adolfa Hitlera říšským kancléřem. V novém vedení je kromě Adolfa Hitlera jako říšského kancléře Dr. Frick jako ministr vnitra a Göring jako říšský ministr letectví.*“⁴³

³⁹ K. von Neurath byl před svým jmenováním ministrem zahraničních věcí německým vyslancem v Londýně v letech 1930-1932. Odtud znal V. Mastného, se kterým se poměrně brzy spřátelil.

⁴⁰ AMZV, ZÚ Německo-Berlín, kart. 84, BPZ č. 24 z 27. 2. 1933.

⁴¹ Ženevská odzbrojovací konference byla mezinárodní konferencí o odzbrojení a kontrole ozbrojených sil. Probíhala v letech 1932-1934 za účasti 63 států. Jejím podnětem byly pokusy o revizi versailleského systému.

⁴² V. SOJÁK, *O československé zahraniční politice v letech 1918-1938*, s. 175-183.

⁴³ *Völkischer Beobachter*, 31. 1. 1933, 46. ročník, Berlín. Jde o vlastní překlad.

V. Mastný se s nově jmenovaným kancléřem poprvé osobně setkal na slavnostní recepci dne 8. února 1933. Předmětem jejich diskuse byl aktuálně v Československu probíhající brněnský proces, ve kterém desítky ozbrojených fašistů zaútočily na brněnské kasárny. Německý tisk se stejně jako samotný říšský kancléř o tento proces horlivě zajímal, a tak není divu, že diskuse trvala poměrně dlouho. A. Hitler tvrdil, že s nacionálně-socialistickým hnutím v Československu nemá nic společného. Celou záležitost chtěl dle zprávy z 9. února 1933 řešit přátelskou cestou.⁴⁴ Výsledkem celé diskuse bylo oznámení, ve kterém V. Mastný doporučoval umírněnost československého tisku, aby nedocházelo ke zbytečnému provokování německé propagandy. Ve zprávě byl také zmíněn fakt, že A. Hitlerova cesta k moci byla analogická k cestě B. Mussoliniho, kterou československý diplomat dobře znal, neboť působil v Římě na vyslanectví. Při setkání s říšským kancléřem na slavnostní recepci V. Mastný ještě netušil, že se s A. Hitlerem nedá vyjednávat a že diplomatická jednání časem ztratí význam.⁴⁵ Až mnohem později byl z deníků ministra říšské propagandy Josepha Goebbelse (1897-1945) zjištěn rozsah zvrácenosti Hitlerova režimu. V jeho zápiscích ze dne 15. února 1933 stálo: *„Zdá se, že někteří lidé v Německu ještě stále pochybují o tom, že je revoluce na cestě. Vykládali si naši počáteční shovívavost jako slabost a věřili, že nám mohou tančit před nosem. Budou hrozně zklamáni. Jednoho dne dopadne meč našeho hněvu na tyto zločince a srazí jejich drzou pýchu k zemi.“*⁴⁶

V dalších měsících československý diplomat analyzoval březnové parlamentní volby a situaci, jež hlasování předcházela. Domníval se, že Hitlerova posedlost drtivým vítězstvím ve volbách nebyla reálná a samotné výsledky voleb jen potvrdily jeho tvrzení. Nacisté sice zvítězili, ale nezískali požadovaných 50 % hlasů. Nadpoloviční většinu získali až díky spojení s nacionály.⁴⁷ K vítězství nacistů podle V. Mastného pomohlo A. Hitlerovo kancléřství, masová celostátní propaganda před volbami a hlavně nově získaní voliči, kteří opouštěli perzekuované komunisty.⁴⁸ Když dne 23. března 1933 schválil Říšský sněm zákon o plné moci, A. Hitler se stal prakticky neomezeným vládcem Německa. Zdejší

⁴⁴ AMZV, Politické zprávy Berlín 1933, V. Mastný, 9. 2. 1933.

⁴⁵ TAMTÉŽ, V. Mastný, 10. 2. 1933; J. W. BRÜGEL, *Češi a Němci 1918-1938*, s. 460; I. KERSHAW, *Hitler 1889-1936: Hybris*, s. 365, 389-392; AMZV, ZÚ Německo-Berlín, kart. 84, BPZ č. 9 z 9. 2. 1933.

⁴⁶ R. G. REUTH, *Joseph Goebbels Tagebücher Band 2: 1930-1934*, 15. Februar 1933.

⁴⁷ I. KERSHAW, *Hitler 1889-1936: Hybris*, s. 425.

⁴⁸ AMZV, ZÚ Německo-Berlín, kart. 84, BPZ č. 25 ze 7. 3. 1933.

deník *Berliner Börsen* psal o celé události takto: „*Národ má nyní závazek k novému nacionálnímu Německu.*“⁴⁹

V této době V. Mastný informoval československé ministerstvo zahraničních věcí o Hitlerově ovládnutí policie, ozbrojování jeho stoupců či plánu na dobytí Berlína. Jakožto československý vyslanec měl povinnost upozorňovat na skutečnosti, které se odehrávaly v Německu a souvisely se zahraniční politikou, problémem vztahů Československa a Německa či národnostními menšinami.

Dne 10. května 1933 zaslal československý vyslanec do Prahy rozsáhlou politickou zprávu, ve které analyzoval postupné přebírání moci nacisty. Tento proces rozdělil na tři etapy.⁵⁰

První, dle názoru V. Mastného, začala dne 2. února 1933, když Hitlerova vláda rozpustila říšský sněm. V této době se mělo za to, že nová říšská vláda chce postupovat ústavně, avšak potlačování veřejného mínění, ovlivňování volební agitace a rozšíření nacionálně-socialistických oddílů svědčilo o diktátorském charakteru. Za počátek druhé etapy označil požár říšského sněmu dne 27. února 1933. Ten de facto rozhodl ve volbách, které se konaly o necelý týden později, dne 5. března 1933. Požár dal podnět říšské vládě k úplnému potlačení komunistů. Ti začali být společně se sociálními demokraty otevřeně perzekuováni. To umožnilo, aby nacionální socialisté a nacionálové ve volbách získali absolutní většinu. Celé nacistické vítězství bylo podle V. Mastného završeno dosazením říšských komisařů do každé ze spolkových zemí. Navíc, po odhlasování tzv. „zmocňovacího zákona“ dne 23. března 1933, se stal A. Hitler prakticky neomezeným diktátorem Německa.⁵¹ Třetím milníkem vytyčil zacílení nacistů na Židy, tzv. Norimberské zákony. Dne 1. dubna 1933 nacisté poprvé od převzetí moci veřejně vystoupili proti židovským spoluobčanům. Organizovaný bojkot byl zaměřen proti židovským lékařům, advokátům, bankám i obchodům. *Zákonem na obnovení úřednictva z povolání jakožto stavu* si Říšská vláda vytvořila právní základnu pro odstranění „nearijských“ úředníků z jejich pozic.⁵² Od tohoto okamžiku již urážení, pomluvy

⁴⁹ *Berliner Börsen*, 6. 6. 1933, č. 258, Berlín. Jde o vlastní překlad.

⁵⁰ AMZV, Politické zprávy Berlín, 1933, V. Mastný, 10. 5. 1933.

⁵¹ „Zmocňovací zákon“, plným názvem *Zákon pro nápravu nouze občanů a národa* (německy *Gesetz zur Behebung der Not von Volk und Reich*), uděloval říšskému kancléři výjimečné pravomoci. Ten se stal Führerem. Zákon také dovolil vládě schvalovat zákony bez podpory říšského sněmu.

⁵² Zákon byl vydán nacisty dne 7. dubna roku 1933.

a zastrašování židovských obyvatel neustaly. Říšská vláda začala také organizovat mohutnou propagandistickou kampaň, avšak její trvání bylo pouze krátké. Vrchní představitelé okolních evropských států označili toto jednání za nemravní a uvalili blokádu na veškeré německé zboží. Proto německá protižidovská kampaň ubrala prozatím na své síle.⁵³

Hitlerův režim tak během tří měsíců upevnil svou moc a díky poměrně lehkému vítězství nacistům značně stouplо sebevědomí. Mezi lidmi panovala těžko vystihnuteľná nálada, jelikož tisk psal jen velmi zdrženlivě, z obav, aby nepobouřil nové držitele moci. Obyvatelstvo bylo velmi opatrné i v soukromí, protože se rozmáhalo udavačství a donašečství. V. Mastný již dobře věděl, že Hitlerův režim má pevnou základnu, a že bude poměrně stabilní, čímž vyvracel názory ostatních evropských politiků, kteří se domnívali, že nacistická vláda brzy skončí.

5.4. Události roku 1934

V roce 1933 se odehrály události, jež měly bezprostřední vliv na vztahy evropských států a mezinárodní politiku. Počátkem roku 1934 byl V. Mastný již rok a půl československým vyslancem v Berlíně. Za tu dobu věděl, že se přátelské československo-německé vztahy dávno rozplynuly. I přesto se však československá vláda dále snažila o pozitivní vztahy s Německem. Snažila se uhájit korektivní vztahy, ale především neposkytnou říšské vládě záminku ke konfliktu. V průběhu roku 1934 se odehrály události, které hluboce poznamenaly československo-německé vztahy. V. Mastný dokonce musel pro zklidnění situace několikrát navštívit německé politiky a urovnávat s nimi vzniklé problémy.

Počátkem roku 1934 vymezil V. Mastný čtyři hlavní problémy, které oddalovaly politiku Československa od té německé. Prvním problémem byl ideologický rozpor. Československo bylo postaveno na základech ryzí demokracie, zatímco německý nacionální socialismus nikoli. Československý ministr zahraničních věcí E. Beneš od počátku A. Hitlerovy vlády zaujal k této problematice jasné stanovisko: „*At' se tam věci vyvíjejí jakýmkoli způsobem.*“⁵⁴ Za

⁵³ I. STRENGE, *Das Ermächtigungsgesetz vom 24. März 1933*, č. 14, s. 1-14; K. F. KRIEGER, H. MÜLLER, H. VOLLRATH, *Dějiny Německa*, s. 270, 278-279.

⁵⁴ V. MASTNÝ, *Paměti*, s. 15.

druhý problém V. Mastný označil rozdílnost pojetí evropského míru a věrnost smlouvám. Československo bylo věrné systému Společnosti národů a dodržovalo spojenecké politické smlouvy s Malou dohodou a Francií, opíralo se o zásady kolektivního uspořádání jednotného, nedělitelného evropského míru. Nacistická německá diplomacie byla oproti tomu vystavěna na bilaterálních dohodách, a to většinou bez závazku povinné pomoci bezvinně napadenému státu. Jako třetí problém V. Mastný viděl negativní postoj německých politiků ke sbližování Československa se Sovětským svazem v rámci tzv. Východního paktu. Čtvrtým a zároveň asi nejpalčivějším problémem byla sudetoněmecká otázka. Z počátku vnitřní československý menšinový problém se po nástupu A. Hitlera k moci vyvinul v problém československo-německý a posléze i celoevropský. Otázka sudetských Němců vedla k neustálým sporům a vyvrcholila v roce 1938 zářijovou katastrofou, tzv. Mnichovskou konferencí.⁵⁵

Dne 30. ledna 1934 oslavovali nacisté roční výročí jejich vlády. U této příležitosti pronesl A. Hitler rozsáhlou parlamentní řeč. Svolaný Říšský sněm také schválil zákon o sjednocení říše. A. Hitler z počátku hovořil o fantastickém snu, který se stal skutečností. Dále také zdůrazňoval, že cílem nové říše je mír a přátelství mezi evropskými státy. Podle něj nepochopení Německa ostatními evropskými státy spočívalo v odlišném pohledu na svět. Tento odlišný pohled prý také neoprávněně vyvolával kritiku a nařčení německých občanů. V projevu zaznělo také pár slov o Československu, především v souvislosti s emigrantskou otázkou. Nakonec však A. Hitler konstatoval, že se československou protiněmeckou propagandou nebude v této otázce zabývat. Přestože se v této době i poměry mezi Československem a Německem uklidnily, V. Mastný soudil, že za počínáním A. Hitlera stojí jiné faktory. Především jeho tehdejší zaměření se na Rakousko či jeho nehotové stanovisko vůči Československu. V. Mastný již tušil, že se velice brzy nacistická politika zaměří i proti Čechoslovákům. Německému kancléři také nevěřil jeho proklamované mírové cíle a důvody, kterými obhajoval vznik knihy *Mein Kampf*.⁵⁶

⁵⁵ V. MASTNÝ, *Paměti*, s. 15-17.

⁵⁶ A. Hitler, autor knihy *Mein Kampf*, tvrdil, že publikace měla ukázat špatnou cestu, kterou by se německý lid neměl vydat. Násilí prý Německu úspěch přinést nemělo; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1934, č. 13, V. Mastný, 3. 2. 1934; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1934, č. 51, V. Mastný, 3. 2. 1934.

Dne 1. července 1934 V. Mastný kvůli neustálým obavám, především z Hitlerovy knihy *Mein Kampf*, zaslal rozsáhlou politickou zprávu, ve které se pokoušel zanalyzovat kancléřovy myšlenky ohledně německé zahraniční politiky obsažené právě v knize *Mein Kampf*. Apeloval na československou vládu, aby s obezřetností sledovala A. Hitlerovy politické kroky. Nejnepokojivějším bodem německé zahraniční politiky bylo podle V. Mastného agresivní zabezpečení životního prostoru německému národu, tzv. Lebensraum.⁵⁷ Jediným východiskem bylo dobití nové půdy na úkor Ruska. A. Hitler tvrdil, že jde o přirozený zákon zdravé nadřazené rasy, která má právo odsunout nezdravé a slabé národy, zvláště když čelí lidé z nadřazené rasy přelidnění. V. Mastný dále ve zprávě zmiňoval, že se chce Německo zbavit Versailleské smlouvy a že chce být uznáno ostatními velmocemi, zdůraznil také Hitlerovo nepřátelství vůči Francii či možnost spojení pouze s Itálií a Velkou Británií. Důležitými body zasláné politické zprávy také byly: sloučit všechny Němce v jeden stát, myšlenka čistoty německé rasy a pěstování neporušení německé národnosti.⁵⁸

Jednou z klíčových událostí roku 1934 bylo zavraždění velitele oddílu jednotek SA Ernsta Röhma (1887-1934). Jelikož šlo o jednoho z významných Hitlerových mužů, tak tato událost vzbudila velký rozruch, a to nejen v Německu, ale i v celém světě. E. Röhm byl společně s velitelským sborem SA a odpůrci nacistické vlády zabit v noci z 29. na 30. června 1934, známé spíše jako *Noci dlouhých nožů*.⁵⁹ Ministr říšské propagandy J. Goebbels si do svého deníku poznamenal: „*Vůdce je velmi vážný. Ihned mi podává detailní zprávu. Proti Röhmovi a jeho rebelům. S krví. Musí vědět, že vzpoura stojí hlavu. Souhlasím. Když už, tak bezohledně.*“⁶⁰ Důvodem k čistce po celém území Třetí říše byly rozdílné názory na organizaci a vedení strany, funkci úderných oddílů a strach A. Hitlera o svou pozici. E. Röhm zastával myšlenku ozbrojených jednotek SA, na což měl A. Hitler zcela odlišný pohled. Navíc chtěl vytvořit vlastní výkonný orgán moci, což už bylo pro nacistické vedení naprosto nepřijatelné, proto musela přijít

⁵⁷ Tento termín vytvořil německý geograf Friedrich Ratzel již v 18. století. Teorii ve své knize A. Hitler převzal od německého geopolitika Karla Haushofera, pokračovatele F. Ratzela. Na rozdíl od něj chtěl A. Hitler rozšíření násilnou cestou a také východní Evropany nahradil za rasisticky motivovaného nepřítele. Stanovil i nadřazenost „árijské rasy“.

⁵⁸ K. GAJAN, R. KVAČEK, *Deutschland und die Tschechoslowakei 1918-1945: Dokumente über die deutsche Politik*, s. 88; AMZV, Politické zprávy Berlín 1934, č. 51, V. Mastný, 1. 7. 1934

⁵⁹ Zabiti byli i vysoce postavený důstojník jednotek SS Anton Freiherr von Hohberg, dřívější kancléř Kurt von Schleicher a významný člen NSDAP Gregor Strasser.

⁶⁰ R. G. REUTH, *Joseph Goebbels Tagebücher Band 2: 1930-1934*, 1. Juli 1934.

rázná akce. A. Hitler tak během velice krátké doby upevnil svou moc a postavení armády.⁶¹ O samotné události hovořil dne 11. července 1934 takto: „*Občanská válka by roztrhla německý národ a vyvolala by chaos a zmatek nejen v Německu, ale i v celé Evropě. Nezbylo mi tedy nic jiného než rychle a energeticky zakročit.*“⁶² V. Mastný celou situaci popisoval jako vyčištění strany, která se nacházela v krizi. Tvrdil, že na dobré a korektní vztahy mezi Československem a Německem tato událost nebude mít vliv. Apeloval také na E. Beneše, aby se československý tisk zdržel radikálních spekulací a zachoval si nestrannou kritiku události.⁶³

Dne 2. srpna 1934 získal A. Hitler ještě větší moc. Ve věku 86 let zemřel německý prezident P. von Hindenburg. Této situace dokázal A. Hitler skvěle využít, sloučil funkci říšského kancléře a říšského prezidenta do jedné. De facto to znamenalo, že funkce říšského prezidenta přešly do rukou A. Hitlera, od teď již nově Führera a říšského kancléře, jak se sám nazval. A. Hitler se tak prakticky stal neomezeným vládcem, absolutním diktátorem Německa. Jeho funkce nyní propojovala tři složky moci-zákonodárnou, výkonnou i vojenskou. Vůdce byl vrchním velitelem ozbrojených sil, a proto tato situace vyvolávala u ostatních států nejistotu a výrazně komplikovala také diplomatické jednání. I přes to, že byl zákon, který slučoval funkce říšského prezidenta a říšského kancléře schválen, Vůdce trval na jeho ověření plebiscitem. A tak začala masová propagace, kterou měl na starosti J. Goebbels. Zdůrazňován byl kladný vztah A. Hitlera se zesnulým prezidentem P. von Hindenburgem. Po volbách, které proběhly v polovině roku 1934, bylo jasné, že se A. Hitler stal absolutním vládcem Německa.⁶⁴ Ve své volební řeči hovořil s úctou o zesnulém říšském prezidentovi, nesmírné práci či neochvějně cestě, po které kráčí vstříc cílům. Vítězně také hlásal, že „*Německa říše je nyní v rukou národně socialistické strany.*“⁶⁵

⁶¹ K popravám docházelo mezi 30. červnem až 2. červencem 1934.

⁶² K. H. MINUTH, *Acten der Reichskanzlei: Regierung Hitler 1933-1938, Teil 1933/1934*, s. 1395.

⁶³ AMZV, Politické zprávy Berlín, 1934, č. 53, V. Mastný, 5. 7. 1934; AMZV, ZÚ Německo-Berlín, kart. 84, BPZ č. 66 ze 17. 7. 1935.

⁶⁴ Výsledek hlasování byl však méně přesvědčivý, než nacisté doufali. A. Hitler získal „pouhých“ 89,9 % hlasů; M. DOMARUS, *The Complete Hitler: A digital Desktop References to his Speeches and Proclamations 1932-1945*, s. 525.

⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 525-526; Po smrti říšského prezidenta P. von Hindenburga si okolní státy začaly uvědomovat těžkopádnost situace. Díky československému vyslanci ve Vatikánu Václavu Radimskému dnes známe názory Vatikánu na A. Hitlera a jeho postupné přebírání moci. Ten striktně nesouhlasil s děním v Německu, cítil také nebezpečí nejen pro Německo ale i celou Evropu. Více viz: AMZV, Politické zprávy Vatikán, 1934, č. 13, V. Radimský, 7. 8. 1934.

Celý svět byl během okamžiku v napětí a v obavách z budoucích let. Na absolutní získání moci A. Hitlerem bylo pohlíženo s nevolí. Československý tisk spekuloval o všemožných myšlenkách a situacích, které by mohly nastat. Objevovaly se i názory o Hitlerově rafinovanosti. Celé volby prý sloužily k propagandě nacistů a již z prvního pohledu bylo jasné, že bez demokratické možnosti hlasování nemají smysl. Na mezinárodním poli začaly také vznikat první spekulace o případném anšlusu Rakouska k Německu. Přestože se jednalo o nepodložené zprávy, strach a obavy byly poměrně velké. Již dříve v roce 1934 se k této otázce vyjádřil E. Beneš, který tvrdil, že Československo se neobává německého anšlusu Rakouska. Nyní však dodal, že díky současné situaci se Československo s přihlédnutím k uplynulým událostem obávat začíná. Na základě tohoto dodatku se sešel V. Mastný s německým ministrem Gerhardem Köpkem (1873-1953). Ten hovořil o Benešových dodatcích pokojně a s respektem, připomněl však fakt, že připojení Rakouska k Německu nebylo předmětem jednání žádné mírové smlouvy.⁶⁶ Dále také zmínil, že Benešovy snahy nepřinesly řešení situace. Názory československého ministra zahraničí ohledně Rakouska vyvolaly rozruch i u německé veřejnosti. Ta je však přijala nezvykle přívětivě, dle německého tisku mluvil E. Beneš o Německu vlídným tónem. Deníky *Frankfurter Zeitung* a *Berliner Tageblatt* psaly, že E. Beneš věří ve zlepšení francouzsko-německých vztahů, a že právě Československo by mohlo k tomuto zlepšení významně přispět.

Jedna z mezinárodních klíčových otázek roku 1934 byla otázka tzv. Východního paktu.⁶⁷ Po A. Hitlerově diktátorském ovládnutí Německa se některé evropské státy cítily ohroženy. Ke zlepšení napjaté atmosféry zcela jistě nepřispělo ani vystoupení Německa ze Společnosti národů. A tak některé státy začaly intenzivně zvažovat jiné možnosti svého zabezpečení. Ze vzájemného sblížení Francie a Sovětského svazu vzešla myšlenka, v níž československá zahraniční politika spatřovala návaznost na Ženevský protokol-Východního paktu.⁶⁸ Ve skutečnosti tendence k francouzsko-sovětskému sblížení existovaly již delší

⁶⁶ AMZV, Politické zprávy Berlín, 1934, č. 31, V. Mastný, 29.4 1934; AMZV, Politické zprávy Paříž 1934, č. 27, Š. Osuský, 24. 3. 1934.

⁶⁷ Někdy označován jako Východní Locarno.

⁶⁸ Ženevský protokol je mezinárodní smlouva zakazující použití chemických či biologických zbraní ve válce. Úmluva byla podepsána dne 17. června 1925. Z československého prostředí ji výrazně prosazoval ministr zahraničí E. Beneš.

dobu. Francouzský premiér Edouard Herriot (1872-1957) zastával názor, že nebezpečí ze strany Německa může být odvráceno pouze spoluprací se Sovětským svazem. Francie nechtěla se SSSR vytvořit alianci předválečného typu, ale chtěla, aby se Sovětský svaz stal členem Společnosti národů a aby se ve zvláštním východním regionálním paktu umístil po boku Německa, jemuž bylo členství nabídnuto za stejných podmínek.⁶⁹ Celá koncepce Východního paktu vycházela z myšlenky mocensky převýšit svého potenciálního nepřítele a s přispěním spojenců jej tak zastrašit. Smlouvy mezi spojenci měly postupně vytvořit propojený celistvý systém, jehož cílem by byla společná obrana proti případnému útočníkovi. Československá vláda o tento plán projevila značný zájem, jedinou překážkou byla skutečnost, že do této doby Čechoslováci nenavázali diplomatické styky se Sovětským svazem, který měl ve Východním paktu značnou roli.

Cílem paktu bylo vytvoření protiváhy rýnské garanční smlouvy a zajištění nedotknutelnosti československých a polských hranic. Dohoda měla zahrnovat tyto státy: Československo, Estonsko, Finsko, Francii, Litvu, Lotyšsko, Německo, Polsko a Sovětský svaz. V. Mastný na přání E. Beneše informoval německého ministra zahraničí o československém postoji k Východnímu paktu: „Československá vláda z podnětu daného za konverzací v Ženevě zaujala k vyskytnuvšímu se plánu východního paktu sympatické, kladné stanovisko. Ministr zahraničních věcí Dr Beneš klade na to váhu, aby německá vláda byla o tomto stanovisku našem ihned vyrozuměna.“⁷⁰ K. von Neurath ironizoval celou situaci a tvrdil, že německá vláda je proti politice regionálních paktů, které jsou postaveny na aliančním systému. Celý Východní pakt měl prý za cíl poškodit a politicky obklíčit Německo. Německá říše byla ochotná s ostatními státy dále uzavírat bilaterální smlouvy, ale nechtěla tvořit alianci. Tato otázka se stala předmětem ještě několika rozhovorů V. Mastného s představiteli německé politiky. Tyto rozhovory ovšem nevedly ke zdárnému cíli, neboť německé stanovisko bylo stále stejné. V. Mastný se snažil zdůrazňovat význam Východního paktu, který by mohl zlepšit vztahy nejen mezi Československem a Německem, ale i celou Evropou. Diplomat Bernhard von Bülow (1885-1936) však trval na neměnnosti německého názoru: „Myšlenka východního paktu, sleduje cíl aliance s Ruskem a nelze očekávat, že by

⁶⁹ R. KVAČEK, *Nad Evropou zataženo. Československo a Evropa 1933-1937*, s. 70.

⁷⁰ AMZV, Politické zprávy Berlín 1934, č. 42, V. Mastný, 23. 6. 1934.

*Německo k alianci té chtělo přispívatí.*⁷¹ Jedním z hlavních důvodů, proč Německo nemělo zájem o Východní pakt, byly sankce ve zbrojení. Problematika rovnoprávnosti ve zbrojení společně s domněnkou, že v alianci Východního paktu získá dominantní postavení Francie, neumožňovala podle Německa vstup do Východního paktu. Bylo tedy jasné, že nacistické vedení nemá o pakt zájem. Samotná jednání byla důkazem toho, že Německo se nechce angažovat v multilaterálních smlouvách, které by mohly nějak ovlivňovat vnitřní německou politiku. Rozdílné názory Československa a Německa v této otázce opět poukázaly na neschopnost spolupráce demokracie s nacionálním socialismem.⁷²

Rok 1934 byl pro V. Mastného z pozice diplomacie velice náročný. Nejenže musel jednat s německými představiteli v otázkách mírových paktů, ale dokonce musel řešit vzniklá nedorozumění mezi Československem a Německem. Tyto záležitosti v průběhu dalších let nadále více či méně ovlivňovaly vztahy mezi oběma zeměmi. Přestože se jednalo o drobné neshody, následky komplikovaly dobré sousedské vztahy. První projev vzájemně se vyhrocujících oficiálních styků nastal již počátkem roku 1934, kdy německá vláda započala odvetnou kampaň proti Československu.⁷³ Bylo zakázáno na veřejnosti ukazovat československé vlajky a praporky, dokonce ani v soukromí se nesměly nosit odznaky československých barev. Německá vláda se odvolávala na čest a hrdost německého národa, také poukazovala na situaci v Československu, kde nebylo dovoleno ukazovat červeno-černobílé vlajky či skobové kříže. Znepokojení prý také vyvolával zákaz Hitlerových obrazů v Československu. Situace se uklidnila až 28. března téhož roku, kde se v Berlíně setkali V. Mastný a zástupce německého zahraničního úřadu. Bylo ujednáno, že Československo bude s německou vlajkou a výsostnými znaky nakládat jako se znaky jiných států. Následně i německá vláda zrušila zákaz československých státních symbolů.⁷⁴

Dalším problematickým okamžikem roku 1934 byla tzv. insigniáda.⁷⁵ Samotné prvopočátky sporu lze spatřovat již v roce 1920, kdy byl přijat zákon

⁷¹ AMZV, Politické zprávy Berlín 1934, č. 89, V. Mastný, 20. 11. 1934.

⁷² A. KLIMEK, *Československá zahraniční politika 1918-1938*, s. 61-80; AMZV, Politické zprávy Berlín 1934, Vnitřní a zahraniční politika Německa II. čtvrtletí, V. Mastný, 12. 7. 1934; AMVZ, Politické zprávy Berlín, 1934, č. 42, V. Mastný, 23. 6. 1934.

⁷³ Československo vedlo dříve kampaň proti výsostným říšskoněmeckým znakům.

⁷⁴ AMZV, Politické zprávy Berlín, 1934, Vnitřní a zahraniční politika Německa I. čtvrtletí 1934, V. Mastný, 1. 5. 1934; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1934, č. 25, V. Mastný, 2. 3. 1934.

⁷⁵ Jednalo se o československo-německý boj o univerzitní insignie Univerzity Karlovy.

č. 135/1920 Sb., o poměru pražských univerzit.⁷⁶ Tento zákon stanovil, že česká univerzita je pokračovatelem staré Karlovy univerzity, tudíž univerzitní archiv, knihy a insignie jsou majetkem české Karlovy univerzity a mají tedy být německou pražskou univerzitou navraceny. Až do roku 1934 byly univerzitní insignie v držení německé univerzity, která je jen s nevolí zapůjčovala té české. Teprve v tomto roce začala česká univerzita skrze tehdejšího rektora prof. Karla Domina (1882-1953) usilovat o vydání insignií. Nejvyšší soud potvrdil oprávněnost nároků na insignie, avšak německá strana nehodlala i přes soudní rozhodnutí insignie vydat. Předávání insignií provázely pouliční bouře a šarvátky, především ze stran pravicových studentů, kteří proti podstoupení historických insignií protestovali nejvíce.⁷⁷

Během výtržností docházelo k útokům na německé obchody, kterým byly ničeny výlohy. Zajímavostí je, že některé útoky byly cíleny i na židovské obchody, přestože Židé neměli s touto otázkou nic společného. Jestli šlo o útoky z protižidovských nálad nebo převážně proto, že Židé mluvili většinou německy, je otázkou. V německém tisku se rozjela protičeskoslovenská kampaň, která způsobila demonstrace před československým vyslanectvím v Berlíně. V. Mastný psal, že „*demonstrace před budovou vyslanectví v Rauchstrasse účastnilo se asi 200-250, rozhodně ne víc než 300 mladíků, většinou patrně studentů, mezi nimi však bylo viděti i uniformy SA a SS.*“⁷⁸ Na zdech konsulátu byla napsána potupná hesla zacílená proti Československu.⁷⁹ Největším šokem však pro V. Mastného byla reakce místních večerních zpráv. Ty celou demonstraci označily za „důstojnou kulturní manifestaci“, s čímž razantně nesouhlasil. V. Mastný tak apeloval na ministerského ředitele G. Köpkeho s tím, že žádá rychlé vyřešení celé situace. Demonstrace neprávem útočila na Čechoslováky, neboť se opírala o zkreslené informace. Především nacistický deník *Völkischer Beobachter* urážel československý lid, když jej nazýval nekulturním až cikánským národem. „*Článek Völkischer Beobachter obsahoval těžkou urážku celého našeho národa, jež pisatel nazval nekulturním, cikánským. Týž článek při tom dovolával se vysoké úrovně kultury německé,*“⁸⁰ psal V. Mastný. Ve spojitosti s tímto článkem reagoval

⁷⁶ Zákon často bývá nazýván též *lex Mareš*. U jeho zrodu stál právě československý národně-demokratický politik František Mareš (1857-1942).

⁷⁷ AMZV, Politické zprávy Berlín, 1934, č. 91, V. Mastný, 29. 11. 1934.

⁷⁸ TAMTÉŽ

⁷⁹ Jednalo se o hesla typu: *Pfui Prag Mörderen, Nieder mit Prag, Schweinerei in der Tschechei*.

⁸⁰ AMZV, Politické zprávy Berlín, 1934, č. 91, V. Mastný, 29. 11. 1934.

i československý tisk. Stěžoval si nejen na tento urážející článek, ale i na ostatní potupně vedené nacistické kampaně. I přes snahu československého vyslance celou situaci vyřešit bylo jasné, že si nacistická vláda udělá vše po svém.⁸¹

Insigniáda přispěla ve svých důsledcích k politické polarizaci společnosti a razantně zhoršila československo-německé vztahy. Od této chvíle byl V. Mastný přesvědčen, že německá vláda nemá zájem na zlepšení vztahů mezi oběma národy. Na schůzkách s německými diplomaty si stěžoval na vzniklou situaci, vyjadřoval nesouhlas s protesty a urážlivými rčeními v tisku a přesto, že mu bylo od vrcholných představitelů nacistické diplomacie přislíbeno rychlé a adekvátní řešení situace, nedělo se de facto nic. I samotný ministr zahraničí K. von Neurath slíbil V. Mastnému zapojení veškerých sil na vyřešení vzniklé situace. Československému diplomatu v Berlíně však bylo jasné, že německá vláda nestojí a zklidnění situace mezi Čechoslováky a Němci. Především německé ministerstvo propagandy vedené J. Goebbelsem nemělo zájem na poklidném soužití obou sousedů, tato napjatá situace nacistům přišla vhod, neboť se jim dařilo poměrně snadno štvát Němce proti Čechoslovákům. V. Mastný postupně zjišťoval, že právě ministerstvo propagandy zasahovalo do věcí zahraničního úřadu, jehož názory postupně začaly mezi nacisty ztrácet váhu.⁸²

Během roku 1934 československý diplomat zjistil, že udržet korektivní vztahy s Německem bude do budoucích let podstatně obtížnější. V průběhu roku se odehrály události, jež výrazně ovlivnily vztahy mezi oběma státy. Ideologický rozpor mezi demokracií a nacionálním socialismem, absolutní ovládnutí Německa A. Hitlerem, demonstrace, incidenty či rozdílné názory obou dvou států na mezinárodní politiku vedly k rychlejšímu a většímu oddalování obou států. S rostoucím vlivem a mocí A. Hitlera se stále ještě poměrně dobré československo-německé vztahy rychle zhoršovaly.

⁸¹ *Národní listy*, č. 232, 28. 11. 1934, s. 1; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1934, č. 91, V. Mastný, 29. 11. 1934.

⁸² J. W. BRÜGEL, *Češi a Němci 1918-1938*, s. 313-314; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1934, č. 93, V. Mastný, 4. 12. 1934.

5.5. Události roku 1935

Rok 1934 přinesl do československo-německých vztahů patrné změny, přestože vzniklé problémy byly řešeny stále ještě v přátelské atmosféře. Do následujícího roku se přenesla kritika, výčitky a nepochopení. Především spor o univerzitní insignie na Karlově univerzitě v Praze zanechal v myšlení německých představitelů hluboké trauma, které během následujícího roku vyplulo zcela na povrch. Německo kritizovalo československou zahraniční politiku za její údajné směřování proti Němcům, s čímž souvisel vznikající problém německých menšin na území Československa. Rok 1935 také utvrdil postoje ostatních států k Německu. To se stalo státem výrazně ovlivňujícím chod evropských dějin. Především díky své izolaci a neochotě ustupovat chtělo Německo dosáhnout mocenské nadvlády, ze které by mohlo bez zábran šířit své politické záměry. Názory Československa a Německa se v roce 1935 značně odlišovaly, především v otázkách mezinárodní politiky. Od tohoto roku se také vztahy mezi oběma státy vyhroutil, a již nikdy nebyly tak dobré a přátelské jako dosud. Z pohledu československé diplomacie lze tento rok považovat za klíčový, neboť se změnil úhel pohledu na Německo.

Již tradicí se stala novoroční recepce diplomatů u A. Hitlera, na které se probíraly nadcházející události a plány do nového roku. V. Mastný informoval, že novoroční recepce roku 1935 nepřinesla nic nového. A. Hitler, poprvé jako hlavní představitel Německa, tvrdil, že je jeho prioritou evropský mír. Československý diplomat ale dobře věděl, že jde pouze o opakované fráze, které nic neznamenaají. V. Mastný si také všiml, že německý kancléř hovoří delší dobu pouze s francouzským a britským velvyslancem, zatímco ostatním jen podal mlčky ruku, na rozdíl od zesnulého prezidenta P. von Hindenburga, který měl ve zvyku se všemi alespoň krátce pohovořit.⁸³ V. Mastný říšskému kancléři nevěřil také proto, že v druhé polovině ledna roku 1935 obdržel tajnou zprávu, ve které se dozvěděl o Hitlerových tajných plánech a zahraniční politice. Ve zprávě ze dne 19. ledna 1935 doslova napsal: *„Z pramene zcela spolehlivého získalo vyslanectví informace o jistých výkladech, které podal Hitler nedávno v nejužší intimitě o konečných cílech své zahraniční politiky. Dotyčné výklady Hitlerovy potvrzují, že v podstatě neopustil názory a záměry vyložené v jeho knize 'Mein Kampf' a že trvá na plánu*

⁸³ AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 1, V. Mastný, 3. 1. 1935.

výbojně expanze na východ. Konkrétně jde tu o dva plány, z nichž první namířen je na východ proti Rusku a druhý na jihovýchod proti Československu. Povinnost zásahu Německa proti Československu jest vlastně ještě větší než proti Rusku, poněvadž v Československu žijí Němci stále, denně.⁸⁴ V Československu prý navíc hrozilo nebezpečí obnovy panslavismu, proto by povinnost zasáhnout na jihovýchod měla být větší.⁸⁵ Ve zprávě je také zmíněno jméno Karla Kramáře (1860-1937), dle A. Hitlera nejnebezpečnějšího hlasatele směru proti Německu. V. Mastný v zasláné zprávě upozorňoval na fakt, že československá demokracie je závislá na francouzské politice ochrany malých států, a že tento stav nemusí být trvalý. Dále také přemýšlel nad Hitlerovou snahou spolupracovat se státy na Balkánském poloostrově. Měl za to, že tento akt je ryze taktického původu. Domníval se, že jde o součást většího plánu izolace Československa. Informoval, že „svět potřebuje mír, ale nikoli mír ledajaký, v němž by národ německý, plný nahromaděné energie tělesné i duševní, zmalátněl. K takovému cíli nebyla Hitlerem založena třetí říše.“⁸⁶ Tato zasláná zprávu vyvolala u československých představitelů rozruch a znepokojení. Začal převládat strach o přežití Československa. Nacistický režim trval déle, než se z počátku myslelo a po absolutním ovládnutí Německa A. Hitlerem bylo jasné, že zde ještě nějaký čas setrvá. Obavy tedy byly oprávněné. V. Mastný kvůli nejistotě z budoucího vývoje koncem ledna 1935 odcestoval do Prahy, kde se osobně sešel s E. Benešem. Zde mu podrobně vylíčil Hitlerovy budoucí záměry s Čechoslováky.⁸⁷

Důležitou lednovou událostí byl plebiscit o budoucnosti Sárska, který byl vyhlášen dne 13. ledna 1935.⁸⁸ Obyvatelé tohoto malého regionu na pomezí Francie a Německa měli rozhodnout o připojení či nepřipojení území k Německu. Referendum mělo jednoznačný výsledek - více než 90 % hlasů vyslovených pro

⁸⁴ AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 8, V. Mastný, 19. 1. 1935.

⁸⁵ Panslavismus je myšlenka jednoty Slovanů, která může nabýt politického nebo kulturního rozměru. Mezi země, kde převažovali ve 30. letech 20. století Slované, patřily tyto státy: Československo, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Sovětský svaz, Slovinsko, Chorvatsko, Srbsko, Bosna a Hercegovina, Makedonie a Bulharsko.

⁸⁶ AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 8, V. Mastný, 19. 1. 1935.

⁸⁷ J. W. BRÜGEL, *Češi a Němci 1918-1938*, s. 460-461; J. DEJMEK, *Edvard Beneš, politická biografie českého demokrata. Část první, revolucionář a diplomat (1884-1935)*, s. 598.

⁸⁸ Sársko je dnes jedna ze spolkových zemí Německa. Po první světové válce v roce 1920 bylo vytvořeno tzv. *Saargebiet*, sárské teritorium, které bylo pod správou Společnosti národů. De facto ale území spravovala Francie. Během roku 1933 do Sárska emigrovali antinacisté z Německa, jelikož Sársko nespádalo pod jurisdikci Třetí říše. Poté, co vypršelo patnáctileté období pod správou Společnosti národů, byl vyhlášen veřejný plebiscit o přičlenění oblasti k Německu.

připojení k Německu.⁸⁹ Takto jasný výsledek překvapil i místní úřední kruhy, přestože německá propaganda neustále opakovala, že triumf byl očekávaný. Nacistům tak přes noc vzrostlo sebevědomí. A. Hitler byl nadšen a hned na počátku dalšího dne jel časně ráno z Obersalzbergu do Berchtesgadenu, aby mohl hovořit rozhlasem. To ostatně mohl i ze své vily, ale v ní by mluvil jen k celému Německu, proto musel odjet do Berchtesgadenu, které mohlo vysílat do celého světa. A. Hitler tomuto volebnímu úspěchu přikládal velkou důležitost, ve své řeči nabízel Francii smír, neboť Německo díky připojení Sárska již nemělo k Francii žádné teritoriální požadavky. Chválil také sárské obyvatele za jejich trpělivost a vytrvalost, přičemž nezapomněl opomenout německou mírumilovnou politiku. V. Mastný však v zasláné politické zprávě upozorňoval na Hitlerovu kritiku mírových smluv a teorii Volksstam, dle které mělo Německo právo rozšiřovat své hranice za účelem sjednocení německých obyvatel. Reakce ostatních států na sárský plebiscit je z dnešního hlediska překvapivá, protože většina z nich přijala výsledky pozitivně a s uspokojením. Připojením oblasti k Německu zmizelo nebezpečí válečného konfliktu v Evropě, což bylo přijímáno s nadšením. Evropské vlády jednotlivých států, včetně té československé, tedy braly výsledek referenda pozitivně, měly za to, že připojení Sárska k Německu zlepší francouzsko-německé vztahy a díky tomu se pomůže udržet mír v Evropě.⁹⁰

Dne 19. února 1935 informoval československý vyslanec o kancléřově zdraví. Spekulovalo se o obnově krční tuberkulózy, která byla příznakem otravy bojovými plyny z fronty, kde se A. Hitler stal terčem jednoho z mnoha chemických útoků. V. Mastný psal z neověřených zdrojů že „lékaři žádají od Hitlera, aby co nejméně řečnil a zdržoval se na zdravém vzduchu v horách.“⁹¹ Myšlenku podporoval i fakt, že Vůdce trávil většinu času v Bavorsku ve své vile na Obersalzbergu a že s výjimkou sárského plebiscitu veřejně neřečnil. Později se však ukázalo, že šlo o nepodložené spekulace. V. Mastný se snažil co nejlépe informovat československou vládu, celou zaslánou zprávu podal s rezervou. Zcela jistě neměl v záměru dezinformovat.⁹²

⁸⁹ Jednalo se o cca 445 000 obyvatel.

⁹⁰ M. DOMARUS, *The Complete Hitler: A digital Deskop References to his Speeches and Proclamations 1932-1945*, s. 631; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 4, V. Mastný, 20. 1. 1935.

⁹¹ AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 17, V. Mastný, 19. 2. 1935.

⁹² TAMTĚŽ

Počátkem roku 1935 Německo rozjelo propagandistickou kampaň s cílem ukázat křivdy způsobené německým obyvatelům Versailleskou smlouvou. Smyslem celé propagandistické mašinerie bylo, aby německá veřejnost pochopila jedinečnou roli „spasitele“ německého národa A. Hitlera. Dalším cílem bylo vysvětlit jaké nebezpečí by Německu hrozilo, kdyby jeho Vůdce nejednal aktivně v otázce zbrojení. Z tisku vystupovaly především novinové příspěvky, které obhajovaly nové teze německého militarismu propagující zbrojení. Německé noviny a deníky přinášely hojné články a zprávy pocházející především z ministerstva říšské obrany. Mezi listy, které měly velice úzké styky s ministerstvem říšské obrany, patřil především *Berliner Börsen Zeitung*, jehož hlavní akcionář byl generál ve výslužbě. Dále také *Deutsche Allgemeine Zeitung* či *Kölnische Zeitung*. Plátky řešily také různé možnosti reagování Francie na tehdejší evropské dění či cíle branné moci, které stanovil ve čtyřech bodech A. Hitler. Ty byly obsaženy právě v deníku *Kölnische Zeitung*: „Německo samo nikdy neporuší mír, rovnoprávnost je předpokladem kterékoliv účasti Německa na mezinárodních úmluvách, německá politika nepřistoupí k dohodám, jejichž důsledky nejsou úplně přehledné a kdo na nás sáhne, sáhne do trní a bodláci.“⁹³ Především poslední bod V. Mastného velice znepokojoval, bylo mu totiž jasné, že při jakýchkoli politických nesrovnalostech či nedorozuměních se Německo začne téměř okamžitě bránit.⁹⁴

Branná povinnost, o které se v médiích diskutovalo, byla v Německu zavedena již v březnu 1935. V. Mastný však nebyl překvapen, neboť o celé situaci informoval již počátkem měsíce. V zaslané zprávě ze 17. března 1935 uvedl, že Vůdce vyhlásil všeobecnou brannou povinnost bez porad s příslušnými ministerstvy a úřady, které byly rozhodnutím kancléře zaskočeny. Zpráva také obsahovala, že kromě zavedení branné povinnosti je naplánováno zřízení dvanácti vojenských velitelství čítajících 36 divizí.⁹⁵ Ihned po učiněném sdělení začaly vlády jednotlivých států formálně protestovat. Francouzský vyslanec poukazoval na fakt, že postup Německa je hrubým porušením versailleských závazků a že tento čin ohrožuje přátelské diplomatické klima. A. Hitler vyhlášení branné povinnosti odůvodňoval slovy, jež se dala očekávat. Když zbrojí ostatní státy, proč bychom

⁹³ AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 16, V. Mastný, 10. 3. 1935.

⁹⁴ TAMTÉŽ

⁹⁵ Společně s vyhlášením povinné branné povinnosti bylo také ostatním státům oznámeno vlastnictví letectva Luftwaffe.

nemohli my? Argumentoval také zajištěním vlastní obrany, když se Francie vrátila k povinné dvouleté vojenské službě a počty sovětských armádních divízi přesáhly stovku. Samotný führer tento čin chápal jako obrození bývalého velkého Německa, jehož rozvoj byl po prohrané první světové válce potupnou Versailleskou smlouvou zastaven. Dle A. Hitlera se po vyhlášení všeobecné branné povinnosti Německo konečně stalo suverénním státem, který může diplomaticky jednat s ostatními státy. Německo prý tak nyní mohlo garantovat integritu hranic všem svým sousedům.⁹⁶ Oficiální zbrojení Německa vyvolalo v Evropě strach, jednotlivé země se nedokázaly shodnout na jednotném postupu a reakci, a tak celá situace skončila pouhými formálními protesty. Německá veřejnost přijala opětovné zavedení branné povinnosti údajně s nadšením: „*Včerejší kancléřova proklamace k národu, kterou namísto něho promluvil v rozhlase ministr Goebbels, přijata byla frenetickým aplausem. Dnešní oslava Heldentagu koná se ve znamení včerejšího rozhodnutí a stala se spíše manifestací německé síly vojenské než poctou obětem války.*“⁹⁷

Československá vláda na rozdíl od německé veřejnosti reagovala na vyhlášení branné povinnosti negativně. Tento akt, dle vrcholných vládních představitelů, měl mít vliv na budoucí vývoj československo-německých vztahů. Strach, nechuť a odpor československé společnosti k vyhlášení všeobecné branné povinnosti v Německu lze spatřovat i v tehdejší tisku. *Národní listy* v neděli 17. března 1935 psaly o celé záležitosti takto: „*Němci porušovali mírovou smlouvu versailleskou ode dne, kdy ji podepsali. Porušovali ji de facto pořád. A kde se stavěli v mezinárodním jednání na její půdu, činili tak jen na oko. Včera odhodili poslední zbytek přetvářky. Po prvé byl v Německu vyhlášen zákon, který je otevřeně zákonem proti mírové smlouvě: Německo zavedlo všeobecnou brannou povinnost.*“⁹⁸ Ministr E. Beneš však viděl ve znovu zavedených odvodech i jistá pozitiva. Německo již nebude podávat nepravdivé a smyšlené informace o počtech vojáků, zbraních či jiných vojenských prostředcích. To by mělo ostatním státům umožnit lepší přípravu proti Německu. Československý diplomat na celou situaci reagoval s velkou nedůvěrou. Mezitím co A. Hitler pokračoval ve zdůrazňování míru v Evropě, ochoty Německa uzavírat s ostatními státy desetileté pakty

⁹⁶ Tato garance neplatila pro státy nesousedící s Německem, např. Sovětský svaz.

⁹⁷ K. F. KRIEGER, H. MÜLLER, H. VOLLRATH, *Dějiny Německa*, s. 284-285; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1935, č. 19, V. Mastný, 17. 3. 1933.

⁹⁸ *Národní listy*, roč. 75, č. 76, 17. 3. 1935, s. 1.

o neútočení, on již tušil, že nacisté chystají válku. Měl za to, že tyto německé pakty jsou jen zástěrkou pro přípravu na boj. Nepochyboval o tom, že až nastane čas a Německo již bude plně vyzbrojeno a připraveno začít bojovat, A. Hitler vyhlásí válku.⁹⁹

Počátek roku 1935 byl pro Československo i celou Evropu velice znepokojující. Nejdříve proběhlo sárské referendum, poté vyhlášení všeobecné branné povinnosti. Mezi evropskými mocnostmi to vyvolávalo obavy o budoucí chod událostí. Především jejich slabý zásah vůči německému vyhlášení branné povinnosti zneklidňoval československou vládu nejvíce. Ta počítala s razantním zásahem, embargy a tresty. Ovšem nestalo se tak a Československo, spekulující o nacistické invazi, tedy bylo nuceno hledat obranu státu jinde.¹⁰⁰

Sbližení a partnerství nakonec Československo našlo v Sovětském svazu, se kterým uzavřelo dne 16. května 1935 československo-sovětský pakt.¹⁰¹ Tento pakt mírně zesílil vliv a pozici Čechoslováků na mezinárodním poli, avšak poměrně razantně zhoršil československo-německé vztahy. Nacistická vláda měla za to, že Francie společně s Československem cílí svou zahraniční politiku proti Německu, a to právě skrze alianci se Sovětským svazem. Státní tajemník Německa B. von Bülow označil tuto politiku za protiněmeckou a nepřijatelnou. Československo-sovětský pakt měl být garancí míru a případným zajištěním obrany před Německem, avšak celý působil spíše obráceně. Po květnovém podpisu bilaterální smlouvy mezi Československem a Sovětským svazem převládaly v Německu názory, že „Československo má sloužiti Rusku za základnu útoku proti Německu,“¹⁰² že Československo bezdůvodně cílí svoji zahraniční politiku proti Německu, které se vždy snažilo o harmonické, přátelské vztahy či že je Německo zklamáno z podniknutých kroků Čechoslováků. V. Mastný na veškeré německé útoky

⁹⁹ *Národní listy*, roč. 75, č. 76, 17. 3. 1935, s. 1; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1935, č. 19, V. Mastný, 17. 3. 1933; AMZV, Politické zprávy Berlín 1935, č. 24, V. Mastný, 25. 3. 1935; J. DEJMEK, *Edvard Beneš, politická biografie českého demokrata. Část první, revolucionář a diplomat (1884-1935)*, s. 601.

¹⁰⁰ AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 31, V. Mastný, 30. 4. 1935; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 22, V. Mastný, 21. 3. 1935.

¹⁰¹ Československo-sovětský pakt byl podepsán ministrem E. Benešem a vyslancem S. S. Alexandrovským v Praze. Šlo o druh vojenského paktu, který garantoval pomoc druhého státu v případě napadení nebo hrozby od jiných států. Tato smlouva neplatila pro útoky úmyslně vyvolané.

¹⁰² AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 31, V. Mastný, 30. 4. 1935; Jedním z největších zastánců tohoto názoru byl Herman Göring (1893-1946), velitel Luftwaffe a říšský maršál, po A. Hitlerovi de facto druhý nejvýznamnější muž nacistické strany NSDAP.

reagoval odmítavě, přičemž zdůrazňoval, že německá nedůvěra je bezdůvodná. Na obhajobu československého postoje vymezil příčinu československo-sovětského sblížení. Hlavními důvody bylo otřesení důvěry Československa v Německo, které bylo pod vlivem ideologicky odlišné doktríny, a kniha *Mein Kampf*, která stále vzbuzovala u československých představitelů smíšené pocity strachu a obav. Tehdy V. Mastný slýchal nacistické pomluvy a nařčení téměř každý den. Domníval se, že je Německo šíří úmyslně a to především kvůli alarmování Velké Británie, které se nacisté snažili dokázat, že Evropě hrozí bezprostřední nebezpečí ze Sovětského svazu.¹⁰³

Československo-sovětský pakt byl v průběhu času stále předmětem debat a diskuzí. Rozhořčení němečtí představitelé označovali Československo za „Luftzeugmutter Schiff“¹⁰⁴ a kritizovali jeho smlouvu se Sovětským svazem, přičemž dodávali, že jde o konstrukt alianční vojenské smlouvy zacílený proti Německu. V. Mastný se marně snažil, ať už německému ministerskému předsedovi, nebo státnímu tajemníkovi, tyto názory vyvrátit. Snažil se argumentovat tím, že československý a francouzský pakt se SSSR nijak nenarušuje locarnské smlouvy či myšlenky Společnosti národů, také že není jeho záměrem poškodit Německo. Československý diplomat také musel několikrát vyvracet tvrzení, že pakt se SSSR není vojenskou smlouvou ve smyslu útoku, nýbrž jen smlouvou o oboustranné pomoci v případě napadení některého ze států. V politické zprávě zaslané dne 5. června 1935 informoval, že při setkáních s německými diplomaty jim musel neustále vytýkat jejich nesprávné názory a nazývání československo-sovětského paktu, kdy doslova napsal: „*Vytýkal jsem, že právnicky i politicky jest nesprávně nazývati pakty s Ruskem vojenskými smlouvami spojeneckými, ježto nejde o víc než právě o aplikování principu vzájemné pomoci.*“¹⁰⁵ Celá otázka okolo československého paktu se Sovětským svazem vyvolávala u nacistů rozruch a dle politických zpráv zasílaných z Berlína lze usuzovat, že smlouva se SSSR rapidně zhoršila československo-německé vztahy.¹⁰⁶

¹⁰³ AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 31, V. Mastný, 30. 4. 1935; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 22, V. Mastný, 21. 3. 1935.

¹⁰⁴ V překladu znamená mateřská letecká základna.

¹⁰⁵ AMZV, Politické zprávy Berlín 1935, č. 54, V. Mastný, 5. 6. 1935.

¹⁰⁶ TAMTÉŽ, Vnitřní a zahraniční politika Německa z II. čtvrtletí, V. Mastný, 24. 7. 1935; TAMTÉŽ, č. 51, V. Mastný, 31. 5. 1935; TAMTÉŽ, č. 54, V. Mastný, 5. 6. 1935.

Do května 1935 se A. Hitlerovi nedařilo splnit jeho předvolební sliby, především ty o zajištění potravy pro všechny obyvatele a zmenšení nezaměstnanosti.¹⁰⁷ Těchto nevyřešených problémů se dle československého diplomata snažila využít perzekuovaná komunistická opozice. Celou situaci V. Mastný charakterizoval bezútěšnými pesimistickými obavami obyvatel o budoucí vývoj země, poklesem životní úrovně a růstem cen. Diplomata dále pokračoval, že německé vedení na tuto situaci reagovalo zvýšením činnosti propagandy, která se snažila více cílit na národní hrdost a obecně lásku k národu. Také německý kancléř se snažil svými projevy utěšit trpící Německo. Na oslavách dne 1. května 1935 pronesl: „*Co pak máme? 137 lidí na čtvereční kilometr, žádných kolonií, žádných surovin, žádného kapitálu, daně a nízké mzdy. Co máme v porovnání s bohatstvím druhých států, druhých zemí, druhých národů s jejich životními možnostmi? Jedině toto máme: náš národ. Buď je to všechno, nebo nic. Jedině s ním můžeme počítati.*“¹⁰⁸

Československý diplomat v květnu 1935 zpravil Prahu o chystající se změně vedení německého ministerstva zahraničních věcí. Tehdejší ministr zahraničních věcí K. von Neurath měl být odvolán a na jeho pozici měl nastoupit Joachim von Ribbentrop (1893-1946), dle V. Mastného mladý, ničím nevynikající člověk s nedostatečným vzděláním. O post ministra zahraničních věcí se původně ucházel ještě Alfred Ernst Rosenberg (1893-1946), ten však ve své aspiraci uplatnit se v zahraniční politice neuspěl. J. von Ribbentrop byl označen za ideálního německého diplomata. K jeho jmenování ministrem zahraničí mu však jistě pomohly i jeho dobré a přátelské vztahy s německým kancléřem A. Hitlerem.¹⁰⁹

Dne 19. května 1935 se v Československu konaly parlamentní volby. V nich se těšil nečekanému úspěchu Konrad Heinlein (1898-1945) a jeho Sudetoněmecká strana, která obdržela ze všech kandidujících stran největší procento hlasů, celkem šlo o 15,2 %.¹¹⁰ Tento úspěch mu zajistil poměrně slušný počet mandátů v poslanecké sněmovně i senátu. Konkrétně získal 44 mandátů v poslanecké sněmovně a 23 mandátů v senátu. Jeho voliči byli především sudetští Němci, kteří

¹⁰⁷ V této době žilo v Německu přibližně 7,5 milionu nezaměstnaných.

¹⁰⁸ AMZV, Politické zprávy Berlín 1935, č. 30, V. Mastný, 6. 5. 1935.

¹⁰⁹ TAMTÉŽ, č. 32, V. Mastný, 10. 5. 1935.

¹¹⁰ Jednalo se přibližně o 1,3 milionů hlasů. Více v: Z. KÁRNÍK, *České země v éře První republiky, Díl 2. Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*. Praha, 2002; J. W. BRÜGEL, *Češi a Němci 1918- 1938*. Praha, 2006.

požadovali větší práva Němců na území Československa. V. Mastný v politické zprávě psal, že říšskoněmecký tisk bedlivě sledoval československé volby a že význam voleb byl hned několikrát reflektován v různých člancích a denících. Lze tedy soudit, že německý tisk měl o československé parlamentní volby velký zájem. Samotná Sudetoněmecká strana (SdP), v té době ještě stále distancující se od nacistické NSDAP, byla v německém tisku reflektována jako hrdinská a samotný vůdce strany K. Heinlein byl označován za „velkého vítěze voleb“. Německý tisk psal o volebním vítězství jako o velké politické senzaci. Československý vyslanec psal, že „není říšskoněmeckého listu, který by neslavil předsedu Sudetsko-německé strany jako ‘sjednotitele sudetských Němců’.“¹¹¹ Fakt, že německé noviny volební výsledek přeceňovaly, si drtivá většina německých obyvatel neuvědomovala. SdP se tak prakticky přes noc stala nejsilnější německou stranou v Československu. Německo po K. Heinleinově úspěchu vycítilo potenciál strany a její možné budoucí tendence inklinace k nacistické ideologii, a proto téměř ihned po volbách začalo finančně podporovat německou SdP.¹¹² Sudetoněmecká strana postupem času stupňovala své požadavky, začala vytvářet anti-československé nálady a cílenou propagandu zobrazující utlačovanou sudetoněmeckou menšinu. Nakonec celá situace skončila dne 30. října 1938 sloučením s nacistickou NSDAP.¹¹³

V druhé polovině září 1935 podal československý diplomat souhrnnou zprávu o týdenním „sjezdu svobody“ nacistické strany NSDAP v Norimberku. Tento sjezd, pořádaný mezi dny 10. září až 16. září 1935, vyvolal znepokojení v celé Evropě. Pozornost ostatních velmocí vzbudily především Norimberské zákony, které byly přijaty dne 15. září 1935 Říšským sněmem. Nejvýznamnějším norimberským ustanovením byly dva zákony: zákon o říšském občanství a zákon na ochranu německé krve. První zákon stanovoval podmínky, za kterých se občan mohl stát říšským občanem. Mezi ně patřila německá krev či ochota oddaně sloužit říši. Tím Židé prakticky přestali být německými občany. Druhý zákon zcela zakázal uzavírat manželství mezi Židy a osobami čisté či smíšené krve. Dále také byla schválena německá státní vlajka s hákovým křížem a byly vytvořeny stanovující

¹¹¹ AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 49, V. Mastný, 22. 5. 1935.

¹¹² Měsíční podpora činila 15 000 říšských marek, což bylo přibližně 125 000,- dnešních korun.

¹¹³ J. BERAN, *Odepřena integrace*, s. 283-293; J. W. BRÜGEL, *Češi a Němci 1918-1938*, s. 361-366; V. KURAL, *Češi, Němci a mnichovská křížovatka*, s. 81-82; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 32, V. Mastný, 10. 5. 1935; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 49, V. Mastný, 22. 5. 1935.

kriteria pro posouzení příslušnosti konkrétní osoby, zdali je daná osoba Žid, či nikoliv. Zajímavostí je, že německá armáda přijala novou státní vlajku s částečnou nechutí a rozhořčením. V. Mastný v dlouhé zaslané zprávě nejprve zmiňoval původní plán norimberského sjezdu. Psal, že původně mělo jít o oslavy sloučení armády s německým státem, ale že díky neustále se zhoršujícím životním podmínkám musel říšský kancléř provést změnu programu. Sjezd se tak stal zásadním mezníkem v dějinách Německa.¹¹⁴

Během diskuzí zazněly příspěvky od vrcholných nacistických hodnostářů, jako byli např. A. E. Rosenberg nebo J. Goebbels. Československý vyslanec zmiňoval také vlnu radikalismu, ke které se odhodlal především německý kancléř. Ten hovořil během týdne dvanáctkrát a svou závěrečnou rétoriku protáhl na více než dvě a půl hodiny. Mluvil v ní výhružně až urážlivě, a to zejména proti Litvě, Sovětskému svazu a Československu. V projevu také rozdělil odpůrce nacistického režimu do tří skupin. Do první zařadil Židy a parlamentní demokracii, do druhé nedůvěryhodné a podplatitelné Centrum a do třetí kapitalisty a vzdělané jedince. Zajímavá byla také kancléřova řeč k zahraničním Němcům, kterou v zaslané politické zprávě ze dne 11. září 1935 zdůraznil československý vyslanec. Dle jeho názoru A. Hitler apeloval na národní pospolitost, Německo prý již nebylo státem, nýbrž nadchnutým lidovým tělesem, které spojovalo všechny Němce bez rozdílu místa pobytu. Každý Němec byl soukmenovcem nacionálně-socialistické strany a měl povinnost žít podle zásad německé říše kdekoliv na světě. V. Mastný se domníval, že se fűhrer snažil nabádat zahraniční Němce k revoltě a vzpouře proti tamním vládám, a tím chtěl prakticky realizovat svoji myšlenku silné sjednocené německé říše. Celá řeč k zahraničním Němcům na československého diplomata působila emotivně, snažila se stavět do popředí city, které měly vyvolávat sounáležitost a příslušnost k německému národu. Ke konci závěrečné rétoriky A. Hitler zmínil nosné pilíře budoucího Německa: jedním měla být armáda a druhým NSDAP, přičemž československý vyslanec dodával, že v tehdejší chvíli již nacistická strana měla vedoucí pozici, o čem svědčil i nově přijatý zákon

¹¹⁴ M. BURLEICH, *Rasistický stát: Německo 1933-1945*, s. 56-58; K. F. KRIEGER, H. MÜLLER, H. VOLLRATH, *Dějiny Německa*, s. 278-279; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 76, V. Mastný, 11. 9. 1935.

o změně státní vlajky. Absolutním koncem kancléřovi řeči bylo vymezování se proti liberalismu, odsuzování židovství a bolševismu a apelování na německý lid.¹¹⁵

Československé *Národní listy* reagovaly na Norimberský sjezd reflektováním událostí. Zdržely se zainteresovaného hodnocení a dne 16. září 1935 pouze pasivně popisovaly jednotlivé přijaté zákony a různá prohlášení. V. Mastný cítil hrozící nebezpečí, a proto se snažil Prahu objektivně informovat o chodu událostí. Psal, že „*rozmach radikalismu, ke kterému Hitler se odhodlal na obranu svého režimu a který míří nejen dovnitř, nýbrž i na venek, stává se stále hrozivějším nebezpečím mezinárodním.*“¹¹⁶ Ve zprávě také upozorňoval na radikální nenávislné články německého tisku, které byly zaměřeny i proti Československu.¹¹⁷

Norimberské zákony probudily v evropských mocnostech jen malý zájem. Přestože se jednalo o rasové zákony diskriminující určitou skupinu obyvatel, vlády jednotlivých států se rozhodly nezasáhnout, ba co víc, považovaly tyto zákony za vnitřní záležitost Německa, která se jich netýká. V tom se ale velice mýlily. Hitlerův proslov k zahraničním Němcům vzbudil u německých menšin v jednotlivých státech myšlenku národního cítění. Nebylo tedy výjimkou, že německé menšiny v zahraničí s nadšením podporovaly říšské iredentistické tendence. Téměř ideálním příkladem byli sudetští Němci v Československu, kteří se snažili ze všech sil světa dokázat, že jsou jim upírána jejich práva a že jsou obecně utlačováni.¹¹⁸

V té době již byla Sudetoněmecká strana hojně podporována Německem, které dramatické zprávy o útisku německých obyvatel a prosby o pomoc uvítalo. Ze zpráv V. Mastného víme, že Německo rozjelo masivní kampaň proti Československu již v průběhu května 1935. Dle jeho informací byly ústředními tématy „*útisk Němců v Československu, hlad sudetských Němců-vyhlazovací politika československé vlády, vedle toho však bolševická politika československá-pakt s Ruskem a least but not least-osobní útoky na dra Beneše a Titulesca, jako organizátory antiněmecké politiky.*“¹¹⁹ Články, ve kterých byly tyto názory

¹¹⁵ AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 76, V. Mastný, 11. 9. 1935.

¹¹⁶ TAMTÉŽ

¹¹⁷ TAMTÉŽ; *Národní listy*, roč. 75, 16. 9. 1935, č. 37, s. 1.

¹¹⁸ J. KŘEN, *Obraz Němců, Rakouska a Německa v České společnosti 19. a 20. století*, s. 130-131; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 49, V. Mastný, 28. 5. 1935; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 52, V. Mastný, 2. 6. 1935; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, V. Mastný, 24. 10. 1935.

¹¹⁹ AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, V. Mastný, 24. 10. 1935, s. 2.

nenávisťně publikovány, byly však lživé. Referovaly jen o negativních jevech, zatímco ty pozitivní úmyslně zamlčovaly. Podávaly tak cíleně zkreslený obraz skutečnosti. Na tento fakt si stěžoval československý diplomat německému ministroví zahraničních věcí K. von Neurathovi. Dle V. Mastného se tyto články snažily vyvolat protičeskoslovenské nálady se snahou ukázat samotné Československo ve špatném světle. Diplomat se domníval, že jde o systematickou, promyšlenou kampaň zaměřenou proti Čechoslovákům vedenou přímo J. Goebbelsem, německým ministrem propagandy. Německý ministr zahraničních věcí razantně popíral, že by šlo o organizovanou kampaň. Snažil se československého vyslance upozornit na „skutečné poměry“ v sudetoněmeckých krajích, které jsou zanedbávané a plné bídy a hladu. V. Mastný oponoval, uvedl situaci do právě míry. Nešlo totiž o bídu sudetoněmeckých krajů, nýbrž o bídu krajů industriálních, které obecně měly a i dnes mají nižší životní úroveň než kraje ostatní. Připomenul, že v Německu na tom byly industriální kraje stejně, jako v Československu. Vyslanec ještě dodával, že vláda intenzivně a horlivě pracuje na odstranění regionálních disparit, především právě v severozápadních Čechách. Ve zprávě také zmínil německé dodávky těžkých zbraní do Bulharska a Maďarska.¹²⁰

Ještě během září 1935 stihl československý vyslanec podat zprávu o italsko-habešském konfliktu.¹²¹ Ten přímo nesouvisel s Německem a Československem ale V. Mastný se domníval, že by mohl za jistých nepředvídatelných událostí uvrhnout Evropu ve zmatek, a proto jej považoval za důležitý. Vyslanec informoval, že B. Mussolini v každém případě zaútočí na Habeš, přičemž jeho hlavním cílem je získání vojenské prestiže a respektu ostatních států. Dále v tomto konfliktu potvrdil německou neutralitu. V. Mastnému bylo jasné, že v budoucnosti bude mít Německo koloniální požadavky také a že pravděpodobně bude chtít válčit, během italsko-habešského konfliktu se však ještě potýkalo s ekonomickými a finančními problémy a také ještě nebylo plně vyzbrojeno. A. Hitler dokázal z celého konfliktu vytěžit maximum. Zlepšil německé vztahy s Itálií, které později sehrály důležitou roli.¹²²

¹²⁰ J. KŘEN, *Obraz Němců, Rakouska a Německa v České společnosti 19. a 20. století*, s. 129; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, V. Mastný, 24. 10. 1935; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 49, V. Mastný, 28. 5. 1935; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 52, V. Mastný, 2. 6. 1935.

¹²¹ Italsko-habešský konflikt, též označovaný jako druhá italsko-etiopská válka, byl ozbrojený vojenský konflikt vyvolaný fašistickou Itálií v roce 1935. Celý spor skončil dočasnou okupací Habeše a vytvořením italské východní fronty.

¹²² AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 76, V. Mastný, 21. 9. 1935.

V listopadu 1935 odstoupil z funkce československého premiéra Jan Malypetr (1873-1947). Na jeho místo nastoupil Milan Hodža (1878-1944), slovenský agrární politik. Dle zpráv V. Mastného víme, že Němci o tuto změnu jevili značný zájem: „*Jmenováním dra Hodži ministerským předsedou setkalo se v říšskoněmecké veřejnosti s nadobýčejnou pozorností. Tisk věnoval události značný počet článků, ve kterých uvažoval o možnosti nové orientace československé politiky, hlavně k našim Němcům avšak i k Německu.*“¹²³ Němci se domnívali, že když bude československým premiérem Slovák, mohlo by se zlepšit postavení tamějších minorit. Slovák by totiž mohl mít s minoritami více pochopení, neboť Slováci byli v Československu také menšinou. Z právního hlediska však byli součástí československého národa.¹²⁴

Dne 14. prosince 1935 musel ze zdravotních důvodů abdikovat československý prezident T. G. Masaryk. Tento předčasný odchod z funkce vyvolal v německém tisku bouřlivé reakce. Většina článků byla dle V. Mastného pozitivního rázu, ale některé poukazovaly na fakt, že za tehdejší problémy se sudetskými Němci mohl právě T. G. Masaryk, který se podílel na přidružení více než 3,5 milionů Němců k Československu. Zvolení nového prezidenta E. Beneše nebylo pro německý tisk žádným překvapením. Ten i nadále E. Benešovi vyčítal paktování se Sovětským svazem a politické zaměření proti Německu. Po jeho nástupu do funkce však došlo ke změně, kdy německá vláda vydala pokyn, že po zvolení E. Beneše československým prezidentem je nutné o něm psát jako o jakémkoli jiném prezidentovi. To de facto znamenalo, že o novém československém prezidentu mělo být psáno s úctou a respektem. V. Mastný celou situaci odůvodňoval také tím, že Německo stále čekalo, jak se E. Beneš postaví k otázce německé menšiny v Československu. *Z Paměti československého diplomata víme, že právě v osobě nově zvoleného prezidenta byly spatřovány velké naděje na vyřešení problémů s minoritami. O vkládaných nadějích svědčil i dopis, který novému prezidentovi zaslal dne 24. prosince 1935 V. Mastný. Psal: „Nikdo kromě Vás, jenž máte tak výjimečné postavení státnické v soudobé světové politice, nemohl býti tak povoláním plnítelem velkých oněch úkolů, jež čekají politickou práci ve vybudování vnitřní bezpečnosti našeho státu, která v naší republice*

¹²³ AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 92, V. Mastný, 21. 11. 1935, s. 1.

¹²⁴ TAMTÉŽ; J. KŘEN, *Obráz Němců, Rakouska a Německa v České společnosti 19. a 20. století*, s. 129-130.

*osudově je prostě odloučena od politiky zahraniční. Potřeba konečného sjednocení vnitřních konstruktivních sil, vyřešení pluralismu minorit a tu především naléhavé vyřešení poměru našeho k Němcům jest pro náš stát prostě otázkou vitální.*¹²⁵

Během roku 1935 se vztahy mezi Československem a Německem výrazně zhoršily. Především podepsání československo-sovětského paktu o vzájemné pomoci v případě ohrožení, cílená protičeskoslovenská politika či vulgární a potupné články o Československu v německém tisku, komplikovaly diplomatická jednání V. Mastného s německými představiteli. Vztahy mezi oběma sousedy na mezinárodní úrovni byly stále ještě oficiálně korektní, ve skutečnosti však velmi špatné. V. Mastný několikrát informoval o blížícím se německém nebezpečí. Volební úspěch K. Heinleina, semknutí sudetských Němců a apelování či neustálá agitace A. Hitlera, podávaly československé vládě dostatečné důkazy o tom, že se blíží špatné časy. To, že během roku 1935 A. Hitler o Československu příliš veřejně nehovořil, bylo jen předzvěstí budoucích let. Československý diplomat se několikrát pokoušel upozorňovat Prahu na Hitlerovy budoucí záměry, ta je ovšem často nerozlišovala od jeho tehdejší aktuální politiky, která nebyla pro Československo tak nebezpečná.¹²⁶

5.6. Události roku 1936

Rok 1935 nevratně změnil československo-německé poměry a vztahy. Během následujícího roku se situace postupně zhoršovala, útoky a nařčení nacistů nabíraly vyšších obrátek, přičemž ostatní evropské státy nehodlaly Československu v případě válečného konfliktu pomoci. Během roku 1936 došlo k nepředvídatelným událostem, které ovlivnily budoucí vývoj dějin. Československo-německé vztahy pod nátlakem říšské propagandy velmi rychle chladly, také neustálá kritika ze strany Německa situaci nepomáhala, nýbrž ji zhoršovala.

Dne 16. ledna 1936 zaslal československý vyslanec politickou zprávu, ve které informoval o demilitarizované zóně v Porýní. Psal, že ji Německo chápe jako

¹²⁵ V. MASTNÝ, *Paměti*, s. 7; A. KLIMEK, *Velké dějiny země Koruny české*, s. 341-342; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 2, V. Mastný, 2. 1. 1936; AMZV, Politické zprávy Berlín, 1935, č. 3, V. Mastný, 2. 1. 1936.

¹²⁶ V. KURAL, *Konflikt místo společenství?*, s. 158-160; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1935, č. 48, V. Mastný, 21. 5. 1935.

„těžké břemeno“, které je ovšem připraveno dále nést. Dále ve zprávě uváděl, že Německo bedlivě sleduje československo-francouzsko-sovětské pakty, přičemž zastává neustále stejný názor: „*pracovati až do poslední chvíle proti ratifikaci, rušiti pokud možno každé intensivnější sblížení anglo-francouzské, hledati záminky především na obviňování Francie z jednostranného rušení závazků locarnských a připravovati pozvolna situaci na znormlizování demilitarizované zóny.*“¹²⁷

V. Mastný již počátkem února 1936 začal mít podezření o chystajícím se Hitlerově tajném plánu. Svědčily o tom rychle se množící pověsti a spekulace. Dne 7. března 1936 německý Vůdce pouze utvrdil jeho domněnky. Kancléř vypověděl locarnskou smlouvu a vydal povel k znovu obsazení demilitarizované zóny levého břehu řeky Rýn. Celé své jednání hájil tím, že Francie porušila locarnskou smlouvu dříve, již v květnu 1935, když podepsala smlouvu se Sovětským svazem. Samotný A. Hitler svůj postup nevnímal jako přímé porušení locarnských dohod, nýbrž jako nutný krok k udržení evropského míru. Bylo mu také jasné, že obhájit remilitarizaci Porýní nelze skrze právní normy, proto se dovolával vyšších principů a spravedlnosti. Ta prý tkvěla ve znovunabytí ztracené suverenity Německa. Československý diplomat byl celou situací silně znepokojen, neboť v polovině ledna 1936 dostal od státního tajemníka B. W. Büllowa ujištění, že Německo na takovýto jednostranný akt nepomýšlí. Proto byl postupem Německa překvapen. Evropské mocnosti se nezmohly více než jen na slovní demonstrace a morální odsouzení činu. Není se čemu divit, neboť každá z evropských velmocí měla své problémy: Itálie válčila v Etiopii, Francie očekávala významné volby do parlamentu a Velká Británie nestála o konflikty a navíc nechtěla vzniklou situaci řešit sama.¹²⁸

V berlínských zastupitelských úřadech jednotlivých států panovala po vypovězení locarnské dohody rozporuplná atmosféra. V. Mastný tvrdil, že hned několikrát musel výrazně oponovat ostatním diplomatům. Panovaly názory, že „*svět musí si uvědomiti, že Německo vážně a rozhodně přeje si mír a třeba jest přestati s nedůvěrou věřiti říšskému kancléři, že nechce válku.*“¹²⁹ Načež V. Mastný reagoval: „*Odpovídal jsem, že důvěru založiti lze jedině plněním povinností právních a pokud jde o německé ujišťování, že nechce válku, vzniká z dosavadních*

¹²⁷ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 7, V. Mastný, 16. 1. 1936, s. 4.

¹²⁸ TAMTÉŽ, č. 7, V. Mastný, 16. 1. 1936; TAMTÉŽ, č. 28, V. Mastný, 12. 3. 1936; TAMTÉŽ, č. 25, V. Mastný, 14. 3. 1936; J. DEJMEK, *Historik v čele diplomacie: Kamil Krofta*, s. 30; K. F. KRIEGER, H. MÜLLER, H. VOLLRATH, *Dějiny Německa*, s. 281.

¹²⁹ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 28, V. Mastný, 12. 3. 1936, s. 2.

*zkušeností bohužel dojem, že Německo nechce válku jen proto, že se domnívá, že jí nepotřebuje, získávajíc splnění svých požadavků 'laciněji' stavěním před hotová fakta.*¹³⁰ Z politických zpráv československého vyslance lze vyčíst, že na rozdíl od některých diplomatů zastával názory, které byly založené na znalostech a dosavadních zkušenostech a ne na planých slibech. Společně s americkým, rakouským, nizozemským, švýcarským, švédským, dánským, lotyšským, argentinským, chilským a brazilským vyslancem tak nevěřil německým mírovým prohlášením. Hned následující den po vypovězení locarnské smlouvy Německem, předseda francouzské vlády hodnotil vývoj událostí. Zdůrazňoval, že Německo jednostranně a soustavně porušovalo locarnské dohody, a to již delší dobu. Zmiňoval odvrácení se od Společnosti národů, zbrojení či znovuzavedení všeobecné branné povinnosti. Ve své řeči potvrdil, že Francie měla i nadále zájem na pokračování a dodržování locarnských smluv. To potvrdili i zástupci Rady Společnosti národů na londýnské konferenci mezi dny 17.-19. března 1936. Československý diplomat si sám sobě kladl řečnické otázky a polemizoval, jestli je Společnost národů užitečná a co konkrétně dělá pro evropský mír.¹³¹

Ještě v březnu 1936 musel V. Mastný vyvracet názory Němců o československo-sovětské vojenské spolupráci. Německo pojal silné podezření, že Československo, pod dohledem sovětských důstojníků, začalo aktivně stavět poblíž hranic velká letiště, která měla sloužit k útoku na Říši. Objevovaly se články v německém tisku, které šířily poplašné zprávy proti Československu. V. Mastný tyto nepodložené informace vyvracel na schůzkách s německými představiteli, především s ministrem zahraničních věcí K. von Neurathem a s říšským maršálem H. Göringem. Po nástupu E. Beneše do funkce prezidenta Československa došlo k rázným politickým změnám. Ten vytyčil za hlavní cíl obranu republiky a její bezpečnost, což se projevilo jak v rovině technické, tak i legislativní. Docházelo k novelizacím starých zákonů nebo tvorbě nových, které zaštiťovaly modernizaci, stavbu pohraničních opevnění či zvyšování armádních jednotek. Dle tehdejšího československého ministra Emila Frankeho (1880-1939) bylo nutné pohraniční oblasti „*počeštit nebo poslovenštit*“.¹³² Především za snahu vybudovat v pohraničí

¹³⁰ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 28, V. Mastný, 12. 3. 1936, s. 2.

¹³¹ TAMTÉŽ; J. DEJMEK, *Historik v čele diplomacie: Kamil Krofta*, s. 30; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 62, V. Mastný, 20. 6. 1936.

¹³² A. KLIMEK, *30. 1. 1933: Nástup Hitlera k moci: Začátek konce Československa*, s. 171.

vlastenecké obyvatelstvo byla československá vláda kritizována nejvíce. Sudetští Němci poukazovali na svou perzekuovanost, a proto si Německo stěžovalo a podezřívalo Prahu.¹³³

Celý proces remitalizace Porýní byl završen dne 29. března 1936 oficiálním plebiscitem, ve kterém se Němci měli rozhodnout o souhlasu či nesouhlasu s obsazením levého břehu řeky Rýn. Tento plebiscit byl spojen s významnými březnovými volbami do Říšského sněmu. V předešlém zvoleném sněmu bylo kromě nacistů zastoupeno několik politických stran, což chtěl A. Hitler ve znamení totality změnit. Jak bývalo u nacistů zvykem, v nových volbách nebyl dán prostor pro demokratické rozhodování. Kandidáti do Říšského sněmu mohli být pouze členové strany NSDAP, čímž byl de facto zaručen jednostranný výsledek. V době před volbami, mezi dny 7.-29. března 1936, řečnil Vůdce po celém Německu. Snažil se apelovat na obyvatele Hamburku, Frankfurtu, Mnichova či Essenu. Ostatní vedoucí představitelé nacionálně-socialistické strany nezůstávali pozadu a řečnili v jiných městech, avšak celá volební kampaň měla střed v A. Hitlerovi. Ten neustále opakoval již vžitě fráze o cti a hrdosti německého národa, také vyzýval lid, aby ho dále podporoval. O jeho dobré taktice svědčila závěrečná modlitba v Kolíně nad Rýnem, kdy prosil Boha Všemohoucího o smilování a požehnání pro německý lid. To u A. Hitlera nebylo zvykem, zde v Kolíně přizpůsobil svou řeč převažujícímu katolickému obyvatelstvu.¹³⁴

Celé volby se dočkaly vysoké účasti oprávněných voličů, kdy účast dosahovala až k 99 %.¹³⁵ Pro souhlas s remitalizací Porýní a uznání A. Hitlera jako německého kancléře se vyslovilo celkem 98,8 %. Pouze 1 % nesouhlasilo, ostatní hlasy byly anulovány a označeny za neplatné. Nový Říšský sněm se tak stal něčím specifický, byl první výhradně nacionálně-socialistický. Československý diplomat celou situaci důkladně sledoval. V zaslané politické zprávě potvrdil korektnost vysoké účasti voleb, avšak silně pochyboval o celkových výsledcích. Plebiscit komentoval slovy: „*Všeobecně se tvrdí, že volební výsledky jsou*

¹³³ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 33, V. Mastný, 24. 3. 1936; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 31, V. Mastný, 13. 3. 1936.

¹³⁴ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 35, V. Mastný, 2. 4. 1936.

¹³⁵ Takto vysoká volební účast lze vysvětlit nacistickým organizačním aparátem, který před volbami vyrozuměl německé obyvatelstvo, že nedostaví-li se nejdéle do poledne do příslušné volební místnosti, bude navštíveno členy strany. Volby se prováděly i v nemocnicích a téměř nikdo jim neunikl.

padělané.“¹³⁶ Tuto situaci srovnával a dával do kontextu s hlasováním v roce 1933 či sárským plebiscitem. I někteří členové nacionálně-socialistické strany kritizovali výsledky „totalitních“ voleb, přičemž se domnívali, že jim přehnaná násilnost může spíše ublížit než pomoci. V. Mastný pokračoval, že dojem z vítězství ale nebyl takový, jaký se očekával. Německý národ prý necítil přehnanou radost a všeobecné nadšení jako v roce 1914 při vypuknutí první světové války. Obyvatelstvo vzhledem k zahraničním komplikacím mělo strach a obavy z budoucího vývoje událostí.¹³⁷

Koncem dubna 1936 měl V. Mastný delší schůzku s německým státním tajemníkem Hansem Lammersem (1879-1962). Během debaty československý diplomat kritizoval stále se místy vyskytující iredentistické tendence Němců. Prohlásil: „*Zjevy tyto naprosto nemůžeme trpěti. Bohužel nemůžeme se spokojiti s oficiálním ubezpečením, že věci tyto se ani strany německé netrpí, ježto skutečnosti nás poučují o opaku.*“¹³⁸ H. Lammersem ujišťoval V. Mastného, že Německo trvale spolupracuje s okolím a že na poškozování Československa nemá zájem. Zmiňoval také německé odhodlání pro status quo v Evropě a zároveň dodával, že by bylo na místě zlepšit nakládání se sudetskými Němci v Československu. V. Mastný reagoval vylíčením poměrů a snahou celou situaci zlepšit.¹³⁹

Nedlouho po této schůzce vyhlásila Itálie anexi Habeše. Německo to stavělo do zvláštního postavení, neboť muselo zaujmout nějaké stanovisko. Téměř ihned po vyhlášení anexe se v Berlíně začaly šířit zprávy, že Itálie u německé vlády podnikla kroky vedoucí k oficiálnímu uznání Habeše. Důvodem byla návštěva italského vyslance Bernarda Attolice (1880-1942) v Berlíně. Ten na schůzce s B. W. Büllowem předložil německé vládě oficiální sdělení autentických textů italských rozhodnutí o uznání Habeše a dal tak prakticky možnost Německu tuto anexi uznat. Dle československého diplomata ale vůdce anexi hned neuznal, neboť se obával japonských reakcí. Japonsko během Mukdenského incidentu v roce 1931 obsadilo čínskou oblast Mandžusko a vyhlásilo zde Mandžukuo, Mandžuský stát.¹⁴⁰

¹³⁶ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 35, V. Mastný, 2. 4. 1936.

¹³⁷ K. F. KRIEGER, H. MÜLLER, H. VOLLRATH, *Dějiny Německa*, s. 281; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 35, V. Mastný, 2. 4. 1936.

¹³⁸ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 44, V. Mastný, 9. 5. 1936, s. 1.

¹³⁹ TAMTÉŽ

¹⁴⁰ Mukdenský incident byla předem připravená japonská akce, která úmyslně poškodila dne 18. 9. 1931 vlastní železnici nedaleko Mukdenu v Mandžusku. Japonsko tak získalo záminku na ospravedlnění vojenské invaze do Mandžuska.

Německo ale tento stát neuznalo, a proto nemohlo ani Habeš akceptovat jako italskou.¹⁴¹

Ještě koncem května 1936 stihl V. Mastný informovat o Zimní pomocné akci-*Winterhilfswerk* v Německu. Poprvé byla tato akce v Německu organizována již v zimě roku 1931/1932. Po převzetí moci nacisty v roce 1933 se Zimní pomocná činnost stala veřejnou prospěšnou nadací, jež měla za úkol pomáhat v oblasti sociální péče, především chudým obyvatelům. Mezi její pracovní náplň patřilo sbírání šatstva pro nemajetné či pořádání sbírek peněz. Československý diplomat psal, že *Winterhilfswerk* v zimě 1935/1936 vybral rekordní sumu peněz - 370 miliónů říšských marek, což bylo oproti předchozí zimě o 3 miliony marek více. Dále pokračoval tím, že neexistuje možnost jak ověřit tyto údaje udávané nacisty, a proto doporučoval brát číslice s rezervou. V souvislosti s tím, že nešlo verifikovat správnost údajů, vznikaly různé pověsti, především o tom, že německá vláda používala největší části výnosu k financování zbrojení. K tomuto tvrzení přispíval i fakt, že tehdejší přiděly nezaměstnaným a jiným potřebným z této akce byly o mnoho nižší než v předešlých letech. V. Mastný dohledal, že v prvním roku fungování *Winterhilfswerku* bylo vybráno 358 milionů říšských marek, které byly následně rozděleny mezi 16,5 milionů obyvatel. V zimě 1935/1936 bylo vybráno 370 milionů říšských marek, který poté byly rozděleny jen mezi 13 milionů lidí. Zdálo se tedy, že výnosy Zimní pomocné akce jsou opravdu používány k jiným účelům než pomocným. Avšak celkově šlo o nepodložené spekulace, které nešly dokázat. Německý deník *Berliner Tageblatt* psal o celé Zimní pomoci takto: „*Největší služba-méně těch co potřebují podporu. Führer, říšský kancléř, přivítal ve středu odpoledne v kancléřství členy Winterhilfswerku 1935/1936. Při té příležitosti jim vyslovil velké díky, za jejich poskytované odborné služby německým lidem.*“¹⁴² V. Mastný v závěru politické zprávy dodával, že tehdy bylo jistě velice těžké odmítnout příchozí členy SA a SS, kteří přišli horlivě žádat o příspěvky.¹⁴³

Dne 1. června 1936 československý vyslanec zaslal obsáhlou politickou zprávu, ve které především na základě Hitlerovo projevu ze dne 7. března 1936 analyzoval jeho mírové plány. V. Mastný pokládal za důležité informovat Prahu

¹⁴¹ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 44, V. Mastný, 9. 5. 1936; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 46, V. Mastný, 16. 5. 1936.

¹⁴² *Berliner Tageblatt*, 28. 5. 1936, č. 250, Berlín. Jde o vlastní překlad.

¹⁴³ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 51, V. Mastný, 29. 5. 1936.

o souhrnném obrazu celého tzv. Hitlerova mírového plánu, protože tato parlamentní i mimoparlamentní prohlášení měla zvláštní povahu, kterou říšský kancléř s vládními a diplomatickými sbory několikrát zdůrazňoval. Diplomat v Berlíně měl také za to, že z těchto prohlášení lze vyvozovat poměry k Československu a obecně dělat vypovídající závěry. Hitlerových projevů bylo během let 1933-1936 nesčetně, proto se ve zprávě V. Mastný omezil jen na ty, které byly v přímé souvislosti s mírovým plánem. Konkrétně šlo o tyto projevy: parlamentní řeč A. Hitlera z 21. května 1935, parlamentní řeč ze 7. března 1936, interview s A. Hitlerem dané anglickému novináři Wardu Priceovi dne 11. března 1936, Hitlerovi řeči za březnové volební kampaně, memoáry německé vlády dané locarnským mocnostem dne 31. března 1936 a projev říšského kancléře u příležitosti oslav dne 1. května 1936.¹⁴⁴

Československý diplomat zjistil, že po remilitarizaci Porýní Vůdce hovořil o evropském míru s větší gradací a důrazem než v předchozích letech, také to, že mírové vztahy se všemi německými sousedy nabyly konkrétnější povahy, zejména díky tomu, že byla určena doba míru 25 let. Hitlerovy projevy byly charakteristické velkou řečnickou bohatostí, přičemž ožehavé otázky, zejména okolo Rakouska a Československa, byly úmyslně ponechávány v mlhavosti, významnou pozorností bolševismu a jeho hrozbám, Versailleskou smlouvou, poukazováním na nezaměstnanost, hlad a bídu či shazováním viny na cizinu. Kancléř také razantně odmítal odpovědnost za první světovou válku, poukazoval na přelidněnost Němců v relativně malém prostoru, s tím, že na německé obyvatelstvo připadalo osmnáctkrát méně půdy než např. na Rusy. V projevech si nezapomínal stěžovat na ostatní národy, které se místo spolupráce radovaly z tísně a problémů Německa. V. Mastný dále pokračoval Hitlerovými budoucími cíli. Dle něho, šlo především o změnu poměrů na západě, získání větší volnosti na východě, oslabení Francie a systému jejího spojení, ochromení kolektivismu či paralyzování politických funkcí Společnosti národů. Československý diplomat informoval také o rafinovanosti, se kterou jsou projevy Führera vedené. *„Hitler jest si velmi dobře vědom potřeby podpory Anglie a jeho projevy, jejichž páteří jest úsilí o smír s Francií, vypočítány jsou na psychologii anglického veřejného mínění i na mentalitu vedoucích činitelů anglické zahraniční politiky. Na tomto základě*

¹⁴⁴ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 55, V. Mastný, 1. 6. 1936; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 44, V. Mastný, 9. 5. 1936.

vybudována jest již loňská řeč Hitlerova z 21. května a znovu i projev parlamentní ze 7. března 1936.¹⁴⁵

Dne 3. června 1936 se československý diplomat sešel s členem redakce britského *Timesu* Aubreyem Leo Kennedym (1885-1965), který přijel do Berlína na pár týdnů zastupovat tehdejšího trvalého korespondenta deníku. Vše, co se V. Mastný dozvěděl, znělo nejvýš nepříznivě pro záruky míru v Evropě. A. L. Kennedy mu sdělil, že se Velká Británie odklání a nemá zájem na kontinentální střeoevropské politice. Na mysli měl především Rakousko a Československo. Velká Británie zastávala u Rakouska názor, že případný anšlus k Německu je věcí Rakušanů, respektive že jde o věc Rakouska, které má svůj osud ve svých rukou. V otázkách okolo Československa byla situace obdobná. Británie jen prý cítila více sympatií kvůli vysoké úrovni demokracie, o kterou se v tehdejší době zasloužili T. G. Masaryk a E. Beneš. A. L. Kennedy dále pokračoval: „*Bylo by však nesprávně, pravil, domnívati se, že by Anglie mohla Československu v případě konfliktu válečného přinésti nějakou konkrétní pomoc.*“¹⁴⁶ Především tato slova šokovala V. Mastného nejvíce. Britskému novináři odvětil, že blížící se evropský konflikt by zcela jistě zasáhl i Velkou Británii. Ten ještě v závěru rozhovoru dodával, že celý italsko-habešský konflikt dokázal bezmocnost Společnosti národů. Při retrospektivním pohledu V. Mastného celý rozhovor vzbuzoval nepříjemný pocit jakého si varování. Československu bylo jasně řečeno, že se Británie na případném evropském konfliktu podílet nebude.¹⁴⁷

V polovině července 1936 zaslal československý diplomat politickou zprávu, ve které popisoval politické a hospodářské snahy Němců na podmanění si Balkánského poloostrova. Psal, že tyto mocenské tendence neustále zesilovaly, přičemž vznikalo reálné nebezpečí oslabení fungování států Malé dohody. Informoval také o nacistických snahách získat Gdaňsk, strategické město s výhodnou polohou i vojenským potenciálem. Tento přístav u Baltského moře by mohl být díky své prospěšné pozici Němci hojně využíván proti Sovětskému svazu. Tyto snahy započaly především po neúspěšných gdaňských volbách. Nacisté v tomto polosuverénním městském státu měli hojně zastoupení již od roku 1933, ale

¹⁴⁵ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 55, V. Mastný, 1. 6. 1936; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 44, V. Mastný, 9. 5. 1936.

¹⁴⁶ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 57, V. Mastný, 7. 6. 1936, s. 2.

¹⁴⁷ TAMTÉŽ

v těchto volbách se jim nepodařilo získat očekávané dvě třetiny hlasů. Krátce po volbách zde docházelo také k silným střetům s opozicí, což mělo za následek tři nacistické životy. V. Mastný konstatoval, že případná německá anexe Gdaňsku, by nebyla překvapivá. Jednalo by se o obdobný případ jako u remitalizace Porýní.¹⁴⁸

Dne 11. července 1936 došlo k podepsání německo-rakouské dohody, která prakticky zlepšila vztahy mezi oběma sousedy. Tato smlouva byla výhodná především pro Německo, kterému pomohla připravit Rakousko pro budoucí anexi. Dohoda také vytvořila nový evropský blok zemí, ve kterém mělo Německo dominantní postavení. V. Mastný se zdržel zainteresovaného hodnocení události a doporučoval nedělat ukvapené závěry. Sám osobně se ale domníval, že se Německo snažilo jít tzv. „suchou cestou“ ke znacizování Rakouska. Dle jeho názoru mělo u Rakušanů docházet po podpisu smlouvy k růstu nacionalismu. Domníval se také, že říšský kancléř přemýšlel nad možností nabídnout stejnou smlouvu i Československu, ale jen za určitých předpokladů. Především za zlepšení životních podmínek sudetských Němců a ukončení spolupráce se Sovětským svazem. Německo tak podpisem jedné smlouvy získalo volnost pohybu v Evropě a vůdčí postavení v novém evropském bloku. Zlepšilo tak svou mezinárodní pozici de facto ze dne na den. V politické zprávě V. Mastný s obavami psal, že *„úpravou poměru svého k Rakousku získává nyní Německo tím volnější ruku hlavně vůči Československu. Po mém soudu bude moci nyní tím ostřeji jíti proti nám. Nezbytno jest, aby z naší strany nedělo se nyní nic zbytečně dráždivého proti Německu a to tím spíše, že za hranicemi vůbec teorie o útisku Němců v Československu nabyla povážlivé pudy a že stále větší pozornost budí též poměr náš k Rusku a přílišné zdůrazňování přátelství našeho s ním.“*¹⁴⁹

O několik dní později zaslal československý diplomat dopis určený pro prezidenta E. Beneše. V něm se snažil Prahu varovat před blížícím se nebezpečím ze strany Německa. Apeloval na vládu, aby se pokusila v nejkratším možném termínu přijatelně dohodnout se sudetskými Němci. Na mysli měl především s henleinovci. V. Mastný se obával, že když se nepodaří najít v rychlé době s Němci smír, nutně dojde ke ztrátě hranic československého státu. V dopise celou zprávu odůvodňoval

¹⁴⁸ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 67, V. Mastný, 8. 7. 1936; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 81, V. Mastný, 10. 7. 1936.

¹⁴⁹ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 76, V. Mastný, 22. 7. 1936, s. 3; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 73, V. Mastný, 20. 7. 1936; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 74, V. Mastný, 20. 7. 1936; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 72, V. Mastný, 11. 7. 1936.

také tím, že Britové i Francouzi fakticky důvěřovali nacistické propagandě, která v té době chrlila nařčení a žaloby na Československo za utlačování pohraničních Němců. Československý diplomat se o tomto názoru přesvědčil na vlastní kůži dne 20. července 1936, kdy se osobně setkal s britským zplnomocněným ministrem Basilem Cochrane Newtonem (1889-1965). Ten mu na schůzce otevřeně řekl, že „německé stížnosti v tomto směru nejsou neodůvodněny a že opravdu Němcům u nás vede se špatně.“¹⁵⁰ V dopise určeném pro prezidenta E. Beneše československý vyslanec dále psal, že důležitým mezníkem budoucích československo-německých vztahů byla také neschopnost Společnosti národů, která nechala kancléřovu politiku „stavět okolní státy před hotová fakta“ bez postihů.¹⁵¹

Mezi dny 1.-16. srpna 1936 se v Berlíně konaly jedenácté olympijské hry. Šlo o monumentální akci, která se připravovala již dlouhé měsíce dopředu. Německo se již od roku 1927 snažilo o realizaci her v Berlíně a dne 13. května 1931 konečně padlo oné vytoužené rozhodnutí. Nejdůležitější osobou, která se zasazovala o konání her v Berlíně, byl Theodor Lewald (1860-1947), mluvčí německé vlády v Říšském sněmu. V době, kdy se volil Berlín místem konání XI. olympijských her, v Německu vládla ještě relativně demokratická výmarská vláda. Téměř nikdo neuvažoval o možnosti, že by se zde mohla politická situace během několika let rapidně změnit. Zajímavostí bylo, že nacisté zprvu ideologicky odmítali pořádání her. Příčila se jim myšlenka, že by v závodech museli soutěžit se Židy a černochoy. Byl to právě T. Lewald, kdo přesvědčil A. Hitlera o tom, že by se celé XI. olympijské hry daly využít k propagaci režimu. Führer této myšlence velice rychle propadl, toužil celému světu ukázat nové nacistické Německo. Již v roce 1933, téměř ihned po svém jmenování říšským kancléřem, se vyslovil pro pořádání XI. olympijských her v Berlíně. Nacisté poté začali s důkladným organizováním události. Úsilí, se kterým členové NSDAP horlivě pracovali, bylo velmi vysoké, a proto celé přípravy dopadly bezvadně. Pro monumentální dojem z her byl postaven i nový stadion s nevídanou kapacitou sto tisíc diváků. Celé XI. olympijské hry byly také monitorovány kamerovým systémem, šlo tedy o historicky první hry, které poskytovaly živý přenos obrazu. Německo se snažilo prezentovat jako mírumilovná, přátelská země. V důsledku toho byly z Berlína

¹⁵⁰ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 73, V. Mastný, 20. 7. 1936, s. 2.

¹⁵¹ A. KLIMEK, *Velké dějiny země Koruny české*, s. 430; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 73, V. Mastný, 20. 7. 1936.

a jeho okolí odstraněny protižidovské nápisy. XI. olympijské hry se tak staly velkou propagací nacionálně-socialistického Německa, které ostatně ve hrách absolutně zvítězilo. Přestože československý diplomat trávil léto na dovolené, XI. olympijské hry bedlivě sledoval. Dne 31. října 1936 zaslal souvislou politickou zprávu o vnitřní a zahraniční politice Německa, ve které zmiňoval i olympijské hry. Psal, že „*režie Olympiády byla v každém ohledu Německa důkladná a vzorná.*“¹⁵²

Po návratu československého diplomata z dovolené panovaly v Německu nezměněné poměry. Čechoslováci byli opět napadáni za jejich údajnou vojenskou spolupráci se Sovětským svazem. Tentokrát protestovali především J. Goebbels a A. R. Rosenberg, kteří označovali Československo za prostředek bolševismu. V. Mastný chtěl celou situaci řešit, a proto se dne 9. října 1936 sešel s Hansem-Heinrichem Dieckhoffem (1884-1952). Ten mu na celou situaci odvětil s tím, že na československo-sovětskou spolupráci existují dva protichůdné názory. Jeden německý, který podezřívá Prahu z tajného vojenského partnerství s Moskvou a druhý československý, který tvrdí, že jde o absurdní nařčení a plané, bezpředmětné spekulace. V. Mastný německému diplomatu odpověděl, že proti sobě stojí výmysly a skutečnost. Snažil se také poukázat na konkrétní absurdní případy německého mylného přesvědčení, avšak na větší pochopení během diskuze nenarazil. V zaslané politické zprávě tak informoval československou vládu o promyšlené nacistické kampani, která popisovala Čechoslováky jako bolševický nástroj Sovětů.¹⁵³

Dne 23. listopadu 1936 V. Mastný informoval Prahu o německo-sovětských poměrech. Ve zprávě potvrdil trvalou německou dvojkolejnou politiku vůči SSSR. Psal, že navenek vystupuje Německo ostře, přičemž od Norimberku stále stupňuje svou propagandu zaměřenou proti bolševismu. Nacisté prý také veřejně hlásali útok na kominternu i celý Sovětský svaz, kdy heslem celé nenávisti bylo „proti Moskvě“.¹⁵⁴ Na druhou stranu však československý diplomat díky činnosti zahraničních úřadů věděl, že Německo udržuje se SSSR stálé hospodářské styky.

¹⁵² AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, V. Mastný, 31. 10. 1936, s. 3; F. BOHLEN, *Die XI. Olympischen Spiele Berlin 1936. Instrument der innen- und außenpolitischen Propaganda und Systemsicherung des faschistischen Regimes*, s. 14-15, 35.

¹⁵³ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 95, V. Mastný, 13. 10. 1936.

¹⁵⁴ Kominternu (KOMunistická INTERNacionála) byla světová komunistická organizace založená v Moskvě roku 1919.

Od sovětského vyslance zjistil, že nacisté také neúnavně žádají rozšíření německého úvěru až na miliardu říšských marek.¹⁵⁵

O pár dní později došlo k vytvoření a podepsání německo-japonské dohody zacílené proti bolševismu. Ministr zahraničních věcí K. von Neurath sdělil V. Mastnému, že přestože tuto dohodu podepsal, nebyla jeho dílem, nýbrž jen dohlížel na správné vyjádření textu. Japonsko prý bylo hlavním iniciátorem celé smlouvy, neboť se obávalo bolševismu ve vlastní zemi. Situace byla prý již natolik vážná, že Japonci museli přistoupit k mimořádným krokům. Cílem celého německo-japonského paktu tak bylo potírání bolševismu, nikoli útok proti Sovětskému svazu.¹⁵⁶

V. Mastný se jako československý diplomat účastnil tajných jednání mezi Němci a Čechoslováky na přelomu listopadu a prosince 1936. Společně s ním se vyjednáváním účastnili také prezident E. Beneš, ministr zahraničních věcí K. Krofta, německý diplomat a geograf Albrecht Haushofer (1903-1945) a hrabě Max Carl von Trauttmannsdorf (1872-1951). Státy Malé dohody, především Jugoslávie, začaly v této době poměrně výrazně hospodářsky zaostávat, a proto se začaly více orientovat na ekonomicky prosperující státy, zejména Německo a později i Itálii. Československá vláda od veškerých jednání očekávala zlepšení sousedských vztahů a vytvoření mírové smlouvy o neútočení.¹⁵⁷

Ještě v prosinci 1936 stihl československý diplomat referovat o oslavách dne rolnictva, které se konaly na konci listopadu 1936. Zde říšský maršál H. Göring pronesl: „*Německý životní prostor je pro současné i budoucí Německo příliš malý.*“¹⁵⁸ Tato slova však pro V. Mastného nebyla nijak překvapivá, pouze ho utvrdila v jeho dosavadním názoru na německou zahraniční politiku. Dále informoval o občanské válce ve Španělsku. Tvrdil, že Německo aktivně pomáhá jak technicky, tak vojensky příznivcům generála Francisca Franca (1892-1975). Ten chtěl stejně jako Německo vybudovat pevný silně-pravicově nacionalistický režim. Československý vyslanec popisoval, jak německé deníky vytrvale líčily frankisty

¹⁵⁵ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 99, V. Mastný, 23. 11. 1936.

¹⁵⁶ K. F. KRIEGER, H. MÜLLER, H. VOLLRATH, *Dějiny Německa*, s. 282-283; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 100, V. Mastný, 28. 11. 1936; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 99, V. Mastný, 23. 11. 1936; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 103, V. Mastný, 3. 12. 1936.

¹⁵⁷ A. KLIMEK, *Velké dějiny zemí Koruny české*, s. 445-447; J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1937. Svazek I (1. leden-31. červenec 1937)*, s. 7-8, 69-70.

¹⁵⁸ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 104, V. Mastný, 4. 12. 1936, s. 1.

jako bojovníky bojující proti rozmáhajícímu se bolševismu, přičemž aktivně zmiňovaly kancléřovi řeči varující před bolševismem. Vyslanec reflektoval také výrazný vliv nacistické cenzury, která se snažila skrýt německou pomoc. Celé působení cenzury odůvodňoval tím, že v té době byla v Německu španělská občanská válka vnímána negativně, jako palčivý, nepopulární problém. Současně to však byla pro německé vojenské velitelství velká příležitost k otestování nových válečných zbraní, především nových typů letadel.¹⁵⁹

V roce 1936 došlo k významným událostem, které ovlivnily celou Evropu. Remitalizace Porýní, pro nacisty úspěšné volby do říšského sněmu, německo-rakouská a německo-japonská dohoda, habešský incident, odklon Británie od kontinentální evropské politiky, neustálé útoky a kritika Československa za útisk sudetských Němců a paktování s bolševiky, XI. olympijské hry a španělská občanská válka upevnily v základech nacistický režim a dodaly mu novou sílu kráčet dál za svým cílem. Československé vládě zůstávaly naděje v podobě tajných jednání s Němci na sklonku listopadu a prosince 1936. Praha doufala, že tato jednání pomohou zlepšit československo-německé vztahy a že z nich také vzejde nová smlouva o neútočení. Nacista Fritz Dietrich (1898-1948) ve svém článku shrnul poslední tři uplynulé roky života A. Hitlera. Psal: „*V prvním z těchto tří let Hitler stal se tvůrcem německé jednoty a stavitelem Třetí říše, v druhém roce vrátil říši Sársko, vydobyl brannou svobodu a 'vydupal' ze země novou německou armádu. V poslední rok pak zlámal poslední pouta německého méněoprávnění a vrátil národu plnou suverenitu říšského území.*“¹⁶⁰

5.7. Události roku 1937

Listopadová/prosincová tajná jednání mezi Československem a Německem pokračovala i v roce 1937. Již počátkem ledna byl československými představiteli dán podnět na vytvoření smlouvy, která by závazně upravovala vztahy mezi oběma sousedy. Mělo jít především o mírová řešení vzájemných konfliktů a nezasahování do vnitřní politiky protější země. V. Mastný poté ke konci ledna

¹⁵⁹ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 104, V. Mastný, 4. 12. 1936; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, č. 105, V. Mastný, 12. 12. 1936.

¹⁶⁰ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1936, M. Schubert, 20. 8. 1936, s. 2.

přednesl tento návrh německému vedení. To však i přes prohlašovaný zájem o mírová jednání o signaturu paktu nestálo. Československý diplomat měl pocit, že se A. Hitler ze všech sil snažil o co největší oddálení možného podpisu smlouvy. Proto domluvená setkání soustavně odkládal a přesouval.¹⁶¹ K uzavření paktu mělo dojít již na přelomu měsíců ledna a února 1937, avšak ještě koncem února nebyl znám termín schůze. Prakticky se již setkání nikdy nekonalo.¹⁶²

Rok 1937 byl pro československého diplomata nešťastný také v tom, že musel hned několikrát podávat formální protesty proti německému tisku, který zcela neobjektivně informoval o některých událostech. Např. při oslavách čtvrtého výročí nacistického režimu přednesl A. Hitler řeč, která byla otištěna ve většině německých deníků. V té si cenil nacistického politického zdaru i nově útočil proti Čechoslovákům. Po smrti bývalého prezidenta Československa T. G. Masaryka se vzedmula v německém tisku nová vlna nenávisti, která očerňovala jeho jméno i památku. V. Mastnému nezbývalo nic jiného než opětovně podávat oficiální stížnosti.¹⁶³

Dne 11. ledna 1937 se konala tradiční novoroční recepce u říšského kancléře. Československý vyslanec psal, že se dostavili všichni významní a důležití šéfové nacionálně-socialistického režimu i ostatní diplomaté. Jak bylo již zvykem A. Hitler poukazoval na úspěchy nacistického režimu, obnovu vnitřního života Německa či mírové záměry. Celá novoroční recepce byla tak podobná jako ta v předchozím roce, jedinou novinkou zde byla přítomnost německého státního tajemníka Otty Meissnera (1880-1953) a politika H. Lammerse.¹⁶⁴

O zkaženosti nacistického režimu svědčil i sjezd Stálého mezinárodního výboru frontových bojovníků pořádaný mezi dny 15.-18. února 1937 v Berlíně. Říšskoněmecká propaganda projevovala vždy od nacionálně-socialistického převratu zájem o organizace bývalých frontových bojovníků. Očekávalo se, že se nacisté budou snažit přesvědčit frontové bojovníky o stupňovaném mírovém úsilí a snah Třetí říše a jejich prostřednictvím tak udělat dojem na zahraniční veřejné mínění. Okázalost a velkorysost akce však předčila veškerá očekávání. Hned

¹⁶¹ Nyní můžeme jen polemizovat, proč Vůdce neměl skutečný zájem o mírový pakt. Převládá však názor, že již tehdy plánoval obsazení Československa.

¹⁶² J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1937. Svazek 1 (1. leden-31. červenec 1937)*, s. 6, 8, 71, 245.

¹⁶³ TAMTÉŽ, s. 110.

¹⁶⁴ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1937, V. Mastný, 13. 1. 1937.

prvního dne sjezdu byli účastníci přijati říšským maršálem H. Göringem, který v proslovu označil první světovou válku za poslední varování osudu. „*Budoucí válka by znamenala konec západní kultury. Frontovní bojovníci jsou nejlépe povoláni k tomu, ab urovnali cestu k opravdovému míru, zabezpečujícímu čest a rovnoprávnost všem.*“¹⁶⁵ Paradoxem je, že právě tato slova o míru pronesl ten, kdo pomohl schválit Norimberské zákony diskriminující Židy. Ještě téhož dne byla pro delegaci uspořádána oficiální snídane s vyslancem J. von Ribbentropem.¹⁶⁶

Dalšího dne se dostavil na odpolední recepci říšský ministr války Werner von Blomberg (1878-1946), který zaujal výbor delší řečí, ve které zmínil názor, že o míru nemůže hovořit nikdo povolanější než ten, kdo na vlastní kůži prožil válku. Hovořil také o pacifismu a odhodlání bojovat za čest a práva svého národa, při respektování cti a rovnoprávnosti sousedů. Večer navštívil hosty také Hitlerův zástupce Rudolf Hess (1894-1987), který několikrát zdůrazňoval, že Německo nemá v úmyslu zaútočit na ostatní státy a narušit tak stabilitu světa. Němci prý již trpěli válkou dost. Tehdejší zbrojení odůvodňoval tím, že nezbývá k útoku, nýbrž že „*Německo vrhá svou sílu na misku míru.*“¹⁶⁷ Vrcholem celého sjezdu bylo přijetí delegace říšským kancléřem dne 17. února 1937 v Berchtesgadenu, kam byli účastníci dovezeni speciálním vlakem. A. Hitler tvrdil, že případný nový válečný konflikt by měl katastrofální důsledky pro všechny národy. Německo prý netoužilo po ničem jiném než po absolutním míru a kdyby došlo k porušení smluv a válce, všechno ono velké snažení Německa o vnitřní uzdravení, by vešlo v niveč. V rozmluvách s účastníky recepcí hovořil také o poválečné úctě k protivníkům, kteří byli nuceni podstoupit stejná rizika a nebezpečí jako Němci. Sjezd byl zakončen dne 18. února 1937 banketem v berlínském Kaiserhofu. V závěrečném proslovu bylo opět upozorňováno na A. Hitlerův projev z předešlého dne, který byl pravým příkladem smýšlení Německa. Celý sjezd Stálého mezinárodního výboru frontových bojovníků v Berlíně byl postaven na lži, které ale většina delegátů věřila.¹⁶⁸

Československý diplomat se sešel dne 15. března 1937 se státním tajemníkem H. Dieckhoffem. S ním diskutoval o možnosti zrodu nového západního

¹⁶⁵ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1937, č. 5, V. Mastný, 23. 2. 1937, s. 1-2.

¹⁶⁶ TAMTÉŽ

¹⁶⁷ TAMTÉŽ

¹⁶⁸ TAMTÉŽ, s. 1-2.

paktu, jelikož locarnské smlouvy v té době byly již dávno pasé. Celý rozhovor skončil nejasnými odpověďmi a představami. Jediné co bylo jasné, bylo že, Německo chtělo separovat tato jednání od struktur Společnosti národů. V zápětí následovala schůzka s ministrem zahraničních věcí K. von Neurathem. Na této recepci se rozebíraly především obavy Československa z německého útoku a snah o anexi. Říšský ministr označil tyto obavy za bezpředmětné a hloupé. Na druhou stranu ocenil vstřícnější československou politiku vůči sudetským Němcům, přičemž dodával, že si upřímně přeje další zlepšování sousedských vztahů.¹⁶⁹ V. Mastný si však z celého rozhovoru odnesl pocit, že nacisté stále chtějí poškodit či zcela zničit československo-sovětskou smlouvu. Zmínil také, že tehdejší německo-italský poměr byl založen na hrozbě útoků, nikoli na společné solidární politice a vzájemné důvěře. Vztah mezi Německem a Itálií byl v té době poměrně logický, neboť oba dva diktátoři, duce i führer, měli aspirace na určování budoucího chodu událostí v Evropě.¹⁷⁰

V dubnu 1937 V. Mastný informoval o nově vznikající ose Berlín-Řím. Z rozhovorů s italským velvyslancem B. Attolicem se dozvěděl, že „Československo dělá příliš mnoho 'evropské' politiky a že mělo by spíše vyrovnati se s bezprostředními sousedy a starati se více o otázku hospodářských poměrů než o politické otázky, z nichž vyvíjí se bloková konstalace.“¹⁷¹ Italský diplomat narážel na československé poměry v pohraničí. V. Mastný reagoval a připomínal veškeré snahy Prahy o rozvoj hospodářské spolupráce se všemi sousedy, zejména však se zeměmi římských protokolů a s Německem. Poukazoval na známá československá hesla-nic proti Itálii, nic proti Německu a tedy i nic bez nich. B. Attolico nemohl a ani nechtěl dále popírat vznikající izolační tendence proti Československu z Itálie. Privil: „*Nemůžete se diviti, tvoří-li se intensivnější spolupráce na basi osy Berlína a Říma. Tuto osu vyvolala v život politika Francie a Anglie se svou osou Londýn,*

¹⁶⁹ O mírném zlepšení československo-německých vztahů svědčila i politické zpráva č. 26, ve které V. Mastný informoval o rozhovoru rumunského vyslance s německým ministrem K. von Neurathem. Zde bylo konstatováno, že Čechoslováci projeví dobrou vůli vůči Německu, které tento krok velice vítalo. Dostupné z: AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1937, č. 26, V. Mastný, 30. 5. 1937.

¹⁷⁰ J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1937. Svazek 1 (1. leden-31. červenec 1937)*, s. 227-228, 241, 245; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1937, č. 11, V. Mastný, 15. 3. 1937.

¹⁷¹ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1937, č. 18, V. Mastný, 30. 4. 1937, s. 2.

*Paříž, až do Moskvy. Osa Berlín-Řím je jen přirozenou odpovědí.*¹⁷² Poté ještě následovaly další výtky na účet Francie a Británie ve věci Španělska.¹⁷³

Měsíc květen byl nabytý událostmi. Jednalo se o italsko-německé politice, Malé dohodě, československo-německých vztazích či poměrech Británie ke střední Evropě. Především tyto britské poměry zaujaly československého vyslance, který o nich informoval československou vládu dne 30. května 1937. Zatím z neověřených zdrojů psal, že britské dominium zaujalo jednotné stanovisko vůči případnému evropskému konfliktu. Toto stanovisko bylo diametrálně odlišné od toho, které se V. Mastný dozvěděl v předešlém roce od novináře A. L. Kennedyho. Doslova v něm stálo, že Britové při nevyprovokovaném válečném konfliktu pomůžou evropským státům plnou vojenskou pomocí, podobně jako za první světové války. Jedinou podmínkou byl fakt, že se pro Británii nesmělo zvýšit riziko války. S tímto předpokladem bylo dominium ochotno v případě nebezpečí pomoci. V. Mastný byl z těchto výsledků konference nadšen. V další zasláné zprávě však upozorňoval, že teorie o utlačování sudetských Němců v Československu je v ostrovním království stále hluboce zakořeněna. Ještě koncem května 1937 stihl československý vyslanec podat zprávu o změně britského vyslance. Nově do Berlína přijel Neville Henderson (1882-1942), který měl poměrně výrazné proněmecké smýšlení, a proto nebylo výjimkou, že často porušoval formální britskou politiku. Toto Hendersonovo germanofilství nacisté dokázali využívat k přesvědčování britské vlády, které tvrdili, že jim je jejich vzájemné přátelství a aliance mnohem bližší než s Itálií.¹⁷⁴

Koncem května 1937 se také odehrála nepříjemná mezinárodní událost, označovaná jako incident Ibiza-Almeria.¹⁷⁵ Z výkladu německého ministra zahraničních věcí K. von Neuratha V. Mastný vyvodil jasné závěry. Psal, že byl A. Hitler velice rozčilen a že „bezprostředně po dojití zprávy o bombardování pancéřové lodi *'Deutschland'* chtěl z incidentu v Ibize dovoditi krajní důsledky

¹⁷² AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1937, č. 18, V. Mastný, 30. 4. 1937, s. 2.

¹⁷³ TAMTÉŽ; K. F. KRIEGER, H. MÜLLER, H. VOLLRATH, *Dějiny Německa*, s. 281-282.

¹⁷⁴ J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1937. Svazek 1 (1. leden-31. červenec 1937)*, s. 391, 400-401; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1937, č. 27, V. Mastný, 30. 5. 1937; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1937, č. 31, V. Mastný, 30. 5. 1937.

¹⁷⁵ Dne 29. května 1937 došlo k tzv. incidentu Ibiza-Almeria, též nazývaném incident *Deutschland*. Sovětské bombardéry si omylem spletly svůj cíl a místo útoku na nacionalistický španělský křižník *Canaria*, zaútočily na německý křižník *Deutschland*, který byl součástí mezinárodní flotily hlídkující poblíž Ibizi. Bombardéry způsobily lodi velké poškození, zemřelo také 31 německých námořníků. Následující den začaly německé námořní síly odstřelovat město Almeria, které drželi republikáni.

*daleko většího rozsahu, než jak se nakonec stalo.*¹⁷⁶ Německé velitelství se nakonec spokojilo jen s bombardováním Almerie. Nacistické vedení však poukazovalo na překvapující odbornost a zákeřnost útoku sovětských letců, kteří si prý omylem spletli svůj cíl. Tento názor podporoval i italský vyslanec, který řekl V. Mastnému, že šlo o promyšlený útok rudého systému, který se tímto aktem snaží vtáhnout Evropu do válečného konfliktu. V. Mastný se v zaslané politické zprávě zamýšlel nad tím, zdali by v nějaké jiné obdobné situaci šlo ztlumit německé vášně a touhy po odplatě. Zde během incidentu Ibiza-Almeria nacisté započali téměř ihned protiútok. Československý diplomat doporučoval opatrnost a zdrženlivost tisku. Ten zachoval nestrannost a korektně informoval a celé události. Deník *Národní listy* psal o celé záležitosti takto: „*Všechny britské listy uznávají vážnost situace a soudí, že těmito případy bylo řešení španělské krize znovu ztíženo, stejně jako bylo poškozeno jednání o západním paktu. Pravdu lze těžko zjistiti, pochybují však o tvrzení španělské vlády, že loď 'Deutschland' ostřelovala letadla. Usuzují tak ze skutečnosti, že posádka lodi byla shromážděna a nezaujímalá bojové postavení. Bombardování lodi bylo neodůvodněné.*“¹⁷⁷

Počátkem června 1937 V. Mastný informoval o zhoršujících se německo-vatikánských vztazích. Psal, že vleklý a úporný boj trvá již delší dobu, především ze strany nacistů, kteří veřejnosti bezohledně odhalovali homosexuální neřesti v německých kláštrech. Celý spor vyvrcholil již koncem května 1937 v řeči říšského ministra J. Goebbelse, které reagoval na projevy amerického biskupa Georga Mundeleina (1872-1939). Vztahy mezi německou vládou a Vatikánem byly velmi vážné a československý vyslanec spekuloval i nad možností, že vyhrocený spor mezi oběma stranami skončí přerušením diplomatických styků. Nacistický režim se domníval, že se celá situace vyřeší vatikánskými ústupky, které umožní dohodu. Tyto domněnky Němci čerpali ze skutečnosti, že mezi oficiální postoje apoštolského nuncia patřila umírněnost až bojácnost.¹⁷⁸ Důkazem byla i nunciova řeč, která byla pronesena dne 27. května 1937 na banketu pořádaném Svazem zahraničních novinářů. Zde reprezentant Svatého stolce hovořil o choulostivých problémech s chvátavou nervozitou, která pouze ubírala na jeho cti a respektu.

¹⁷⁶ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1937, č. 33, V. Mastný, 1. 6. 1937, s. 1-2.

¹⁷⁷ *Národní listy*, roč. 77, č. 149, 1. 6. 1937, č. 76, s. 1; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1937, č. 33, V. Mastný, 1. 6. 1937.

¹⁷⁸ Nuncius = reprezentant Svatého stolce.

Československý diplomat se ve zprávě do důsledků zamýšlel nad celým problémem. Snažil se zjistit příčinu těchto chladnoucích vztahů, a proto analyzoval doktrínu Třetí říše. Tvrdil, že jejím základem je přirozená negace každého univerzalizmu, ať už materialistického jak je tomu u komunismu, tak spiritualistického, který představují nábožensko-církevní organizace. Nacisté prý nebudou chtít přenechat ani kousek duchovní oblasti lidskému individu, organizaci či dokonce katolické církvi, která je postavena na hierarchickém, vůdčím principu dogmatické papežské neomylnosti. V. Mastný dodával, že systém führera fungoval na stejném principu jako katolická církev. Dále psal, že masivní německá propagandistická kampaň zaměřená proti Vatikánu, působila bipolárně. V nacionálně-socialistickém partaji se projevovala vystupováním z evangelické i katolické církve, a to zejména v nejvyšších kruzích. Zatímco v kruzích katolických spíše utvrdila a posílila pozici náboženství. Československý diplomat dokonce reflektoval i případy zaznamenávající vstupy do katolické církve. To svědčilo o kontraproduktivní činnosti propagandy. Její odpůrci také J. Goebbelsovi vytýkali, že jako student byl vychován právě z peněz katolické církve, které ji nikdy nevrátí. V. Mastný psal: „*Ti, kteří po dlouhou dobu nechtěli boji o náboženství v Německu přikládati zvláštní význam, přiznávají dnes, že stal se ve vývoji doktríny Třetí říše jistě příznačným zjevem velké váhy.*“¹⁷⁹

V tomto období stále pokračovala ostrá říšskoněmecká kampaň zaměřená proti Československu. V. Mastný dne 4. srpna 1937 informoval, že nacistická propaganda nabyla mimořádného rozsahu, přičemž utlačila svoji nevlídnost k ostatním státům do pozadí. Ty se však snažila kritizovat pokaždé, když se naskytl vhodná příležitost. Zejména Francie byla i nadále pro Německo trnem v oku. Československý diplomat upozorňoval, že forma příslušných článků o Francii nikdy nedosahovala takové hrubosti, s jakou psal říšský tisk o Československu či Vatikánu. V berlínském diplomatickém sboru se také šířily spekulace, že oficiální poměry mezi německým ministerstvem propagandy a zahraničním úřadem nebyly dobré. K. von Neurath se pokaždé, když to bylo možné, snažil využívat nahodilých příležitostí k tomu, aby nacistickému vedení dokázal, že přehnané útoky tiskové propagandy Německu spíše škodí, nežli

¹⁷⁹ AMVZ, Politické zprávy Vatikán, 1933, č. 9, V. Radimský, 10. 3. 1933; AMVZ, Politické zprávy Vatikán, 1934, č. 13, V. Radimský, 7. 8. 1934; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1937, č. 36, V. Mastný, 2. 6. 1937.

prospívají. Zahraniční úřad však věděl, že nemá žádné formální prostředky k energickému zásahu proti těmto radikálním živlům. Československý diplomat psal, že nacisté, vedoucí říšskou propagandu „*extrémně provozují zásadu naprosto nic od naprosto nikoho si nedat líbit, co jakkoli se dotýká prestiže nacionálně socialistického režimu.*“¹⁸⁰ Důkazem tohoto přesvědčení byla bezohlednost říšského tisku i vůči světovým velmocím, jako byly např. Spojené státy americké či Velká Británie. S těmito velmocemi se, na rozdíl od ministerstva propagandy, snažil zahraniční úřad navázat přátelské vztahy.¹⁸¹

Z počátku září 1937 československý diplomat informoval o norimberském sjezdu NSDAP. Hlavním cílem setkání měla být úprava německých poměrů k protestantské i katolické církvi. Jak zmiňoval V. Mastný, některé spekulace hovořily dokonce o odluce státu od církve, přičemž se měl celý její majetek zabavit ve prospěch státu.¹⁸²

Další zpráva československého vyslance se zaměřila na Mussoliniho cestu do Berlína. Ten přijal oficiální pozvání říšského kancléře a již koncem září 1937 přijel do Německa. O této události velkolepě informoval veškerý německý tisk, který celou záležitost podával jako utvrzení osy Berlín-Řím. První zprávu, která oficiálně potvrdila rozšířené pověsti o příjezdu italského vůdce B. Mussoliniho, však podala německá tisková kancelář již dne 3. září 1937. O celé záležitosti psala takto: „*V druhé polovině září učiní vůdci a říšskému kancléři na jeho pozvání návštěvu šéf italské vlády Benito Mussolini. Jest událostí jedinečného a vše převyšujícího významu, že se takto osobně setkají tvůrce fašistické Itálie a tvůrce nacionálně-socialistického Německa. Schůzka má a bude sloužiti k tomu cíli, aby byla znovu manifestována těsná ideová příbuznost a jednotnost mocných revolučních hnutí, která v obou státech vedla k přebudování veškerého národního a státního života. Celé Německo, sjednocení v nacionálním socialismu, ztotožňuje se se svým vůdcem v upřímné radosti, že může na své půdě pozdraviti Duceho fašistické Itálie.*“¹⁸³ Dle V. Mastného italský duce B. Mussolini přijal toto pozvání hned z několika důvodů. Jedním z nich byla plánovaná návštěva ministra K. von Neuratha v Londýně. B. Mussolini se obával, že by případná dohoda mezi

¹⁸⁰ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1937, č. 45, V. Mastný, 4. 8. 1937, s. 2.

¹⁸¹ TAMTÉŽ

¹⁸² TAMTÉŽ, č. 49, M. Schubert, 4. 9. 1937.

¹⁸³ TAMTÉŽ, č. 66, V. Mastný, 10. 10. 1937, s. 1.

Německem a Velkou Británií mohla ohrozit postavení Itálie. Dalším důvodem bylo také kancléřovo výslovné přání, aby italský vůdce přijel do Berlína. Celá schůzka tak odstranila německou nedůvěru a zesílila osu Berlín-Řím.¹⁸⁴

V říjnu 1937 došlo k několika významným událostem, které ještě více zhoršily československo-německé vztahy. Výtvarný spolek Mánes během expozice tehdejšího moderního umění vystavil vtipně zesměšňující obrazy nacistického vedení.¹⁸⁵ To samozřejmě vyvolalo bouřlivé protesty německé strany. Ta na schůzi v teplickém divadle skandovala proněmecká hesla. Celá aféra nakonec skončila neúspěšným útokem Němců, zatýkáním a obviňováním. Nacistická propaganda i říšský tisk využily této situace ke kritice Čechoslováků.¹⁸⁶

Dne 19. listopadu 1937 informoval československý diplomat o zvyšujícím se napětí mezi říšským ministerstvem propagandy a německým zahraničním úřadem. Psal, že hlavním důvodem konfliktu byla především kampaň zaměřená proti Československu. J. Goebbels neustále dával podněty k útočnému psaní německému tisku, a to bez vědomého souhlasu zahraničního úřadu. Ten opakoval, že agresivní propagandistická kampaň spíše poškozují německou zahraniční politiku místo toho aby ji prospívala, proto se také K. von Neurath snažil brzdit a mírnit zdejší tisk. Ve sporu se proti J. Goebbelsovi postavil i vyslanec J. von Ribbentrop, avšak i jiní ministři se netajili názorem, že odsuzují metody ministerstva propagandy. V. Mastný zjistil, že celý spor nabyl takové ostrosti, že se ve vládních kruzích uvažovalo o zřízení nového zvláštního ministerstva tisku, které by bylo odděleno od ministerstva propagandy. Avšak československý konzulát se domníval, že vliv ministra J. Goebbelse tyto záměry zmaří. Zahraničnímu úřadu se také nelíbily reakce německého tisku na cestu britského politika lorda Halifaxe (1881-1959) do Berlína. Ten byl do Německa pozván za účelem zlepšení britsko-německých vztahů, avšak orgány NSDAP se pokusily tuto cestu zmařit, což vyvolávalo další spory mezi oběma ministerstvy.¹⁸⁷

¹⁸⁴ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1937, č. 50, M. Schubert, 6. 9. 1937; K. F. KRIEGER, H. MÜLLER, H. VOLLRATH, *Dějiny Německa*, s. 282.

¹⁸⁵ Spolek výtvarných umělců Mánes byl založen již v roce 1887. Jeho hlavním smyslem bylo diskutovat o českém i evropském umění, vydávat umělecké publikace či pořádat expozice. Mezi nejvýznamnější členy patřili např. Josef Čapek a Bohumil Kafka.

¹⁸⁶ J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1937. Svazek 1 (1. leden-31. červenec 1937)*, s. 506.

¹⁸⁷ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1937, č. 68, V. Mastný, 19. 11. 1937.

Nedlouho po incidentu Mánes se v polovině prosince 1937 rozšířily zprávy o přípravách akce v jednotkách SA proti Československé republice. Vyslanectví referovalo, že v prostředí radikálních živlů v nacionálně-socialistické straně vznikaly myšlenky na násilné zasažení do otázky sudetských Němců. V. Mastný byl od svého spolehlivého zdroje tajně informován, že „*v pohraničních organizacích SA a SS provádí se jistá přípravná akce /mluvilo se o 500-700 členech/ podněcování hnutí v sudeto-německých krajích v Československu.*“¹⁸⁸

Koncem roku 1937 stihl ještě československý diplomat zaslat politickou zprávu, ve které upozorňoval na stále se zhoršující postavení Židů v Německu. V posledních měsících V. Mastný pozoroval snahu některých německých úřadů a organizací strany NSDAP vyřadit židovské závody z německého hospodářského života. Nejušilovnější tyto snahy vyvíjelo ministerstvo hospodářství, které se pod vedením H. Göringa snažilo pokud možno rychle a nenápadně vyřadit židovské závody z konkurence na německém trhu. Jednalo se především o závody v textilním a oděvním průmyslu. Dozorčí úřadovny pro oděvy a bavlněné a vlněné zboží žádaly od svých importérů průkaz o árijském původu. Po svých importérech dokonce chtěly přísežné prohlášení, že z dovezeného zboží nic neprodají židovským firmám. Každá árijská firma musela učinit prohlášení, že „*nebude nakupovati od židovských zástupců, prodavačů atd., nebude prodávati zboží židovskému obchodu, nebude nakupovati od židovských firem.*“¹⁸⁹ Toto usnesení platilo bez výjimek pro všechny německé firmy podnikající v textilním průmyslu. Československý vyslanec se domníval, že výše zmíněná opatření budou pravděpodobně v blízké době aplikována i v ostatních oborech, což povede k vyřazení a následnému zničení židovského obchodu. Dále také zmiňoval fakt, že těmito protižidovskými opatřeními byli postiženi českoslovenští Židé v Německu i československé závody využívající služeb židovských zástupců.¹⁹⁰

Poslední zaslanou politickou zprávou roku 1937 byla ta ze dne 29. prosince. Jejím předmětem byl rozbor vánočního projevu Hitlerova zástupce R. Hesse. Ten nejprve poukázal na dobrovolnou sociální práci a poté se zaměřil na problematiku války a míru. V projevu prohlašoval, že Němci nechtějí válku, ale na druhou stranu, že v případě válečného konfliktu má Německo dost sil na rozhodné a jednomyslné

¹⁸⁸ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1937, V. Mastný, 20. 12. 1937.

¹⁸⁹ TAMTÉŽ

¹⁹⁰ TAMTÉŽ

vystoupení proti každému, kdo by Třetí říši ohrožoval. Dále pokračoval tím, že lidové vrstvy ostatních národů také nechtěly válku, což byla jedna z nejsilnějších garancí míru v Evropě. Se zvláštním důrazem R. Hess oceňoval význam a zásluhy zahraničních Němců, přičemž prohlásil: „*My doma dobře víme o starostech a útrapách, jež snášejí Němci venku pro své německví; víme však také, že nakonec se jim za jejich oběti dostane odměny.*“¹⁹¹ V řeči neopomněl zmínit, že nacionálně-socialistické Německo vybojovalo pro své děti svobodnou říši, že již brzy bude dokončen boj za hospodářskou nezávislost či že nacisté chtějí, aby německá národnost žila i v zahraničí v důstojných poměrech. Tvrdil také, že říše bude pěstovat přátelské vztahy k ostatním národům či neúnavně bojovat za slušné lidství proti bolševickému vražednému režimu. Ke konci projevu hrdě přirovnával Německo k bloku míru, přičemž spatřoval budoucí cíl v pokojných jednáních sloužících k bezpečnosti a rozvoji přátelství. V samotném závěru vzpomněl na Ericha Ludendorffa (1865-1937), jednoho z největších synů německého národa. Československý diplomat důrazně upozorňoval na záhadnou větu, kterou R. Hess zmiňoval o tom, že se zahraničním Němcům dostane jejich odměna. Zároveň však nepochyboval, že zmínky o možnostech dohody s příslušnými vládami se vztahují především na Československo.¹⁹²

Během roku 1937 se vztahy mezi Československem a Německem ještě více odcizily. K vyhocení situace napomohl incident Mánes, který obě dvě strany postavil proti sobě. V. Mastný se také snažil Němcům neustále vytýkat jejich nenávistnou propagandistickou kampaň vedenou proti Čechoslovákům. V té době již československý diplomat dobře věděl o hluboké zkaženosti celého režimu. Na evropském poli se také udály výrazné změny. Po návštěvě B. Mussoliniho v Berlíně došlo ke sblížení nacionálně-socialistického Německa a fašistické Itálie. Tím se utvrdila nově vzniklá osa Berlín-Řím, která později sehrála významnou roli. Také definitivní odmítnutí Společnosti národů či rozšíření paktu proti kominterně ještě rozšířily již tak rozsáhlé rozpory v Evropě.

¹⁹¹ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1937, č. 87, V. Mastný, 29. 12. 1937, s. 2.

¹⁹² TAMTÉŽ

5.8. Události roku 1938

Co se týče československo-německých vztahů, rok 1938 byl pravděpodobně jedním z nejdůležitějších roků, ve kterých se udály velké změny, a to ať už ve státním či evropském měřítku. Právě v tomto roce došlo po anexi Rakouska Německem k oslabení pozice Československa, které tak výrazně snížilo svou obranyschopnost. Vztahy mezi oběma sousedy se nadále zhoršovaly a dne 29. září 1938 započaly velké změny, které skončily nedlouho poté dne 15. března 1939.¹⁹³

Hned z počátku ledna 1938 zaslal československý diplomat politickou zprávu rozebírající incident na hranicích s Maďarskem.¹⁹⁴ Informoval, že stanovisko říšské vlády nefavorizovalo žádnou stranu, nýbrž jen potvrdilo vídeňské rozhodnutí, které definitivně upravilo hranice mezi oběma státy. Důkazem o spravedlnosti tohoto verdiktu byla prý nespokojenost obou stran. Přes toto jasné stanovisko zahraničního úřadu vznikaly četné pověsti o tom, že incidenty vycházely z Podkarpatské Ukrajiny na popud Německa, které si při své tehdejší politice přálo spíše změnu hranic ve prospěch Čechoslováků. Vyslanec tyto spekulace označil za čiré výmysly, o kterých se podává zpráva jen z povinnosti.¹⁹⁵

Dne 6. ledna 1938 se V. Mastný dozvěděl od nizozemského přítele o německých výkladech o pohraničních Němcích v Československu. Generál pěchoty německého wehrmachtu Hans Krebs (1898-1945) byl prý přesvědčen, že Čechoslováci sudetské Němce záměrně utiskují. Samotný H. Krebs sám sebe označoval za sudetského Němce, a proto se o tuto problematiku horlivě zajímal. Samozřejmě tvrdil, že Němci v pohraničí nechtějí víc než kulturní autonomii, která by měla sídlo v Praze.¹⁹⁶

V této době československý diplomat také detailně zanalyzoval novoroční projev francouzského vyslance, který hovořil o francouzsko-německých poměrech. Během řeči hovořil André Francois-Poncet (1887-1978) o úspěchu pařížské výstavy, která v předešlém roce splnila sblížovací úkol a do francouzské metropole

¹⁹³ J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 2 (1. červenec-5. říjen 1938)*, s. 455-456.

¹⁹⁴ Jednalo se o spornou oblast na hranicích Československa a Maďarska. Na tuto oblast si kladly nároky obě dvě strany.

¹⁹⁵ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 2, M. Schubert, 10. 1. 1938.

¹⁹⁶ TAMTÉŽ, č. 3, V. Mastný, 6. 1. 1938.

přilákala statisíce cizinců, o Němcích, kteří během této expozice zjistili, že Francie nesetrvává v nevraživých citech a nenávisti k Německu či o vzájemných francouzsko-německých návštěvách a znatelně lepšímu klimatu v oboustranných vztazích. Konstatoval také, že výměna četných dopisů mezi Nevillem Chamberlainem (1869-1940) a B. Mussolínim, návštěva lorda Halifaxe v Berlíně a britsko-francouzské konference jasně prokázaly, že Velká Británie i Francie nehledají možnosti jak obklíčit Německo a že nemají zájem na maření německých vztahů s ostatními mocnostmi. Francouzský vyslanec ke konci své řeči pravil: „*Je třeba si uvědomiti výrok, který před několika dny pronesl Rudolf Hess, že ve všech civilizovaných zemích rozumní lidé odmítají ideu války a výrok Hitlerův, že Francouzi i Němci mají více důvodů, aby se ctili a obdivovali, než aby se nenáviděli.*“¹⁹⁷ Dle V. Mastného Francois-Poncetova řeč zasluhovala pozornost, především proto, že připomínala pozoruhodné sblížení mezi Francií a Německem v minulém roce. Právě v roce 1937 se odehrálo významné zlepšení těchto vztahů, které v následujícím roce zaručily uvolněnou, přátelskou atmosféru. Možná i právě proto věřil později Édouard Daladier (1884-1970) kancléřovu ujištění, že Německo chtělo získat pouze sudetskou oblast Československa.¹⁹⁸

V polovině ledna informoval československý diplomat o rakousko-německém poměru. Dne 19. ledna 1938 se sešel s rakouským vyslancem Stephanem Tauschitzem (1889-1970), se kterým rozebíral otázky týkající se plnění rakousko-německé smlouvy ze dne 11. července 1936. Rakouský diplomat projevoval nejistotu a obavy, také zmiňoval stále neutěšený stav mezi oběma státy. Netajil se také tím, že tehdejší legitimistické hnutí způsobovalo rakouské vládě starosti.¹⁹⁹ S důvěrou se obrátil na V. Mastného, kterému se svěřil s tím, že již delší dobu varuje Vídeň, aby nedošlo k nějakým výstřednostem, které by mohly probudit německé radikální živly. Bylo mu totiž jasné, že radikální prostředí v Německu, především okolo jednotek SS a SA, často rádo končilo situace násilným řešením.²⁰⁰

Během ledna 1938 také stále trvala pokračující propagandistická kampaň zaměřená proti Československu, tentokrát však byla již umírněnější. S tímto názorem souhlasil i V. Mastný, přičemž ale dodával, že v obsahu, tónu a urážlivosti

¹⁹⁷ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 9, V. Mastný, 10. 1. 1938, s. 3.

¹⁹⁸ TAMTÉŽ

¹⁹⁹ Šlo o silně tradicionalistické a monarchistické hnutí, které usilovalo o svržení nelegitimního panovníka či vlády.

²⁰⁰ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 12, V. Mastný, 19. 1. 1938.

se kampaň nezměnila. Nacistické články stále nesprávně formulovaly československou politiku a vnitřní záležitosti země. Vyslanec se nejvíce ohrazoval na články *Deutsche diplomatech-politische Korespondenz*, které podezřívaly Československo z nekalých akcí proti Německu. Také neustále zmiňovaly „podvratný“ Hodžův plán, který měl prý za cíl uškodit Němcům. V. Mastný připomínal československé pozvání německých vedoucích osobností do Prahy, kde by mohla být učiněna přítrž oněm neodůvodněným podezřením. Poukazoval také na stále stejnou zahraniční politiku: nic proti Německu, nic bez Německa.²⁰¹

Dne 20. ledna 1938 francouzský vyslanec informoval svoji vládu o připravovaném německém útoku proti Rakousku, který měl být obdobný jako obsazení Porýní. Vyslancovo sdělení bylo velmi vážné a naléhavé, a proto mu Paříž věřila. Deník *United Press* o celé události informoval velmi štvavě a článek byl jasně zaměřen proti Německu. Později tuto zprávu otiskl i americký časopis *Washington Post*, který celý titulek nazval: „*Francie se obává nového pohraničního přepadu nazistů.*“²⁰² Německý tisk na sebe nenechal dlouho čekat a reagoval již velmi brzy, spojil uveřejnění této zprávy s nehoráznými útoky na *United Press*, avšak i na americké zpravodajství vůbec, jež nazval „americké gangsterství“. Ačkoli byly tyto útoky veřejně adresovány Spojeným státům, ve skutečnosti byly míněny i na francouzské velvyslanectví, odkud pocházely ony poplašné zprávy o obavách před údajným připravovaným úderem proti Rakousku. Francouzský diplomat také upozorňoval na soustavné neúměrné zásobování Německa, které dle jeho názoru mělo vypovídající hodnotu. V. Mastný o celé chystané akci proti Rakousku informoval s pochybnostmi, především kvůli tomu, že se obával, nejde-li zároveň o Československo.²⁰³

K samotnému údernému zákroku Německa došlo již dne 12. března 1938, kdy během ranních hodin němečtí vojáci překročili hranice s Rakouskem. Celé akci předcházelo stupňování německých požadavků vůči rakouskému kancléři Kurtu Schuschniggovi (1897-1977). A. Hitler tlačil na rakouskou vládu, s tím, že trval na jmenování při nejmenším jednoho člena NSDAP do její vlády. Rakouský kancléř reagoval nezvykle, rozhodl se dne 13. března 1938 vyhlásit celonárodní plebiscit

²⁰¹ J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 1 (1. leden-30. červen 1938)*, s. 89-90; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 18, V. Mastný, 22. 1. 1938; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1937, č. 26, V. Mastný, 10. 2. 1938.

²⁰² AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 19, V. Mastný, 27. 1. 1938, s. 1.

²⁰³ TAMTÉŽ; V. MASTNÝ, *Paměti*, s. 19-40.

o samostatnosti Rakouska. To však vyvolalo ještě větší agresi nacistů, kterou K. Schuschnigg nevydržel. Dne 11. března 1938 abdikoval, přičemž ještě tentýž večer byl nalezen nový nástupce. Byl jím Arthur Seyss-Inquartem (1892-1946), rakouský nacista věrný führerovi. Ten během večera učinil rozhodující krok, který změnil rakouské dějiny. Požádal A. Hitlera o zásah německých vojáků. Dne 13. března 1938, místo původního plánovaného plebiscitu, odstoupil rakouský prezident ze své funkce. Jeho pravomoci získal A. Seyss-Inquarta, který vytvořil novou nacionálně-socialistickou vládu hlásající se k připojení Rakouska k Německu. Nacističtí představitelé tento čin před ostatním evropskými mocnostmi obhajovali tím, že de facto šlo o „rodinnou záležitost“ zahrnující oba dva státy. Dle československého diplomata celý anšlus neporušoval normy a zákony uváděné v tehdejší rakouské ústavě z roku 1934. De jure tak šlo o legitimní zákrok, ovšem nebyly pochyby o tom, že celý anšlus byl Německem bedlivě připraven. Tento výrok potvrzoval i fakt, že při hranicích s Rakouskem byli již delší dobu rozmístění němečtí vojáci, kteří by v případě potřeby mohli ihned zasáhnout.²⁰⁴

Ihned po německém zásahu se československý diplomat sešel již s bývalým ministrem zahraničních věcí K. von Neurathem a polním maršálem H. Göringem. K. von Neurath ho během diskuze na příkaz říšského kancléře ujišťoval, že se Československo nemusí tohoto zákroku obávat. Privil, že *„z příkazu kancléřova mám dáti ujišťovací prohlášení, že záležitost rakouská je záležitostí rodinnou a že Československo nemá ani v nejmenším důvodu, aby se nějak znepokojovalo nastalými událostmi, právě naopak, že Německo, jak již říkal i říšský kancléř /dne 15. února/ přeje si upřímné zlepšení poměru s Československem, ve známém předpokladu, že selepší poměr k sudetským Němcům, do něhož však Německo nechce zasahovat.“*²⁰⁵ H. Göring pouze opakovaně ubezpečoval, že se Čechoslováci nemusí znepokojoovat, dodával také, že kancléř udělil zbrojním silám v Rakousku jasný zákaz přiblížit k hranicím Československa na 30 km. V. Mastný slyšel ze všech stran samá ujištění a ubezpečování, ale získat je v písemné formě se mu nepodařilo. Přes všechny uplynulé události nabyt československý diplomat dojem, že by se konečně dala potvrdit arbitrážní smlouva z roku 1925, popřípadě že by šlo

²⁰⁴ A. KLIMEK, *Velké dějiny zemí Koruny české*, s. 512; J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 1 (1. leden-30. červen 1938)*, s. 205-209; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 42, V. Mastný, 12. 3. 1938; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 43, V. Mastný, 12. 3. 1938; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 49, V. Mastný, 18. 3. 1938.

²⁰⁵ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 42, V. Mastný, 12. 3. 1938, s. 2.

s Německem uzavřít jiný pakt. Politickou zprávu zakončil otevřenou otázkou, jaký postoj zaujmou Velká Británie a Francie k zásahu Německa. Dle jeho názoru byl vývoj dynamický, kdy se události doslova tvořily každým okamžikem.²⁰⁶

Razantní úderný zásah Německa vyvolal v Evropě velké pozdvižení, avšak u většiny mocností neprobudil nějak extra velké vášně, neboť většina evropských vlád více či méně s touto možností počítala. Bylo jen otázkou času, kdy dojde k něčemu takovému, jako byl anšlus Rakouska. Jedinou překvapivou reakci projevila Itálie, která, jako dřívější blízký spojenec Rakouska, ani formálně neprotestovala. Francie zastávala sebevědomé kritické stanovisko. V prohlášení francouzského ministra zahraničních věcí stálo: „*Nezavdáme nikdy Německu podnětu k nějakému útoku, kdyby však k němu došlo, dovedeme se bránit. Nebojíme se, máme své spojence i přátele a máme i svou vynikající armádu.*“²⁰⁷ I přesto, že byl V. Mastný několikrát ujištěn, že se Čechoslováci nemusí obávat, byla Praha anexí Rakouska silně znepokojena. Československý tisk *Národní listy* psal o celé události poplašným tónem, kdy názvy hlavní titulků zněly: „*Dnes ráno dalo se německé vojsko na pochod. Německé oddíly již v Inšpruku. Rozkaz kancléře Hitlera dán již včera v noci. Naděje na dorozumění zničeny. Schuschnigg zradil německý mír?*“²⁰⁸ Vyslanec v Berlíně se snažil Prahu pravidelně informovat o nových událostech, ale ani zpráva č. 49 o Hitlerově projevu o anšlusu, napjatou situaci nikterak nezlepšila. Diplomati v ní zmiňoval zesměšňování britské a francouzské demokracie, princip celistvosti německého národa a důraznost s velmi vysokým sebevědomím. Anšlusem Rakouska započal také postupný rozpad Malé dohody.²⁰⁹

Koncem března 1938 se v diplomatickém prostředí ještě stále řešil anšlus Rakouska. Tentokrát se na něj nahlíželo s odstupem a nadhledem, diplomaté již nebyli ohromeni ráznou akcí Německa, které dospělo cíle bez jediného výstřelu, nýbrž si uvědomovali možné důsledky celé akce. V. Mastný zastával názor, že celý průběh událostí bezprostředně nastalých po Schuschniggově nápadu provést plebiscit, byl již dopředu naplánován a připraven. Z věrohodného pramene se také dozvěděl, že A. Hitler vydal rozkaz provést pochod na Vídeň již dne 10. března

²⁰⁶ A. KLIMEK, *Velké dějiny zemí Koruny české*, s. 520; V. MASTNÝ, *Paměti*, s. 92-94; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 42, V. Mastný, 12. 3. 1938, s. 2.

²⁰⁷ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 42, V. Mastný, 12. 3. 1938, s. 4.

²⁰⁸ *Národní listy*, roč. 78, 12. 3. 1938, č. 70, s. 1.

²⁰⁹ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 42, V. Mastný, 12. 3. 1938; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 49, V. Mastný, 18. 3. 1938.

1938. V diplomatickém sboru bylo téměř jednomyslně usuzováno, že K. Schusnigg měl souhlas B. Mussoliniho k vyhlášení veřejného plebiscitu. Spekulovalo se, že bez něj by si toto rozhodnutí netroufal udělat. Důkazem tohoto tvrzení byla reakce Itálie na celý anšlus, kdy duce až okázale přátelsky přijal celé provedení anexe. V berlínském diplomatickém sboru se po anšlusu celkově zvýšily obavy a strach z Německa, především před jeho brutální silou. V závislosti s tím stoupla touha po posílení pařížsko-londýnské osy.²¹⁰

Počátkem dubna 1938 odcestovali Karl Hermann Frank (1898-1946) a K. Henlein do Německa. U československé vlády tato cesta vzbuzovala velké otázky. Fakt, že se V. Mastnému nepodařilo zjistit účel jejich cesty, celé situaci ještě více přidával na znepokojivost. Až později vyšlo najevo, že se tito dva českoslovenští nacisté vydali do německé metropole za účelem jednání s vrcholnými představiteli říše. Kancléř zde zpravil K. Henleina o svém konečném řešení československé otázky. Ten také navíc obdržel pokyny k neústupnosti SdP a vystupování proti československé vládě. A. Hitler K. Henleinovi prakticky řekl, že musí vždy požadovat tolik, aby nemohl být nikdy uspokojen. Tyto obdržené instrukce vůdce Sudetoněmecké strany zcela jistě reflektoval i v Karlovarském programu²¹¹ sudetoněmecké strany, zveřejněném již na konci dubna 1938.²¹²

Karlovarský program byl zveřejněn dne 24. dubna 1938 na sjezdu SdP v Karlových Varech. Ztělesňoval staré snahy československých Němců rozdělit Československo na dvě části: českou a německou. Čítal celkem osm bodů, které byly záměrně formulovány mlhavě, aby se v případě problémů mohl K. Henlein buď stáhnout, nebo více opřít do kritiky československé vlády. Mezi hlavní body programu patřily např. naprostá rovnoprávnost sudetské menšiny s Čechoslováky, vytvoření sudetoněmecké samosprávy na území osídlených Němci či odstranění křivd, které byly v roce 1918 spáchány na sudetských Němcích.²¹³ Tento moment byl z hlediska politiky československé vlády klíčový. Ta se od tohoto okamžiku snažila o soustavné ústupky, přičemž v naději na smír předkládala SdP návrhy, které však byly neustále zavrhovány. Československý diplomat psal, že celý

²¹⁰ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 58, V. Mastný, 23. 3. 1938.

²¹¹ Karlovarský program byl program požadavků na Československo. Byl vyhlášen K. Henleinem a jeho hlavní myšlenkou byla nesplnitelnost jednotlivých bodů.

²¹² J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 1 (1. leden-30. červen 1938)*, s. 359, 367-368; J. W. BRÜGEL, *Češi a Němci 1918-1938*, s. 590-592.

²¹³ Kompletní program lze najít např. v: P. MAREK a kol., *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*, s. 281; E. BENEŠ, *Mnichovské dny*, s. 36.

program vzbudil v Německu velké vášně, a že nebylo říšského tisku, který by o této politické senzaci neinformoval. Celá záležitost však byla organizována ministerstvy národní osvěty a propagandy. V. Mastný zaslal politickou zprávu, ve které stálo: „*Tisk obdržel v denní konferenci, pořádané říšským ministerstvem národní osvěty a propagandy, rozkaz postavit se bez výhrady za tyto požadavky, zdůrazňovati jejich velký význam pro československý stát a mezinárodní politiku, avšak nevyvolávati dojem, jakoby Německo se mínilo do vnitřních poměrů Československa a Henlein jednal z popudu Berlína.*“²¹⁴ Po vyhlášení Karlovarského programu se také začala prudce zhoršovat situace v československém pohraničí, kde nyní nově docházelo k radikálnějším atakům a krvavějším potyčkám. Tyto spory byly příčinou radikalizace německého tisku, který chrlil zprávy typu: Rakousko je s námi, na řadě je Československo. V. Mastný informoval, že celková situace v Německu byla silně zaujatá proti Čechoslovákům.²¹⁵

Již o měsíc později mezi berlínskými diplomaty začaly na povrch proslýchat spekulace o německé organizaci úderného útoku proti Československu. V. Mastný poukazoval na fakt, že německá vláda veřejně neoznámila, že nemá proti Československu nepřátelské záměry. Německá veřejnost prý stála pod sugescí neustálých tiskových zpráv o incidentech s henleinovci a policií či mezi německými a československými obyvateli. Domněnkám, že existují plány proti Čechoslovákům, přispívalo také uveřejňování map v denním tisku. Tyto mapy zobrazovaly Čechy a Moravu jako jednu oblast, která byla vklíněna do německého prostoru. Víra A. Hitlera, že vše co podnikal, se dařilo, byla zabráním Rakouska nesmírně posílena. Jeho věrní stoupenci hlásali, že nyní je na řadě Československo. V. Mastný se obával analogického postupu nacistů, kdy by nejprve K. Henlein volal o pomoc, kterému by v zápětí poskytlo podporu německé vojsko. Dodával také, že vzhledem ke spojencům Československa, by s největší pravděpodobností nešlo o útok pravidelného vojska, nýbrž jednotek SA a SS, které by vnikly do pohraničí za účelem udělat pořádek a chránit sudetské Němce. Jednotky SA s SS nespádaly do formace pravidelné armády, tudíž by v případě přepadu Československa nastala

²¹⁴ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, V. Mastný, 29. 4. 1938, s. 1.

²¹⁵ P. MAREK a kol., *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*, s. 281; J. KŘEN, *Obráz Němců, Rakouska a Německa v České společnosti 19. a 20. století*, s. 134-135; J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek I (1. leden-30. červen 1938)*, s. 314, 380-382, 406; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, V. Mastný, 29. 4. 1938.

z juristického hlediska nevyjasněná situace, za které by Německo získalo čas k rozhodnutí situace ve svůj prospěch. Nacisté by tak mohli využít nedokonalostí tehdejšího systému mezinárodního práva, které absolutně nepočítalo s tím, že by na jiný stát mohl zaútočit někdo jiný než pravidelné vojsko státu druhého. Československý diplomat se snažil vládu varovat, k zaslané politické zprávě přiložil kopie výroků vrchních stoupenců nacismu, jako byli např. Karl Haushofer (1869-1946) či J. von Ribbentrop, kteří prorokovali brzký konec Čechoslováků. Praha na celou situaci reagovala částečnou mobilizací a zdvojnásobením počtu armádních jednotek.²¹⁶

Koncem května 1938 klesly československo-německé vztahy na bod mrazu. Sebevědomý německý národ v hovorech, prohlášeních a novinových článcích zdůrazňoval svoji moc a sílu, přičemž dodával, že již dále nemůže trpět a že si nenechá věci líbit. Kampaň německého tisku proti Československu v těchto dnech nabrala vysoké obrátky. V nacistickém deníku *Der Montag* bylo hlavním titulkem: „*Rudolf Hess varuje Čechy.*“²¹⁷ Iniciátorem celé masivní kampaně byl především chebský incident, kdy alkoholem posilněný československý voják postřelil dva sudetské Němce. Nacistická propaganda používala také starší omílané fráze o utlačovaných sudetských Němcích, kterými se snažila Československo připravit o podporu evropských mocností. U říšského tisku nyní vše fungovalo na stejném principu, jako u Karlovarského programu - ministerstvo propagandy dávalo novinářům jasné instrukce o tom, jak mají psát o jednotlivých aktuálních problémech.²¹⁸

Dne 17. června 1938 informoval československý diplomat o rozmluvě s francouzským vyslancem Francios-Poncetem. Ten Československu doporučoval „zůstat ve střehu“, neboť se domníval, že jestliže nedojde k rychlému a uspokojivému skončení jednání s henleinovci, nastane akutní krize československo-německých poměrů. V. Mastný psal, že během diskuze mu francouzský diplomat citoval některé jeho rozmluvy s německými představiteli: „Z

²¹⁶ J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 1 (1. leden-30. červen 1938)*, s. 450, 452; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 91, V. Mastný, 7. 5. 1938; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 93, V. Mastný, 19. 5. 1938.

²¹⁷ *Der Montag*, 13. 6. 1938, vyd. č. 2, č. 22, Berlín, s. 1. Jde o vlastní překlad.

²¹⁸ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 98, V. Mastný, 20. 5. 1938; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 529/38, V. Mastný, 2. 6. 1938; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 105, V. Mastný, 3. 6. 1938; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 111, V. Mastný, 9. 6. 1938; J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 1 (1. leden-30. červen 1938)*, s. 491-492, 530.

rozmluv svých z posledních dnů, kdy vedle rozumných a rozvázných úsudků z prostředí blízkého Hitlerovi /např. Lammerse/ slyšel i divoké názory o potřebě likvidování Československé republiky.²¹⁹ Především názor říšského vůdce jednotek SS H. Himmlera znepokojoval československého diplomata nejvíce. Ten údajně na schůzce s francouzským vyslancem prohlásil, že „pokládá Čechy za „nemožný“ národ a republiku Československou za útvar, který musí dříve či později zmizeti z mapy Evropy.“²²⁰ V téže době tlačily evropské mocnosti na československou vládu, aby urychlila jednání s K. Henleinem. Doporučovaly také zdržení se dalších vojenských opatření. V. Mastný ve zprávách zdůrazňoval, že jestliže si chce Československo udržet své stávající hranice, musí nutně uspokojit hlavní požadavky SdP.²²¹

Počátkem července 1938 se mezi diplomaty v Berlíně roznesly zprávy, že koncem srpna nacisté zahájí útok proti Československu. Německo mělo pocit, že československá vláda bezdůvodně protahuje jednání se sudetoněmeckou stranou. Proto neustále apelovalo na zrychlení celého procesu a dosažení konečného úspěchu. Terčem údajného plánovaného srpnového útoku mělo být československé pohraničí. V. Mastného v jeho názoru, že Československu hrozí bezprostřední nebezpečí, neustále utvrzovaly různé okolnosti. Po projevu J. Goebbelse, proneseném dne 21. června 1938 na berlínském stadionu, měl již ve svém názoru zcela jasno, věděl, že vedoucí osoby nacionálně-socialistického režimu žijí z naděje připojení sudetských Němců k Třetí říši. Říšský ministr propagandy se na berlínském stadionu nejprve ohrazoval proti Velké Británii a později útočil na Československo. Na dotaz z posluchačstva, jak se má situace se sudetskými Němci odpověděl takto: „Sudetští Němci přejí si také, aby byli necháni na pokoji. Nikdo ať nemyslí, že se budeme nekonečně dívati, jak je týrají. Cizina měla by poznati, že nelze trvale oddělovati části téhož národa a držeti je ve dvou různých státech, že to nejde, ukázalo se v Rakousku a uvidí se to ještě jinde. Slyšeli jsme již dost slov, nutno je činů. Chceme viděti rozřešeny problémy, zatěžující Evropu. Německo nežádá nic, nežli své právo na život.“²²² Zajímavostí bylo, že s rostoucím nátlakem vedoucích představitelů nacionálního-socialismu, klesala jejich popularita.

²¹⁹ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 113, V. Mastný, 17. 6. 1938, s. 2.

²²⁰ TAMTÉŽ

²²¹ TAMTÉŽ; J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 1 (1. leden-30. červen 1938)*, s. 542, 579-581.

²²² AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 120, V. Mastný, 24. 6. 1938.

Německá veřejnost se obávala případného nového evropského válečného konfliktu. Právě J. Goebbels byl často kritizován za to, že chtěl Německo uvrhnout do války. Z případné kritiky si však ministr říšské propagandy nic nedělal, do svého deníku si po projevu na berlínském stadionu poznamenal: „*Napochodovalo 120 000 lidí. Impozantní obraz. Slavnost je grandiózní. Pochodně, vlajky, obrovský oheň a já držím velmi ostrou řeč. Bezohledně se vypořádat se židovstvem. Masy běsní. Sudetoněmecká otázka. Bouře souhlasného potlesku. Jsem úplně šťastný.*“²²³ Díky klesajícímu zájmu německé veřejnosti se A. Hitler také začal více orientovat na zahraniční politiku, konkrétně se zaměřil na svoji dřívější ideu Velké německé říše.²²⁴

Koncem měsíce byla situace mezi oběma sousedy stále kritická. Velká Británie přišla s návrhem, že by celý spor mezi československou vládou a sudetoněmeckou stranou mohl řešit nestranný prostředník, který by umožnil zdárná jednání mezi oběma stranami. Tou osobou měl být britský politik a vikomt lord Walter Runciman (1870-1949). Diplomatická mise do Československa, známá jako Runcimanova, začala jeho příletem dne 3. srpna 1938 do Prahy. Zde pobýval až do 16. září 1938. Německo zvolilo vyčkávací taktiku s tím, že bedlivě pozorovalo W. Runcimanovy kroky. V. Mastný předpokládal, že až do norimberského sjezdu strany NSDAP, pořádaného počátkem září, bude panovat v otázce Československa relativní klid. V této situaci národnostního sporu se názorově shodl s francouzským vyslancem. Měli za to, že pokud do této doby nepřinese Runcimanova mise nějaké podstatné zlepšení poměrů, Československo může očekávat útok. Francois-Poncet také zdůrazňoval, že říšský kancléř již dne 18. července 1938 vydal rozkaz, aby německá armáda byla připravena k akci v druhé polovině srpna. Nyní však, kvůli nacistickému sjezdu v Norimberku, bylo toto rozhodnutí o měsíc posunuto. Československý diplomat dodával, že u A. Hitlera se nemůžeme nikdy spoléhat na trvalost jeho nálady, proto nevyklučoval jeho náhlá rozhodnutí o násilném zásahu. Domníval se však, že Vůdce nezaútočí, dokud bude v Československu přítomen W. Runciman. Ale čas i nálada evropských mocností stály proti Čechoslovákům. Francouzský vyslanec překvapil V. Mastného,

²²³ J. HÁJEK, *Joseph Goebbels: Deníky 1938*, 22. června 1938.

²²⁴ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 120, V. Mastný, 24. 6. 1938; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, V. Mastný, 12. 7. 1938; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, V. Mastný, 13. 7. 1938; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, V. Mastný, 15. 7. 1938.

když se ho během jejich rozhovoru zeptal: „*Nebylo-by konec konců pro Československo východiskem dohodnouti se smírně o odstoupení sudetoněmeckého území říší?*“²²⁵ Československý vyslanec nijak neskrýval, že jeho výklady o hájení československých pozic nenalézaly u francouzských i britských diplomatů mnoho porozumění. Ti jen V. Mastného neustále upozorňovali na nešikovné počínání si Prahy v jednání s K. Henleinem.²²⁶

Poměry se i nadále zhoršovaly, když nacistická propaganda rozjela během návštěvy britského politika v Československu masivní kampaň, která měla světu ukázat, že Praha úmyslně narušuje klidné evropské soužití. Dne 4. srpna 1938 se navíc V. Mastný z důvěryhodného zdroje dověděl, že polní maršál H. Göring v úzkém vojenském kruhu pronesl, že Německo při anšlusu Rakouska propáslo příležitost připojit současně i sudetské území. Maršál prý dále pokračoval, „*že nestačí již připojiti i sudetské území, aby nastalo ve Střední Evropě uklidnění. Jeho plány dnes sahají mnohem dále. Bude-li Německo disponovati 3000 letadly, což bude na podzim, prorazí Československem přes Maďarsko až k Černému moři.*“²²⁷

Dne 12. srpna 1938 se konečně československý diplomat osobně sešel s W. Runcimanem v Praze. Oba dva se již znali z období působení V. Mastného na londýnském vyslanectví v letech 1920-1925. Během jejich půlhodinové rozmluvy se debata stočila na sudetoněmeckou otázku. Konkrétně se W. Runciman ptal, co podle československého diplomata zamýšlí německá vláda se Sudety. V. Mastný odpověděl korektním vykreslením formálních stanovisek jednotlivých vůdčích osob režimu. Dodával také, že nacionálně-socialistická strana úmyslně podněcuje henleinovce, kteří zcela uznávají svrchovanost Hitlerova režimu, který však není v souladu s československou politikou. W. Runciman tvrdil, že celý sudetský spor má naději na uspokojivé řešení pro obě strany.²²⁸

V druhé polovině srpna 1938 se ještě několikrát sešel československý diplomat s Francoisem-Poncetem. Ten mu sděloval některé cenné informace z jeho jednání s představiteli nacionálně-socialistického režimu. Privil, že např. H. Göring pronesl lživá nařčení o Čechoslovácích, kteří údajně a úmyslně sabotují

²²⁵ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, V. Mastný, 3. 8. 1938.

²²⁶ J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 2 (1. červenec-5. říjen 1938)*, 40, 65, 102-103; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, V. Mastný, 3. 8. 1938.

²²⁷ J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 2 (1. červenec-5. říjen 1938)*, 111-112; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, V. Mastný, 4. 8. 1938.

²²⁸ J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 2 (1. červenec-5. říjen 1938)*, 132-133; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, V. Mastný, 15. 8. 1938.

Runcimanovu misi, která je již stejně odsouzena ke zmaru. Dále také zmiňoval fakt, že Německo je odhodláno pokračovat ve své dosavadní taktice izolovat Československo od Velké Británie a Francie a že případným vyvoláním nových incidentů by si obhájilo svou vojenskou invazi. Francouzský vyslanec hovořil nedůvěřivě o Hitlerově deklarované mírové vůli, která byla dle jeho názorů jen pouhou kamufláží. Navíc se prý říšský kancléř domníval, že Velká Británie nebude kvůli Československu podstupovat válečné riziko. Jestliže by Britové Čechoslovákům nepomohli, Francie by také nezasáhla. Československo by tak stálo proti Hitlerovu útoku samo. Jedinou možností pro udržení si svých hranic bylo podle Françoise-Ponceta bezprostřední deklarování rovnosti všech národnostních menšin v Československu. I přes některé rozdílné názory se oba dva diplomaté shodli na nutném stěžejním pokroku v jednání s K. Henleinem.²²⁹

Na konci srpna 1938 dospěla jednání mezi československou vládou a SdP k částečnému řešení. Byl vytvořen nový plán československých ústupků, který se de facto shodoval s již dříve deklarovaným Karlovarským programem. Za československou stranu jednal samotný prezident E. Beneš. Zástupci sudetoněmecké strany však o nový plán nejevili přílišný zájem, a proto se jednání snažili co nejvíce oddalovat a odkládat.²³⁰

Počátkem září se československý diplomat sešel s britským velvyslancem Nevillem Hendersonem. Ten ho během vzájemného rozhovoru upozornil na přílišné spoléhání se československé vlády na britskou a francouzskou vojenskou pomoc. Praze také vytykal názor, že Německo prý nemělo zájem na iniciaci válečného konfliktu. Dle jeho mínění by Třetí říše mohla chtít podnítit konflikt a to především proto, že se sama nacházela v bídné hospodářské situaci. V. Mastný z celého rozhovoru nabyl dojem, že se Britové od československého problému snažili distancovat. Podobné názory, jako N. Henderson, zmiňoval o den později i francouzský vyslanec. Ten navíc přísně kritizoval československou činnost

²²⁹ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, V. Mastný, 16. 8. 1938; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 664/38, V. Mastný, 17. 8. 1938; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, V. Mastný, 24. 8. 1938; J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 2 (1. červenec-5. říjen 1938)*, 173-174.

²³⁰ J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 2 (1. červenec-5. říjen 1938)*, s. 205-206, 219-220, 244.

propagandy, která prý nedostatečně reagovala na nepravdivost jednotlivých tvrzení německého tisku.²³¹

O rychle se blížícím nebezpečí svědčila i zasláná politická zpráva ze dne 6. září 1938. Tato zpráva měla ryze vojenský charakter a V. Mastný v ni informoval o zneklidňujících záležitostech. Stálo v ní, že A. Hitler trval na připravenosti německé armády, která by v případě potřeby mohla ihned zasáhnout. Znepokojující byl také fakt, že výrobcům německých letadel byla v září 1938 uložena mnohem větší zakázka než v předchozích měsících.²³²

Norimberský sjezd nacionálně-socialistické strany se v letošním roce konal ve znamení anšlusu Rakouska. Spolu s ním, ačkoli to nebylo slovně vyjadřováno, se však ve vzduchu vznášela i otázka sudetoněmeckého problému, k němuž se obracela pozornost celého světa. Sjezd se konal mezi dny 5.-12. září 1938, přičemž byl V. Mastný přítomen téměř až do konce. V politických zprávách analyzoval celý kongres, kde zdůrazňoval především panující nevráživou atmosféru. Na základě zhodnocení celé situace československé vládě doporučoval, aby pokud možno co nejrychleji přijala stanoviska K. Henleina. Doporučoval také udělit pohraničním Němcům jistou míru autonomie, která by zklidnila konfliktní sudetské poměry. Těsně před skončením celého norimberského sjezdu dne 12. září 1938 V. Mastný odcestoval do Prahy. Zde mu byl zakázán opětovný návrat do Berlína, a proto měl o dalším vývoji událostí jen částečné informace. Na jeho místo byl po dobu jeho nepřítomnosti dosazen chargé d'affaires M. Schubert.²³³

V této době se československo-německé poměry vyhrotily na maximální možnou míru. V československém pohraničí denně docházelo k nepokojům, demonstracím či ozbrojeným přepadům. Praha se tuto nebezpečnou situaci snažila v některých oblastech uklidnit vyhlášením stanného práva. Také jednání mezi představiteli SdP a československé vlády uvízla na mrtvém bodě. Přestože Čechoslováci chtěli v dialogu dále pokračovat, rozhovory byly, díky neochotě Němců akceptovat vyhlášení stanného práva, pozastaveny. Britové společně s Francouzi tvrdili, že takováto situace je dále neudržitelná, a proto apelovali na československou vládu s tím, aby buď okamžitě vyhlásila plebiscit o připojení

²³¹ J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 2 (1. červenec-5. říjen 1938)*, s. 220-221; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 171/1, V. Mastný, 2. 9. 1938; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, V. Mastný, 3. 9. 1938.

²³² AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, V. Mastný, 6. 9. 1938.

²³³ V. MASTNÝ, *Paměti*, s. 16; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, V. Mastný, 11. 9. 1938.

Sudetů k Německu, či dobrovolně podstoupila tyto oblasti. Jak psal po rozhovoru s francouzským vyslancem M. Schubert: „*Byl mi tlumočen názor, že dnes není pro Československou republiku jiného řešení než plebiscit anebo dobrovolné odstoupení německého území Německu.*“²³⁴ Francois-Poncet také tvrdil, že veškerá jednání s SdP selhala, přičemž upozorňoval na akutní nebezpečí ze strany Německa. Dne 16. září 1938 skončil oficiální pobyt britského politika W. Runcimana v Československu. Ten svou konečnou zprávou podpořil tehdejší politiku appeasementu, čímž de facto napomohl k podepsání Mnichovské dohody.²³⁵ V druhé polovině září začala Británie s Francií intenzivně tlačit na československou vládu, aby rychle vyřešila celou situaci. Proto ji předložili plán o odstoupení československých oblastí území s více jak 50 % podílem německých obyvatel Německu. Praha však tento plán nemohla přijmout a proto jej odmítla. Místo toho dne 25. září 1938 vyhlásila všeobecnou mobilizaci, kterou jak doufala, odstraší Německo. S rostoucím nebezpečím však pražská vláda ještě před začátkem Mnichovské konference dne 29. září 1938 přijala britsko-francouzský plán o podstoupení československých území s více než 50 % podílem Němců Německu.²³⁶

Sovětský postoj k celému vývoji nových událostí byl jasný. Na případný dotaz, co by dělal SSSR v případě útoku na Československo, odpověděl sovětský komisař Maxim Maximovič Litvinov (1876-1939) tak, že by předložil věc Radě. „*Spoléhání na sovětskou moc bylo by tragickým omylem. Sovětské Rusko půjde prý Československu na pomoc jenom tehdy, když se mu to bude hoditi. A teď prý se mu to nehodí*“²³⁷, psal M. Schubert.

Dne 29. září 1938 byla, především na podnět B. Mussoliniho, svolána říšským kancléřem Mnichovská konference. Mezi pozvané patřili, kromě A. Hitlera a B. Mussoliniho, i britský premiér N. Chamberlain a francouzský ministerský předseda É. Daladier. Československý diplomat sice nebyl na jednání přímo

²³⁴ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 179/1, M. Schubert, 15. 9. 1938, s. 3.

²³⁵ Appeasement označuje silně protiválečnou politiku z 30. let 20. století. Pro tuto politiku jsou charakteristické ústupky proti agresivním snahám. Aplikace této teorie na hitlerovské Německo znamenala uspokojování požadavků nacistů, čímž se chtělo zamezit novému světovému konfliktu. Idea míru měla nejvyšší hodnotu, a proto se ji představitelé appeasementu snažili chránit za každou cenu.

²³⁶ J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 2 (1. červenec-5. říjen 1938)*, s. 263, 265, 271, 275, 280, 351, 377, 389, 400, 438-439, 441; J. W. BRÜGEL, *Češi a Němci 1918-1938*, s. 618-621; V. KURAL, *Konflikt místo společenství?*, s. 196; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 179/1, M. Schubert, 15. 9. 1938.

²³⁷ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 180/1, M. Schubert, 16. 9. 1938, s. 1.

pozván, ale do Mnichova, na přání prezidenta E. Beneše, dorazil, jako pozorovatel. Spolu s ním přiletěl i státní úředník československého ministerstva zahraničních věcí Hubert Masařík (1896-1982). Ten byl o dosavadním vývoji událostí dobře informován, a proto mohl být v celé věci nápomocen. Po příjezdu do Mnichova byli českoslovenští diplomaté ubytováni ve stejném hotelu jako britská delegace. S prvním konceptem Mnichovské dohody se oba dva zástupci Československa setkali až ve 22 hodin. Při předložení onoho plánu bylo také jasně zmíněno, že Velká Británie již tento návrh schválila. Přesto V. Mastný a H. Masařík se zněním Mnichovské dohody důrazně nesouhlasili. Okamžité obsazení pohraničí považovali za nepřijatelné. Až později téhož večera se dozvěděli, že Praha nebude mít šanci o této dohodě diskutovat, a že bude muset pouze vyhovět jejím požadavkům. V. Mastný byl z celé situace krajně rozpoložen a do svých zápisků si zaznamenal: „*takto dává se nám volba mezi vraždou a sebevraždou.*“²³⁸ Hodinu a půl po půlnoci byla československým diplomatům představena finální formulace Mnichovské dohody. V. Mastný neskrýval své zklamání. Po britském premiérovi N. Chamberlainovi žádal vysvětlení čtvrtého článku dohody, v němž stálo, že Československo podstoupí oblasti převážně německého charakteru. Jasnou odpověď však nedostal. Místo toho byl od Britů i Francouzů zpraven o tom, že mnichovská dohoda je definitivní, a že československá vláda nemá právo vznášet dotazy a otázky. V. Mastný zažíval nejmudnější chvíle svého života. Dle francouzského vyslance během čtení Mnichovské dohody plakal.²³⁹

Ještě téhož dne informoval československý diplomat prezidenta E. Beneše. Ten ho pověřil zastupováním Československa na konferenci Mezinárodního Komitétu, jenž se měl sejít hned dne 30. září 1938 v Berlíně. Hlavním cílem setkání celého výboru mělo být konkrétní provedení Mnichovské dohody do praxe. V. Mastný se angažoval především v otázce, kolik procent německých obyvatel musí být v oblastech, které měly být podstoupeny Německu. Důrazně žádal, aby bylo v textu Mnichovské dohody jasně uvedeno, že podstoupeny budou pohraniční oblasti s nejméně 75 % podílem Němců. Nakonec však bylo dojednáno, že

²³⁸ J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 2 (1. červenec-5. říjen 1938)*, s. 515.

²³⁹ J. KŘEN, *Obraz Němců, Rakouska a Německa v České společnosti 19. a 20. století*, s. 129; J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 2 (1. červenec-5. říjen 1938)*, s. 455-456, 513-516; H. MASAŘÍK, *V proměnách Evropy*, s. 240-245; AMZV, *Politické zprávy*, Berlín, 1938, č. 1384/38, V. Mastný, 1. 10. 1938; J. W. BRÜGEL, *Češi a Němci 1918-1938*, s. 627, 638; V. KURAL, *Konflikt místo společenství?*, s. 202.

Československo bude muset předat oblasti s více než 50 % Němců. V. Mastný také zmiňoval, že počáteční pokusy Francie podporovat československé stanovisko ve výsledku Čechoslovákům spíše uškodily než prospěly. Z politické zprávy bylo cítit velké zklamání a bezmoc: „*Naprosto nelze se tajiti, že výsledek všeho jednání na konferenci závisí na blahovůli Německa.*“²⁴⁰

Počátkem října 1938 měl československý diplomat schůzku s říšským maršálem H. Göringem. Ten zmínil utopistické chování prezidenta E. Beneše, který se mylně domníval, že Sovětský svaz nebo snad dokonce Francie přijdou Čechoslovákům na pomoc. Rozhovor se nesl v duchu velkého vítězství Německa a tak nebylo výjimkou, že H. Göring zdůrazňoval nutné umírněné chování Prahy, jejíž jedinou nadějí nyní byla otevřená a přátelská politika vůči Němcům. V. Mastný v diskuzi oponoval tím, že se ode dne, kdy přišel do berlínského zastupitelského úřadu, snažil o porozumění obou sousedů. V závěru rozhovoru říšský maršál Čechoslovákům vytknul, že vložili svou důvěru do špatných rukou, především Francie.²⁴¹

Dne 10. listopadu 1938 přijal říšský kancléř zástupce německého tisku, k nimž měl přibližně hodinový projev. Nejprve zdůrazňoval, že hned od počátku byl pevně rozhodnut nevést válku, a že válečných hrozeb prý používal jen z taktických důvodů, kdy věděl, že Velká Británie se neodváží jít do války. Poté pokračoval: „*Roku 1938 vděčíme za velký úspěch. Enormní nasazení nacionálního-socialismu pomalu začíná přinášet první ovoce. Němci se jako národ skvěle osvědčili zejména v těchto posledních měsících, a ano, opravdu můžeme říci, že jako národ si vedeme lépe než jakákoli jiná národnost v Evropě.*“²⁴² V souvislosti s úkoly tisku pro budoucí léta A. Hitler také vylíčil poměry Německa k ostatním státům. O Velké Británii prohlásil, že je neschopna jakékoli akce. Francie byla prý státem v úplném rozkladu.²⁴³

V prosinci 1938 V. Mastný informoval konzuláty v Drážďanech, v Mnichově, ve Vídni a ve Vratislavi o rozšíření jejich působnosti i na podstoupené

²⁴⁰ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 1384/38, V. Mastný, 1. 10. 1938, s. 19; J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 2 (1. červenec-5. říjen 1938)*, s. 462-463.

²⁴¹ J. DEJMEK, *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 2 (1. červenec-5. říjen 1938)*, s. 489-493; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 1343/38, V. Mastný, 12. 9. 1938.

²⁴² M. DOMARUS, *The Complete Hitler: A digital Desktop References to his Speeches and Proclamations 1932-1945*, s. 1244-1245.

²⁴³ TAMTÉŽ, s. 1244-1245; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1938, č. 188/1, V. Mastný, 27. 11. 1938.

pohraniční oblasti. Tímto krokem oficiálně stvrdil podstoupení sudetoněmeckých oblastí Německu.²⁴⁴ Československý vyslanec vykonal vše dle platných ustanovení Mnichovské dohody.

5.9. Události roku 1939

Úspěchy, jichž režim dosáhl v roce 1938, neznamenal pouze bezstarostné vítězství, nýbrž i mnoho energické práce s hospodářským i politickým zapojením nových území k Říši. Anšlus Rakouska byl nacionálně-socialistickou stranou dlouho plánovaný, a proto se také těšil poměrně velké popularitě. Na druhou stranu anexe sudetoněmeckého území byla z pozice Německa mnohem těžší než připojení Rakouska, protože šlo o momentální rozhodnutí, jež reflektovalo tehdejší vývoj událostí.

Dne 10. ledna 1939 zaslal V. Mastný rozsáhlou zprávu, v níž detailně analyzoval události mezi 1. říjnem-31. prosincem 1938. Ve sdělení začal obsazením československých pohraničních oblastí. Psal, že K. Henlein, nyní již jako říšský komisař pro sudetoněmecké území, ohlásil, že obsazené oblasti budou plánovitě a rychle přizpůsobeny říši, a to jak v oboru právním, hospodářském i stranickopolitickém. Podle jeho tvrzení „*Češi tu zanechali hrozné dědictví, ale přesto v nejkratší době musí být odstraněn hlad a nouze. Na základě vypracovaného programu se ze sudetoněmecké oblasti stane hrdá a kvetoucí říšská zem.*“²⁴⁵ Na den 4. prosince 1938 byly v nově získaných oblastech Německa vypsány volby do říšského sněmu.²⁴⁶ Spolu s nimi byla organizována mohutná volební kampaň, která měla dokázat, že sudetští Němci souhlasí téměř do jednoho s připojením k Říši. Propaganda líčila E. Beneše jako zrádce, jenž uvrhl skrze všeobecnou mobilizaci Československo v teror. Zatímco A. Hitler byl vykreslován jako vysvoboditel sudetských Němců. Československý diplomat ve zprávě také zmiňoval zdařilý

²⁴⁴ Drážďanský konzulát získal do své sféry vlivu oblasti od Broumova až po Domažlice, včetně Karlových Varů a Ústí nad Labem. Mnichov svou působností navazoval na Drážďany, nově spravoval pás území od Domažlic po Prachatice. Vídeňský konzulát získal oblasti okolo řeky Moravy a Bratislavy. Vratislav nabyla území: Hlučínsko, pás jižně od Náchoda a Moravská Ostrava (AMZV, ZÚ Německo-Berlín, kart. 1).

²⁴⁵ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1939, periodická zpráva č. IV, V. Mastný, 10. 1. 1939, s. 2-3.

²⁴⁶ Dle německé statistiky se vyslovilo celkem 98,9 % voličů pro navrhovanou listinu 41 nacionálně-socialistických kandidátů do říšského sněmu. Dostupné z: AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1939, periodická zpráva č. IV, V. Mastný, 10. 1. 1939, s. 7.

atentát na legačního tajemníka německého vyslanectví v Paříži Ernsta vom Ratha (1909-1938). Tento vražedný útok vykonal mladý Žid a následky jeho činu byly nedozírné. Ještě téže noci, dne 9. listopadu 1938, byla po celém Německu podniknuta systematická odvetná akce proti Židům, za níž byly rozbity veškeré židovské obchody, vypálena většina synagog a ztýráno nesčítelně lidí. V. Mastný informoval, že přestože němečtí vládní činitelé energicky popírali každé tvrzení o tom, že by během odvetné akce přišel někdo o život, věrohodné zprávy mluvily o desítkách zabitých.²⁴⁷ Na závěr zprávy vyslanec zmínil, že rok 1938 byl pro vedoucí postavy nacionálně-socialistického režimu jedním z nejúspěšnějších v dějinách Německa.²⁴⁸

V polovině ledna 1939 se konala tradiční novoroční recepce u říšského kancléře. Československý vyslanec si poznamenal, že tentokrát A. Hitler přijal diplomatický sbor v nové, velkolepě upravené budově říšského kancléřství. Tato honosná budova měla symbolicky připomínat odklizení starého systému mírových versailleských smluv. Deklarovala také vzrůst a mocenskou velikost Třetí říše. Kancléřova řeč se nesla v duchu Mnichovské dohody, kdy bylo zdůrazňováno především právo na sebeurčení německého lidu.²⁴⁹

Dne 26. ledna 1939 informoval V. Mastný o československo-německém poměru. Psal, že tehdejší vývoj věcí v Praze byl prospěšný pro nový politický systém, který spojoval Československo s Německem. Tomuto vývoji napomáhal i fakt, že se na zodpovědných místech v Praze vyskytovali Češi, kteří silně sympatizovali s nacionálním-socialismem. Československý diplomat z důvěrného zdroje zjistil, že „*Německo má v úmyslu postupně a ve vhodné chvíli žádat na Československu: 1/ přistoupení k protikomunistickému paktu. 2/ prohloubení průmyslové, agrární a obchodní spolupráce. 3/ zavedení celní a měnové unie. 4/ výměnu vojenských zpráv.*“²⁵⁰ Vyslanec se obával, že by výsledkem toho vývoje mohlo být včlenění Československa do systému budoucí německé střední Evropy.²⁵¹

²⁴⁷ Tento listopadový pogrom je dnes znám pod jménem Křišťálová noc. Po ní následovala další perzekuce Židů, která kulminovala v nacistickém plánu na systematické vyvražďování evropského židovstva.

²⁴⁸ K. F. KRIEGER, H. MÜLLER, H. VOLLRATH, *Dějiny Německa*, s. 280; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1939, periodická zpráva č. IV, V. Mastný, 10. 1. 1939.

²⁴⁹ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1939, č. 3/1, V. Mastný, 14. 1. 1939.

²⁵⁰ TAMTÉŽ, V. Mastný, 26. 1. 1939, s. 2.

²⁵¹ TAMTÉŽ

O měsíc později, dne 28. února 1939, odešel V. Mastný do výslužby. V čele československého konzulátu v Berlíně ho nahradil chargé d'affaires M. Schubert. Československý diplomat však i nadále zůstal v Německu, především kvůli záležitostem týkajících se předávání úřadu.²⁵²

Počátkem března 1939 se československo-německé poměry pod tlakem neustálé říšské propagandy hroutily. Ta dokázala dokonale využít tehdejších nevraživých nálad mezi českou a slovenskou vládou. V důsledku toho se Praha, jakožto vyšší instance, rozhodla dne 10. března 1939 odvolat bratislavskou vládu. Bohužel pro Čechy měl tento krok spíše opačný efekt, než zamýšleli. Předseda slovenské autonomní vlády Jozef Tiso (1887-1947) odcestoval do Berlína, kde se osobně setkal a říšským kancléřem. S ním prodiskutoval veškeré možnosti, jak celou situaci vyřešit. Shodli se na již analogickém postupu. J. Tiso po návratu do Slovenska proklamoval nezávislost na Praze, přičemž hned dalšího dne formálně požádal A. Hitlera o ochranu. Dne 14. března 1939 varoval V. Mastný československou vládu o blížícím se nebezpečí. Zmiňoval také fakt, že Němcům nejde pouze o získání území, nýbrž i o zlato a potrestání čelních osob Benešova režimu.²⁵³

V ten stejný den byli vrcholní českoslovenští představitelé pozváni do Berlína na jednání se špičkami Německé říše. Na audienci byl přijat prezident Emil Hácha (1872-1945), ministr zahraničních věcí František Chvalkovský i vyslanec V. Mastný. A. Hitler jim řekl, že jedinou možností pro Česko-Slovensko je říšský protektorát. Ochrana Němců prý měla nejvyšší prioritu, a proto Vůdce trval na bezpodmínečném souhlasu. Společně s tím bylo československým zástupcům řečeno, že německá armáda v ranních hodinách překročí vzájemné hranice. Byli de facto postaveni před hotovou věc. Prezident E. Hácha byl poté násilím a výhrůzkami přinucen k souhlasu. Okolo čtvrté hodiny ranní vydal Praze rozkaz, aby se česko-slovenští vojáci nebránili příchodu Němců. Dalšího dne nacistické jednotky překročily česko-slovenské hranice a postupně začaly okupovat jednotlivé oblasti. Dne 16. března 1939 vydal říšský kancléř rozhodnutí o ustanovení

²⁵² J. DEJMEK, *Diplomacie Československa. Díl II. Bibliografický slovník československých diplomatů (1918-1992)*, s. 158; V. MASTNÝ, *Paměti*, s. 187.

²⁵³ AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1939, č. 222/39, V. Mastný, 14. 3. 1939; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1939, č. 214/39, V. Mastný, 13. 3. 1939; AMZV, Politické zprávy, Berlín, 1939, č. 224/39, V. Mastný, 14. 3. 1939.

Protektorátu Čechy a Morava, kterým prakticky přestalo fungovat i česko-slovenské vyslanectví v Berlíně.²⁵⁴

Později ve svých *Pamětech* V. Mastný napsal: „Když jsem se po skončení svých povinností v Berlíně dne 1. dubna 1939 vracel k trvalému pobytu do Prahy, přenášel jsem si úděl a břemeno své minulosti vyslaneckého poslání v Německu. Myslím, že se nemýlím, řeknu-li, že za doby své mise v Berlíně měl jsem ze všech československých vyslanců postavení nejtěžší-ale nejen to-měl jsem spolu i jedno z nejtěžších postavení z členů diplomatického sboru berlínského.“²⁵⁵

5.10. Shrnutí diplomatické činnosti V. Mastného

V. Mastný byl bezpochyby jedním z největších československých diplomatů předválečné éry. Během své působnosti v berlínském zastupitelském úřadě se zaměřoval především na československo-německé vztahy, významné regionální i celoevropské události či na vnitřní a vnější politiku Německa, přičemž vždy upřednostňoval celistvý pohled. Později s rostoucí silou nacionálně-socialistického režimu musel také řešit i palčivý sudetoněmecký problém. V jeho politických zprávách se často objevovaly informace o německém tisku, o kterém referoval vždy v souvislosti s Čechoslováky, sociální politice či hospodářské situaci, kdy vyslanec poměrně detailně a pravidelně analyzoval bídné poměry a chudobu Němců. Československý diplomat na druhou stranu pouze ve dvou politických zprávách rozebíral náboženskou situaci Německa a to jen díky zhoršujícím se německo-vatikánským vztahům. Lze tedy soudit, že náboženství nebylo jeho hlavním předmětem zájmů.

Za svou éru působnosti v Berlíně poslal více než sedm set politických zpráv, nepočítaje tajné zprávy a šifrované depeše. Jako československý vyslanec nemohl z počátku tušit hloubku a rozsah zvrhlosti Hitlerova nacistického režimu.²⁵⁶ V souvislých politických zprávách pravidelně informoval o rostoucím radikalismu a vnitřním vývoji Německa. Celkem v šedesáti dvou zprávách výslovně varoval

²⁵⁴ I. KERSHAW, *Hitler 1889-1936: Hybris*, s. 174.

²⁵⁵ V. MASTNÝ, *Paměti*, s. 1.

²⁵⁶ Tu odkryl až Norimberský proces (jednalo se o soudní proces vedený Spojenými státy americkými, Sovětským svazem, Velkou Británií a Francií proti válečným zločincům a představitelům Německa před mezinárodním vojenským tribunálem v Norimberku).

a upozorňoval na rostoucí nebezpečí. Již v roce 1934 varoval před smýšlením nacionálně-socialistického režimu, kdy detailně analyzoval Hitlerovu parlamentní řeč po tzv. Röhmově puči. Doslova napsal, že „*nestrannému pozorovateli nemůže se řeč Hitlerova jeviti jinak, než jako řeč člověka, jenž cítí, že se mu půda bortí pod nohama, ale jenž spolu se vším napětím sil chce se zachytiti na pevné půdě. Sílu a naději vedle opory, kterou mu poskytlo prohlášení říšského prezidenta Paul von Hindenburga, dává mu nejen jeho fanatismus, nýbrž též zkušenost z nekritičnosti milionů německého lidu, jež ochotně se dávají opájeti chorobnými ilusemi v myšlenkově znásilněném prostředí. Německo jest ve stavu patologickém.*“²⁵⁷ V. Mastný věděl, že v Německu jsou také inteligentní, rozumní a soudní lidé, však milionová převaha chorobně fanatismem zmanipulovaných pod vlivem patnáctileté neúnavné propagandy vítězila.²⁵⁸

Obecně diplomat informoval víceméně pravidelně, výjimkou bylo pouze léto 1936, kdy byl mimo Berlín, na dovolené. Ve významných obdobích také osobně cestoval do Prahy, kde informoval československou vládu o vývoji událostí. Příkladem by mohla být cesta v lednu 1935, kdy zpravil E. Beneše o Hitlerových údajných plánech s Čechoslováky. V jeho nepřítomnosti ho vždy zastupoval sekretář chargé d'affaires Miroslav Schubert. S významnými událostmi či různými československo-německými problémy byly berlínské politické zprávy četnější a obsáhlejší, zatímco v období, kdy panoval relativní klid a přátelská atmosféra, čítaly jen pár stránek. V průměru vyslanec informoval jedenkrát až dvakrát do týdne, ale nebylo výjimečné ani frekventovanější zasilání zpráv. Např. po rakouském anšlusu dne 12. března 1938 V. Mastný zaslal více než deset politických zpráv a to jen během několika dní.

Jako hlavní zdroj informací sloužily československému vyslanci rozhovory s ostatními diplomaty v Berlíně. Ti mu často prozrazovali tajnosti ze zákulisí jejich diskuzí s vrcholnými představiteli nacismu, o kterých si tak mohl vyslanec udělat svůj názor. Německý zahraniční úřad ho pravidelně zpravoval o oficiálních stanoviscích Berlína k Čechoslovákům či sudetským Němcům. Diplomati také pravidelně sledovali německý tisk. Navíc měl své tajné informátory, kteří mu sdělovali tehdejší aktuální novinky z německé politiky. Tyto skryté zdroje byly pravděpodobně z vysokých politických kruhů, neboť V. Mastný často věděl přísne

²⁵⁷ AMZV, Politické zprávy Berlín 1934, č. 58/34, V. Mastný, 14. 7. 1934, s. 17.

²⁵⁸ V. MASTNÝ, *Paměti*, s. 2-3.

utajované informace či výroky nejvyšších vůdců nacionálně-socialistického režimu. Konkrétní jména a bližší data však nejsou známa. V. Mastný tak měl na vzniklé události více názorů, což zcela jistě pomohlo k utvoření objektivnějšího celkového pohledu na danou problematiku.

Do hodnocení vzniklých událostí či konfliktů československý diplomat většinou nevnášel své vlastní názory. V drtivé majoritě případů pouze nestranně popisoval chod událostí či výroků. Jeho zaslané politické zprávy tak byly objektivního popisného charakteru. U situací, kterých si nebyl jist jejich pravdivostí, informoval vždy s rezervou a apeloval na nutnost je brát s ohledem. V. Mastný měl jeden velký klad, a to, že jako diplomat dokázal heuristicky propojovat dřívější události s novějšími bez své vlastní angažovanosti. Často také dával do souvislosti náhody, které spolu zprvu nesouvisely, kdy až později se ukázalo jejich spojení. Československý vyslanec tak měl ideální vlastnosti, které byly potřeba k diplomatické činnosti.

Během své působnosti v Berlíně byl již V. Mastný zkušeným diplomatem, neboť dříve pracoval na konzulátu v Londýně a také Římě. Jeho vnímání reality tak bylo konstantně vysoce kvalitní, vždy se snažil objektivně vystihnout obecné tendence vyskytujících se jevů. Německý nacionální-socialismus považoval od samého začátku za neslučitelný s demokracií, a již po nástupu A. Hitlera k moci dne 30. ledna 1933 upozorňoval na jeho nebezpečí. Jeho dlouholeté zkušenosti za hranicemi a získaná znalost mezinárodních poměrů mu nedovolovaly oddávat se iluzím o brzkém zhroucení se führerova režimu. O rok později již zaujal pevné stanovisko, že nacismus je pro svobodnou Evropu hrozbou. S postupem času se pouze utvrzoval ve svém dosavadním názoru. Poměrně často tak informoval československou vládu o blížícím se nacionálně-socialistickém nebezpečí, na které upozorňoval vždy, když měl nějaký pádný důvod k obavám. Přestože se oddaně a obětavě, často i v opravdovém krajním sebezapírání, věnoval svému povolání, během své více než tříměsíční internace (12. 5. až 16. 8. 1945) v pankrácké věznici zpytoval své svědomí, zdali neměl pro Čechoslováky dělat více.

S většinou německých představitelů pojily československého vyslance pouze diplomatické styky. Výjimkou byl ministr zahraničních věcí K. von Neurath, se kterým se spřátelil již za éry své působnosti v Londýně. K. von Neurath pocházel stejně jako on ze zámožné rodiny, která mu umožnila vystudovat práva a vstoupit

tak do německých diplomatických služeb. Od roku 1932 působil ve funkci ministra zahraničních věcí, přičemž zastával umírněnější postoje. Když ho v únoru 1938 na tomto postu nahradil mladý J. von Ribbentrop, stal se ministrem bez portfeje. Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava byl K. von Neurath v březnu 1939 jmenován říšským protektorem, kdy za doby jeho úřadování byly např. uzavírány české vysoké školy či přijaty Norimberské zákony. K. von Neurath byl po válce několik let vězněn. Propuštěn byl po prodělaném infarktu po osmi letech strávených za mřížemi. Zemřel v roce 1956. Československý diplomat vedl velké procento svých rozhovorů a recepcí právě s ním, přičemž se cítil téměř vždy v přátelské a uklidněné atmosféře. Často spolu debatovali i o mimo diplomatických záležitostech, přičemž je spojoval i pohled na přehnanou propagandu vedenou říšským ministrem J. Goebbelsem. Právě za toto přátelství byl po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava V. Mastný kritizován a nazýván zrádcem a kolaborantem, jenž zaprodal republiku. Když K. von Neurath v roce 1938 vystřídal na postu ministra zahraničních věcí J. von Ribbentrop, československý diplomat byl rozladěn. Nový ministr prý neměl dostatečné vzdělání ani zkušenosti, navíc byl věrným a oddaným stoupencem nacismu. Se samotným A. Hitlerem se vyslanec osobně setkal pouze několikrát. Poprvé to bylo v Berlíně dne 8. února 1933 na recepci u nově zvoleného kancléře. Zde spolu krátce diskutovali o tehdejších brněnském procesu odehrávajícím se v Československu. Ještě jednou se setkali v témže roce, poté až o pět let později. Jejich poslední schůzka se konala v roce 1939. V. Mastný zastával názor, že A. Hitler byl skvělý řečník a demagog, jež měl od samotného počátku připravený plán na dobytí Evropy. Na druhou stranu ale československou vládu upozorňoval na jeho zkratkovité jednání a momentální afektové rozhodování.

Velmi dlouhé přátelství také československého vyslance pojilo s Emilem Háchou, který byl jeho dlouholetý kolega v zemských službách. Jejich přátelství trvalo i po jmenování E. Háchy v listopadu 1938 prezidentem Československa. Na počátku své diplomatické kariéry V. Mastný nenalezal podporu u tehdejšího československého ministra zahraničních věcí E. Beneše. Po čase si ovšem vysloužil za svou práci uznání jeho i celé československé vlády, a to především tím, že považoval za nutné sloužit své vlasti a plnit zadané úkoly bez ohledu na vnější a vnitřní spory.

Samotný československý konzulát sídlil v předválečné době v Rauchstrasse, západní části Berlína. Po vytvoření protektorátu Čechy a Morava v roce 1939 došlo k jeho přemístění více na západ na adresu Kurfürstendamm 190/92. Zde se stal nástupcem V. Mastného tehdejší československý ministr zahraničí František Chvalkovský. Činnost protektorátního vyslanectví byla zahájena v červnu 1939. Postupně však docházelo k omezování jeho kompetencí až na pouhé ověřování dokladů či formální kontakt s říšským kancléřstvím. Zastoupení ve formě úřadu de facto neexistovalo, Protektorát v Berlíně představovala pouze fyzická osoba s titulem vyslanec. Dnešní české vyslanectví sídlí v moderní budově na rohu ulic Wilhelmstraße a Mohrenstraße, ve východní části města.

6. ZÁVĚR

Diplomová práce *K diplomatické činnosti V. Mastného ve 30. letech 20. století* zmapovala předválečnou korespondenci, kterou z berlínského zastupitelského úřadu zasílal československý vyslanec, přičemž se zaměřila na jeho život, politické názory, také poválečnou situaci v Německu či československo-německé vztahy. Perfektní znalost několika jazyků, svědomitost, spolehlivost a nesmírná pracovitost přivedly V. Mastného do úzké skupiny kvalitních diplomatů. Díky své diplomatické erudici postupně působil jako vyslanec v Londýně (1920-1925), Římě (1925-1932) a Berlíně (1932-1939).

Vojtěch Mastný během své diplomatické kariéry zažil opravdu hodně. Od svého nástupu do berlínského konzulátu sledoval graduující nacionální-socialismus, který na svou stranu strhával německou veřejnost i inteligenci. Považoval za povinnost pečovat o korektní sousedské vztahy, a proto musel nejdříve urovnávat československo-německé poměry, které se s příchodem nových událostí neustále horšily. Byl také svědkem Mnichovské dohody a podepsání smlouvy o vytvoření Protektorátu Čechy a Morava. Navíc po všem co pro Československo vykonal, byl doma označován za germanofila, který zaprodal republiku.

Vojtěch Mastný byl reprezentant Československa, který musel často řešit úmyslná lživá nařčení nacistického tisku, který bezdůvodně urážel každého, kdo mu stál v cestě. Nebylo tak výjimkou, že československý diplomat podával stížnosti na německé deníky, které na svých titulních stranách psali hanlivě až pohrdavě o vrcholných československých představitelích jako byli prezident E. Beneš či premiér M. Hodža. Mezi oběma státy zprostředkoval diskusi také v otázce údajně pronásledovaných sudetských Němců. Mnohdy bylo nezbytné, aby informoval československou vládu i o utajovaných setkáních německých politiků s nacisty. Během své éry působnosti v Berlíně často pracoval s ostatními diplomaty jiných zemí, nejčastěji však jednal s německým ministrem zahraničních věcí Konstantinem von Neurathem, kterého znal již ze své diplomatické kariéry v Londýně. Poměrně často se také setkával s německým ředitelem ministerstva zahraničních věcí Gerhardem Köpkem. Již méně často se během svých jednání střetával s vrcholnými představiteli nacionálně-socialistického režimu či samotným říšským kancléřem A. Hitlerem.

Československý diplomat nejčastěji referoval o svých recepcích a diskusích s německými představiteli a ostatními státními úředníky pověřenými výkonem diplomacie. V předmětech jeho rozhovorů se odrážely tehdejší události, vnitřní situace v Německu, zahraniční politika nacionálních-socialistů, československo-německé poměry, titulky uveřejněné v novinách či údajné utlačování pohraničních Němců v Československu.

S rostoucím nebezpečím Vojtěch Mastný čím dál tím častěji upozorňoval československou vládu na bezprostřední rizika, která Čechoslovákům hrozila. Politické zprávy, především z posledních let, měly více vojenský charakter. Jejich pozornost byla věnována plánovaným vojenským akcím, záměrům Německa, rostoucí militarizaci, údajným výrokům vrcholných německých představitelů k Československu či jiným vojenským incidentům tehdejší doby. Na přelomu let 1936 a 1937 se také účastnil tajných jednání s Němci, jež ale bohužel nevedla k podpisu žádné smlouvy.

Po detailním zanalyzování zasílané korespondence z Berlína lze usuzovat, že Vojtěch Mastný byl bezpochyby člověk na správném místě. Měl veškeré vlastnosti, které byly tehdy zapotřebí k tomu, aby mohl důstojně a sebevědomě reprezentovat svoji vládu. Z analýzy výzkumných dat navíc můžeme poměrně jistě tvrdit, že se Prahu pokoušel informovat vždy objektivně a nestranně. Československý diplomat samozřejmě nemohl události a vyskytnuvší se spekulace pokaždé verifikovat, ale vždy když o nich psal, dodával, že je nutné je brát s rezervou, a že mají spíše informativní charakter. Při rozboru jednotlivých rozhovorů a událostí se také nenechával ovlivňovat vnějšími podněty, používal svoji hlavu a díky heuristickému myšlení často dokázal vztahově projít zdánlivě nesourodé události. Byl tedy čestným emisarem, který se za své diplomatické kariéry nedopustil žádného stěžejního omylu, jenž by pokazil jeho dobrou pověst či pověst státu, který zastupoval. V. Mastného lze považovat za jednoho z nejvýznamnějších diplomatů éry první Československé republiky. Hlavním přínosem této diplomové práce je zhodnocení osobnosti V. Mastného jako diplomata, a také zmapování pozoruhodné části historie Československa.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny:

Archiv Ministerstva zahraničních věcí v Praze - fond Politické zprávy:

Berlín 1933 - 1938

Paříž 1934

Vatikán 1933 - 1934

Periodika:

Berliner Börsen, 1933.

Berliner Tageblatt, 1936.

Národní listy, 1934-1938.

Der Montag, 1938.

Völkischer Beobachter, 1933.

Použitá literatura:

BENEŠ, Edvard a Petr GERLINGHOFF, eds.: *Deutschland und die Tschechoslowakei: ein Beitrag zu einer historisch-politischen Diskussion*. Sangerhausen, 2007.

BENEŠ, Edvard: *Mnichovské dny*. Praha, 2003.

BERAN, Josef Ladislav: *Odepřená integrace: systémová analýza sudetoněmecké politiky v Československu 1918- 1938*. Praha, 2009.

BOHLEN, Für: *Die XI. Olympischen Spiele Berlin 1936. Instrument der innen- und außenpolitischen Propaganda und Systemsicherung des faschistischen Regimes*. Kolín, 1979.

BRÜGEL, Johann Wolfgang: *Češi a Němci 1918-1938*. Praha, 2006.

BURLEICH, Michael: *Rasistický stát: Německo 1933-1945*. Praha, 2010.

CÍLEK, Roman, RICHTER, Karel: *Hrdinové Československa - Ve smršti dvou světových válek*. Praha, 2011.

CASTLEDEN, Rodney: *Konflikty, které změnily svět*. Brno, 2009.

DEJMEK, Jindřich a kol.: *Československá zahraniční politika v roce 1937. Svazek 1 (1. leden-31. červenec 1937)*. Dokumenty československé zahraniční politiky, sv. A/19/1. Praha, 2007.

DEJMEK, Jindřich a kol.: *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 1 (1. leden-30. červen 1938)*. Dokumenty československé zahraniční politiky, sv. A/20/1. Praha, 2000.

DEJMEK, Jindřich a kol.: *Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek 2 (1. červenec-5. říjen 1938)*. Dokumenty československé zahraniční politiky, sv. A/20/2. Praha, 2001.

DEJMEK, Jindřich: *Diplomacie Československa. Díl II. Bibliografický slovník československých diplomatů (1918-1992)*. Praha, 2013.

DEJMEK, Jindřich: *Edvard Beneš, politická biografie českého demokrata. Část první, revolucionář a diplomat (1884-1935)*. Praha, 2006.

DEJMEK, Jindřich: *Historik v čele diplomacie: Kamil Krofta*. Praha, 1998.

DOMARUS, Max: *The Complete Hitler: A digital Desktop References to his Speeches and Proclamations 1932-1945*. Würzburg, 1990.

FEST, Joachim: *Hitler a konec třetí říše*. Praha, 2002.

GAJAN, Koloman a Robert KVAČEK: *Deutschland und die Tschechoslowakei 1918-1945: Dokumente über die deutsche Politik*. Praha, 1965.

GILBERT, Martin: *První světová válka: Úplná historie*. Praha, 2005.

HÁJEK, Jiří: *Joseph Goebbels: Deníky 1938*. Liberec, 1992.

HART, Basil Henry: *Historie první světové války*. Brno, 2001.

HOUSKA, Ondřej: *Lánská smlouva, Moderní dějiny: Sborník k dějinám 19.-20. století*. Praha, 2004.

HUGHES, Mattew & MANN, Chris: *Hitlerovo Německo: Život v období třetí říše*. Praha, 2002.

JINDRA, Zdeněk: *První světová válka*. Praha, 1994.

KÁRNÍK, Zdeněk: *České země v éře První republiky, Díl 2. Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*. Praha, 2002.

KEEGAN, John: *První světová válka*. Praha, 2002.

KERSHAW, Ian: *Hitler 1889-1936: Hybris*. Praha, 2004.

KLIMEK, Antonín: *30. 1. 1933: Nástup Hitlera k moci: Začátek konce Československa*. Praha, 2003.

KLIMEK, Antonín: *Československá zahraniční politika 1918-1938*. Praha, 1995.

KLIMEK, Antonín: *Velké dějiny země Koruny české*. Praha, 2002.

KRIEGER, Karl Friedrich, MÜLLER Helmut, VOLLRATH Hanna: *Dějiny Německa*. Praha, 1995.

KŘEN, Jan: *Obraz Němců, Rakouska a Německa v České společnosti 19. a 20. století*. Praha, 1998.

KURAL, Václav: *Češi, Němci a mnichovská křižovatka*. Praha, 2002.

KURAL, Václav: *Konflikt místo společenství?* Praha, 1993.

KVAČEK, Robert: *Nad Evropou zataženo. Československo a Evropa 1933-1937*. Praha, 1966.

MAREK, Pavel a kol.: *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*. Olomouc, 2000.

MASARYK, Tomáš Garrigue: *Válka a revoluce II.* Praha, 2008.

MASAŘÍK, Hubert: *V proměnách Evropy.* Praha, 2002.

MASTNÝ, Vojtěch: *Paměti* (archivní přepis rukopisu). Praha, 1979.

MASTNÝ, Vojtěch: *Vzpomínky diplomata.* Praha, 1997.

MINUTH, Karl Heinz: *Akten der Reichskanzlei: Regierung Hitler, Teil 1933/34.* Boppard am Rhein, 1983.

MORAVCOVÁ, Dagmar: *Výmarská republika: problémy demokracie v Německu 1918-1932.* Praha, 2006.

REUTH, Ralf Georg: *Joseph Goebbels Tagebücher Band 2: 1930-1934.* München, 1992.

SOJÁK, Vladimír: *O československé zahraniční politice v letech 1918-1938.* Praha, 1956.

ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, České země a velká válka.* Praha, 2003.

STRENGE, Irene: *Das Ermächtigungsgesetz vom 24 März 1933,* Journal der Juristischen Zeitgeschichte. Hagen, 2013.

WARNER, Philip: *První světová válka.* Polanka nad Odrou, 1997.

ZIMMERMANN, Hans Dieter: *Dějinné sousedství Čechů a Němců.* Praha, 2012.

Internetové zdroje:

ČT24. *Češi a Němci za první republiky* [online]. 2011 [cit. 2016-03-2]. Dostupné z:
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1270851-cesi-a-nemci-za-prvni-republiky>

PŘÍLOHY

Foto č. 1: Vojtěch Mastný, fotografováno dne 5. ledna 1921

Zdroj: online archiv Langhans.

Foto č. 2: Vojtěch Mastný, fotografováno dne 20. března 1944

Zdroj: online archiv Langhans.

Foto č. 3: Manželka V. Mastného - Zdena Mastná, rozená Kodlová.

ZDENA MASTNÁ

Zdroj: online archiv Langhans.

Foto č. 4: Ukázka politické zprávy, kterou z Berlína zasílal V. Mastný.

VYSLANECTVÍ
REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ
V BERLÍNĚ.

dis 8

Číslo jedn. 140 dův. r. 193 3. Berlin, dne 6. února 1933.

Přílohy : 5 kopií.

Zpráva periodická číslo --

za dobu -- 193

Zpráva běžná číslo 8. T A J N Ě .

K čís. jedn. --

Referent: C.H./A.L.

Ministerstvu zahraničních věcí

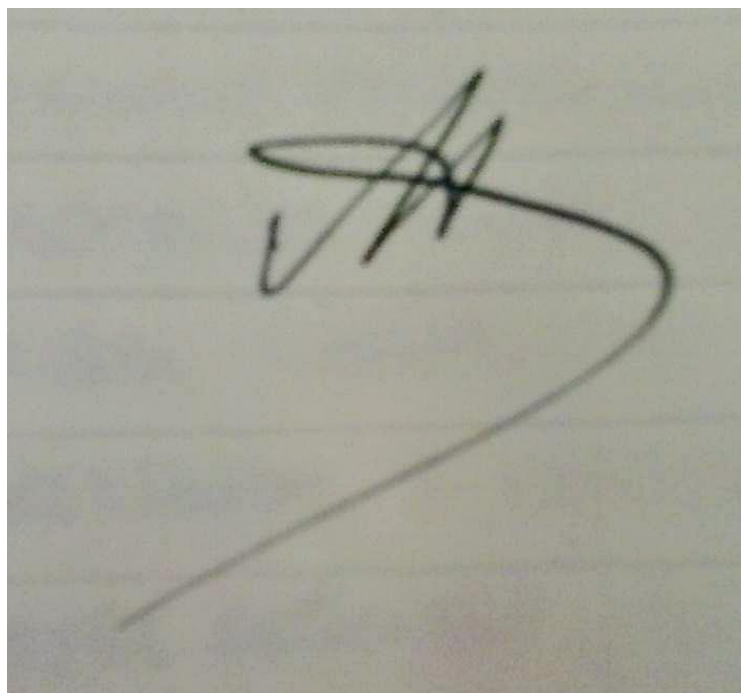
v P r a z e .

Události, předcházející jmenování nové říšské vlády /Hitler - Papen - Hugenberg/, vyvinuly se dle informací z politických kruhů z několika pramenů souhlasně takto:

V pátek 27. ledna obdržel říšský kancléř Schleicher od státního tajemníka říšského presidenta dra Meissnera sdělení, že Hindenburg nechce svoliti, aby říšský sněm byl rozpuštěn. Rozpuštěcího dekretu bylo Schleicherovi nutně třeba, jelikož Hitlerova strana ohlásila, že v parlamentě bude hlasovati s opozicí a tím svrhne Schleicherovu vládu. Schleicher dotud podceňoval machinace v zákulisí proti sobě, hlavně však vliv svého předchůdce Papena. Měl-li těžký průmysl obavu, že Schleicher vyjde odborovým organizacím příliš vstříc, obviňovaly jej junkerské kruhy z radikálních tendencí při osídlovací

Zdroj: AMVZ, Politické zprávy, Berlín, 1933, č. 8., V. Mastný, 8. 2. 1933.

Foto č. 5: Autentický podpis československého diplomata.

Zdroj: Vlastní fotografie - AMVZ, Politické zprávy, Berlín, V. Mastný.